

342. *Retento, in no. Capie. decisioe prima, atque Compilatore illo Form. uerm. pag. 61. columna secunda. Sed aliud iam postremo loco negligendum non erit. Quod "sententia ipsa instante auctore, aut res offerri debet nulli aliar robur haberet, ut Bart. Ang. Imol. & plerique omnes autumant in d. l. de unoquoque, ideq. & Bart. & alij in l. una, C. ut que def. aduoc. & legatier las. tradit in l. propterandum. §. nisi quidem, num. 7. C. de iudici. ubi ad hoc quatuor subnectit limitationes, inter quas quod Pontifex causa ad ipsum deuoluta sententiam absque paritatem requisitione ferre potest, per e. cupientes, §. uenerum, ubi Ioanna. And. de elect. in 6. itemq. quando ambae partes adstant, & sententia pro auctore proferitur, nam tunc sufficit illa generalis petitio in libello facta, pro se scilicet sententiam ferri, ut Bald. & Pau. Castr. in d. l. una. Nicolaus Antonius Grauatius.*
- c *Etiam si.)* Hac accedunt, quæ a Maran citato loco num. 10. scribuntur, & a Georg. Nat. qui cumulatissime rem adisserit in clem. sape. §. & quia col. 13. cum sequen. de uerbor. sign.
- d *Hi quatuor.)* Vide, quæ in sequenti capite adstantimur.
- e *Quia in summaris.)* Requiritur * tamen aliqualis petitio, 10 quæ facti narratione comprehendat, quam enī solo uerbo fieri posse, ac demū per notarium in actis redigi, declarant Lanfr. in alleg. clem. sape, in ver. libellus, Alexand. cons. 10. libr. 2. Car. cons. 62. lib. 1. & Late Mar. in practi in 4. par. 9. distinct. num. 12. cum sequ. Limita tamen nisi à reo peteretur, ut libellus in scriptis offeratur, ueluti Ant. Trem. ait, in add. ad praxim Banar. tit. de excep. imped. exeq. n. 17. ubi hanc opinionem receptionem affirmat, Nicolaus Antonius Grauatius.
- f *Et si pars.)* Iuramentum * calumnia si non petatur, tacite 11 remissum esse censetur, Host. in Summa tit. de lite iuste. num. 3. & processus deim, agitur ualebit, cap. 1. de iura. col. in 6. Bart. & Bald. in l. fin. cod. titul. cautum expresse nullatenus remitti potest, alias processus ipso iure nullus redderetur. l. 2. §. sed quia ueremur, ubi Baribol. & Bald. & reliqui. C. de iur. cal. Est * enim hoc iuramentum de iure naturali & diuino 12 ut Ioan. Bapt. Peru. ait, in tract. de Arbitr. 10. num. similiter 10. & habetur Inod. cap. 12. & in c. nisi Christus, de iureiur.
- 13 *Verum * si aduersarius perfecte suam probauerit intentionem, de calumnia iurare obstringi nequaquā potest, ut est Bal. egregium dictum in c. 2. de proba. quod las. ueluti singulare admodum*

duo commendat in l. admonendi. num. 81. in posteriore lectu-
*34ra. ff. de iureiur. Et * si in litis consellatione hoc iuramentu mi-*
nime praeistum fuerit, in quacumq. parte iudicij illud peti pos-
se eo loci las. declarat, per ca. 2. de iura. calan 6. etiam post con-
clusionem in causa, ut Bald. affirmat in l. 1. in fin. C. de iuram.
calu. cui Maran. stipulatur in Praxi in 6. pari in primo actu
nu. 3. Verum gloss. ubi, in fin. in capis. ex literis, de iureiur. op-
positum voluit scilicet post conclusionem nequaquam hoc calum-
nia iurandum praeitari posse, et haec glossa opinio communiter
à Doctoribus recipitur ideo Cur. in dicta l. admonendi, nu. 22.
Verum de illo Bald. dicit in citato ca. 2. las. in d. iurandum
Et ad pecunias. 9. qui iurandum in 2. not. eod. titul. non-
nihil dubitare videtur necno Et Catal. Cor. in memor. in verb.
iuramentum calumniae, ad quod tamen plurimum conducunt
dict. per Abb. Et Felin. in dicto capitulo secundo, Et sic erit li-
mitatio ad dict. capitul. 2. de iuram. cal. in 6. ubi iurand-
um hoc si praestitum non fuerit, quodcumque à iudice de-
ferri posse sanatur, quod tamen ut modo diximus ante conclu-
*11 sionem praestari posse intelligat. Procurator * autem hac in*
re nomine proprio atq. in ipsius animam de calumnia iurare
tenetur, verum si speciale à domino habebit mandatum in ani-
mae domini iurabit: aliis absque speciali minime posset, ut
communis Bar. ceterorumque est conclusio in dict. l. 2. §. ubi.
Et tradit. Specu. eodem titulo §. vellet. Ceterum, quid in
huiusmodi iuramento Roma. Cur. observat, videbis supra ab
auctore notatum, lib. 4. capitul. penult. in fin. Et in sequen-
*16 etiam lib. capitul. penult. in ver. qualiter materia. Et hoc * ca-*
lumniae iuramentum quotiescumq. à parte petatur est de substan-
tia iudicij usque eo si illud non praestetur, in quibuscumq. caus-
sis etiam summaris iudicium non valebit, d. c. 1. Et Res. decif.
660. dic. quod si. Et 644. no. quod si. in anteq. Et est communis
opinio ut ex Vant. habetur de null. sent. ex des. proces. num. 19.
etiam post Res. per Fassol. cau. 26. dub. 50. notandum esse ad-
monet, quod ad iurandum de calumnia non est quis compellan-
dur antequam exemplum actorum (si modo id petitiu fuerit)
illi non fuerit decretum atque exhib. tum, Nicolaus Antonius
GRANDIUS.

De terminorum obseruatione in caussa benefici-
 quantis eius instantia, Cap. III.

SVMMARIVM.

- 1 *Termini octo sunt, qui in caussa benefici obfer-
 uantur, num. 2.*
- 3 *Terminus ad procedendum omnia, an loco conclu-
 sionis habeatur.*
- 4 *Stylus fori, in quo caussa ventilantur, & non ca-
 ria delegantis obseruandus est.*
- 5 *Stylo Romana Curia adhaerere debemus.*
- 6 *Sententia contra Stylum lata, est nulla.*

1	Ad*dicendum contra commissionē	} Singuli ad primam.
	Ad libellandum,	
	Ad declarandum,	
	Ad iurandum de calumnia.	
2	Ad articulandum,	Ad duodecimam.
	Ad dicendum contra articulos,	} Singuli ad secundā.
	Ad producendum omnia,	
	Ad dicendum contra producta.	

Eodemq. ordine seruari debent vnus post alterum, pro
 ut supra descripti, præter terminos ad declarandum & iu-
 randum de calumnia. quos vt iungerem cum aliis, qui té-
 pus ad primam desiderant, extra ordinem notari, post a-
 lios omnes seruari solent.

In secunda instantia omnes termini prædicti seruantur
 ad primam diem, excepto termino ad articulandum, qui
 seruaturs ad octauam.

In tertia instantia iidem termini omnes seruantur ad
 primam, excepto termino ad articulandum, qui seruaturs
 ad sextam.

- 2 **A**rticulandum) De terminorū * observatione ex caus-
 1 fa beneficii aut spiritali, Vant. legat de null. sent. ex
 des. proces. nu. 17. cum sequentibus, & eo loci num. 19. quatuor
 habes ex ambobus substantiales terminos esse. Ad articulandum
 scilicet, Ad dicendum contra articulos, Ad producendum omnia.
 Et dicendum contra produlla: qui si omitterentur, eorum vel
 ordo inuenteretur, processus non valeret. Ratiō decisioe triges-
 ima tertia & decis. 90. in no. Cassad. decis. secunda, de iudic. &
 Vant. ubi supra, quæ & alias citat auctoritates. Reliquos verò
 terminos observare, cautius erit, licet si dimittantur, nequaquā
 processus nullus redderetur, teste Cassad. decis. 8. numero 6. de
 rescrip. quā quādam terminorum observationem latè etiam per
 tractatam videbis apud Form. var. commis. fo. 6. col. 3. & pag.
 17. col. 4. atque etiam Form. termi. fo. 1. colum. prima, cum quæ-
 que apud Form. aduoc. circa prin. cap. 12. & 34. Mil. in verb.
 termini, & An. Mar. Papaz. in suis additamentis ad decis.
 Res. 1. de rescrip. ubi ad finem usque assatim rem hanc explicat
 ibi: nu. 8. testatur reliquis quod termini ad respondendum
 libello, & item contestandum, & dicendum contra declaratio-
 nes, atque ad dicendum contra appellationem obsoleverunt iam
 & recesserant ab aula, quæ de re etiam nonnihil apud Card. in
 3 elem. 1. & in 1. app. de excep. ubi "an terminus ad producendū
 omnia loco conclusionis habeatur. Sed hoc unum nō prætermi-
 4 tam quod in concernentibus processum Stylus " fore in quo causæ
 se ventilantur, non autem curia delegantis servandus est, ut
 Aegid. ait deci. 78. super appellatione, & decis. 82. si Papa. Fe-
 ricius consuetudo servanda est 1. 3. in fin. ff. de testam. Spec. 9.
 titu. de sent. ff. qualiter, colum. prima, Dec. cons. 402. & 62.
 Bérivaa. cons. 377. nume. septimo, lib. primo, & iterum cons.
 114. nu. quarto, lib. 2. & rursus cons. 114. num. 7. lib. 3. Mars.
 sig. 118. Stylus. Cassan. cons. 67. num. 17. Affili. deci. 79. nume.
 4. Cass. decis. 7. nume. 4. de rescrip. Rochus Curt. in tract. de con-
 sus. num. 759. usque ad 768. & Nic. Eucrar. in locis legu. lo-
 co 19. & est communis opinio, ut ex prædictis patet, & per De
 Ho. in ca. quod clerici, de foro compet. Felinus in ca. causam
 loci, de rescrip. & Affili. in præludij Consil. reg. Neap. in qua-
 ria. 2.

- lit. 9. col. secunda, & usque adeo curia stylus seruandus, ut sit*
 5 *"sententia contra stylum proferatur, nullus sit roboris & mo-*
menti, nisi in auctor. iubemus C. de iud. Gui. Pap. dec. 291. Cas-
san. in consuet. Burg. in proem. num. 17. quodq. de stylo diximus
intelligas de antiquo, atque vso recepto, non autem vario, per
ea, quae scribunt Fel. in c. Rodolphus, §. ceterum, col. 2. de rescri.
Cur. in l. more, ff. de iurisd. emp. iud. & Ioan. Neuiz. in sua syl.
 6 *sup. lib. 2. tit. est auben alijs monitoria. nu. 32. Ceterum eccle-*
siasticas praesertim iudices admon. ut esse velim, ut Rom. Curie
stylum omnibus neruis sequantur, quae aliarum ecclesiasticarum
maior est, ut legatur in c. si. de foro comp. Hinc palchus Card.
prodidit in elem. quomodo in princ. de appell. quod Ro. Curia in
dicandi stylum inferioris ecclesiae seruare tenentur, & Card.
sententia instantur Bar. in c. ex litteris, col. 9. vers. 4. probat de
cons. & Guesf. in proem. reg. Cancell. q. 1. circa medium. Nic.
Ant. Grauanar.

De terminorum obseruatione in causa profana, &
 in quauis eius instantia. Cap. IIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Termini in causa profana qui obseruantur, de-*
cem sunt.
- 2 *Reus citatus, si differat litem contestari, quomodo*
procedatur.
- 3 *Beneficialis causa siue ecclesiastica, quando cen-*
setur veluti profana, adeo quod ad instar pro-
fanarum procedere necesse sit.
- 4 *Dilationes, quae in beneficiis dantur, sunt*
communes, aëtori, scilicet, & reo, secus vero quae
in profanis.
- 5 *Dilatio concessa uni parti, prodest alteri.*
- 6 *Dilationi concessa, an quis renunciari possit in*
praiudicium alterius partis.

Q 2

7 Dila-

- 7 Dilatio intelligitur cōtinua et dies feriati currūt.
- 8 Dilatio probatoria est preemptoria, & unica.
- 9 Dilatio secunda ex causa conceditur.
- 10 Dilatio facilius prorogatur, quā de nouo concedatur.
- 11 Dilationis prorogatio debet fieri durante priori dilatione, non autem elapsa.

QUOD si causa sit profana, & de iure habemus modum concedendi in lib. dilatam, cum nota per gloss. Bar. & alios. C. de test. & interloqu. om. iud. a. c. etiam ex stylo sacri Palatii obiectio terminorum disformis est secundum instantias, & in prima sunt longiores, in sequentibus autem breviores: exemplo beneficialium causarum, de quarum dilatio lib. i. p. proxime locuti sumus innotuit.

- 1 Sunt autem in profanis causis, & in prima instantia termini decem, quorum ultimus videlicet ad declarandū contingens est, alii verò quasi de sollicitudine iudicii, nempe:
Ad dicendum contra commissionem, Ad primam,
Ad libellandum, Ad octavam,
Ad respondendam Libello,
Ad contestandum litem, Singuli ad primam,
Ad iurandum de calumnia.

- b Quid si sitatus differat litem contestari, compellimus ipsum, & seruatis quatuor terminis, ad contestandum litem, primo simpliciter, secundo ad primam diem, tertio etiam ad primam, addita tamen poena, scilicet excommunicationis, & ultimus etiam ad primam, sed addita clausula, alius ad videndum se declarari obtinebimus cum declarari, litēq. contestata prosequemur, vt infra.

Ad articulandum ad decimam quintam.

Ad dicendum contra articulos.

Ad producendum omnia, Singuli ad secundam,

Ad dicendum contra producta.

Ad declarandum & iurandum de calumnia, Ad primam.

Ad

Ad dicendū contra declarationes ad primam, si deatur facto, & in scriptis, alioquin si verbo tantū, nō seruat^r & videtur potius terminus contingens, quam de substantia.

In secunda instantia, seruantur omnes iidem termini, excepto illo ad respondendum libello, & item contestandum, quo omisso, reliqui seruari solent singuli ad primam, excepto termino ad articulandum, qui seruatur ad octauam. Et terminus ad dicendum contra declarationis similiter est contingens, vt proxime dixi.

In tertia instantia iidem termini seruantur ad primam excepto termino ad articulandum, qui seruatur ad sextā.

3 Quod si causa sit de pensione vel alias super fructibus
c etiam super beneficio ecclesiastico, seu eius possessione, vel deniq.
etiam super beneficio ecclesiastico, & ad quod tamen ageretur
tāquam ad vnitum, omni casu censetur profana, & prout in
profanis termini substantiales seruari solent, & litis contestatio
& litis contestatio desiderabitur, Aegid. concl. 617 si agit,
de lit. contestat.

Nec mirum tibi videbitur, quod de beneficio ecclesiastico
tāquam de re profana agi possit, quia vbi beneficium
pretenditur vnitum, prout loco habetur Rota d. dec. 369
no. quod vbi beneficium de vnione & articulandum, in an-
tiq. etiam quoad processum, & terminorum obseruationē
Aeg. d. concl. 617, quod extendit Aeg. etiam ad eatum, vbi
reus, contra quem ageretur, ad beneficium tāquam vnitū
exciperet illud tāquam ecclesiasticum beneficium iure
sui tituli, & ex collatione apostolica, vel alia ad eum spe-
ctare, idque ex ratione, quod ad dignoscendum iudicium
attendimus actionem per actorem intentatam, & secus
eam metimur illud Aeg. d. ibid. Quamobrem si ex diuerso
actor ageret tāquam ad beneficium ecclesiasticum iure
sui tituli, reus verò de vnione eiusdem benefici exciperet
secus dicerem, causam scilicet non profanam, sed benefi-
cialē, & prout in beneficiāli procedendum esset argu-
mento a ratione Aegid. ibidem.

Ex diuerso nonnumquam etiam in profana causa extra
ordinem agimus, & prout in beneficiālibus terminos ob-
seruamus. Si modo auditor causae hunc summariū pro-
cessum litigatori velit concedere, quem abiq. alio iudiciali

Q 3 ad hoc

ad hoc rescripto ex indulto extrauagantis Innoc. 6. de facultat. Aud. Rotę, de aliorum tamen coauditorum consilio dare potest, idque duobus tantum casibus, nempe, vbi viduarum & pupillorum causa vsque ad quamcunque summam ageretur, quod tamen restringerem, vbi pro eorum parte processus fieret, ne id quod fauore introductum est, operaretur odium aduersus iuris regulas. Amplius, vt inter alias quascunque personas, vbi tamen ageretur de summa, vel re valorem quingentorum non excedentibus, essetque (vt opinor) vtroque casu iudicis interloquutio necessaria.

- 4 Differunt * autem termini seu dilationes, quę in beneficialibus dantur, & seruantur ab iis, quę in profanis, alia etiam ratione, & quod in causa beneficiali communes sint, actori scilicet & reo; secus in profana, in qua iuris ordo seruatur, secundum quem dilationes prius dantur actori, & exinde reo, cui probandi onus nõ incumbit, nisi postquam actor suam probasset intentionem, ad tex. in l. si quis, C. de exceptio. Rota decis. 166. not. de dilat. in antiq.

ANNOTATIONES.

- a **A** Cetiam.) Huc spectant quę Vant. & Form. compilatores proximo prætitati ibidem notant.
- b Quod si citatus.) Compilatorem Form. aduoc. legat in 1. tract. cap. 4.
- c Ad quod tamen.) Vide supra, quod in huius libri primis capis sub littera A. addidimus.
- d Quod in causa.) Ad id quod si vni parti dilatio detur, prodest alteri. l. petenda. vbi Bald. C. de temp. in iure. rest. Fel. in ea. prudentiam, colum. : de mot. per. & Alex. in auct. iubemus in princ. C. de iud. vbi luminat, nisi alter dilacione vti noluisset.
- e Caterum * pro veritate istius limit. Gomer. legat in regu. de trien. post. questio. 22. vers. Queritur modo. & Doffo. in d. d. l. petenda. Bald. & alios in l. postquam. C. de post. Nam aliter citationes sunt inter interpretes, an quis dilacionem in præiudicium aduersarij renunciare possit. Quę de re l. traqueb. consulas de utroq. reu. s. 36. ad fin. in. 20. 17. opiniones conciliantem scilicet, ut dilacionem in aduersarij dñum quippiā renunciare non valeat,

valeat, quotiescunque illam iure communi meruit, sicut et
 si speciali per beneficium restit. in integr. Verum prædictæ opi-
 nionem quod communis sit dilatio, usque adeo, ut in adversarij
 præiudicium renunciari nō possit, crebrius calculo approbatum
 esse. las. testatur in l. i. nu. 54 ff. de adop. De quo etiam vid. as
 And. Iser. & Afflic. in const. reg. Neap. obscuritatem, nu. 14.
 ubi intelligunt dilationē illam iure speciali id est beneficio re-
 stitucionis in integrum concessam renunciari in præiudicium
 non posse, & si in hoc varietas sit inter Doct. in d. l. petenda, ut
 per Tiraz ubi supra limita tamen communem opi. n. si re inte-
 gra dilationi renunciatum fuisset, in Laufr. in rep. quoniam
 7 contra, in verb. dilationes, nu. 8 de prob. Quæ 2 quidem dilatio
 continua regulariter intelligitur, seriatusque etiam dies currūt
 l. sine pars, in fin. C. de dila. Bald. & reliqui in l. i. C. de ser. &
 Fran. Marc. q. Delph. 36 Sed hoc tamen cum temperamento in-
 telligatur, nisi seria totam dilationem, vel ipsius maiorem partē
 absorberent, ut docent Host in c. licet causam, de probat. Bal.
 in l. si quando quest. 4 C. de test. & Laufr. in c. quoniam contra
 8 in verb. dilationes, col. 2. de probat. Et 2 annis probatoria dila-
 tio de iure est peremptoria aque unica, ut semel tantum dari
 possit. Alex. in l. fin. in 1. not. ubiq. Doct. communiter. ff. de ser.
 Abb. in c. licet. 4. not. de probat. Felin. in c. pastoralis, volum. 1.
 de excep. Et licet hoc sit regula, nullas tamen admittit limi-
 tationes quas apud las. ceterosq. in d. l. si tam enī & in l. ora-
 9 tione, cod. ut est legere, inter quas est, si in prima dilatio-
 ne extores impedimētū, aut nova supervenissent probationes
 tantæ secunda, dubio procul concedenda erit dilatio ut ibi, & in
 l. i. C. de dilat. ubi Bal. & Abb. in c. i. cod. ibi. & in c. pasto-
 lis, de excep. Perperam ergo iudices faciunt aliqua non prævia
 cognitiuncula & absque legitima causa dilationē prorogantes
 eoq. fortius novam concedentes, ut supra dicta auctoritates con-
 cludunt, & traditur in For. term. in princ. col. 2. & pag. 1. col. si
 m. licet 2. & iterum pag. 63. Et quid 2 dilatio nisi causa cogni-
 ta concedi non valeat, etiam si primā iudex concessisset, est co-
 10 munit opinio teste Franc. à Ripa in l. i. nu. 32 ff. de re iud. Licet
 facilius (ut nonnulli placuit in d. l. si præsertim Aug. & Pau.
 Cast. & ante eos Spec. tit. de dilat. §. aut videamus, ver. & sūt
 hæc iuste vers. prædicti.) dilatio ipsa prorogetur quā nova præ-
 figatur ea nōpe ratione, quia casus esset, l. sed si manē ff. de
 O + preciar.

pretar. Aretin. in l. filius à paire, in 3. no. ff. de liber. & postu-
lum. & Gamestrobis supra. qui tamē limitat in edictis haudqua-
quā procedere ex Bal. in l. si à te C. de post. inter capi. & vid.
quibus consonas. quōd ab Alexand. scribitur in l. 4. in prin. ff.
de dam. infect. & si nuncupatum idem Alexand. post. Fulg. in
diti. l. ultima. hoc reprehendas. quoniam iudex absque causa
dilationem protatoriam prorogare nō potest. per textum in d. l.
1. in fin. C. de dilat. Sed esto. quod vera esset opinio. ut absque
1 causa prorogari queat. attamen intelligat. antequam prioris
dilationis tempus elapsum fuisset. ut Speru. etiam consuetu-
res etiam loco declarant. atque Bald. in c. de causis. colum. 2.
ibi. Deo qui multa congerit de offi. deleg. Confr. in cap. cum P.
& G. de offi. deleg. Bald. cons. 34. statuto libro quarto. & Cons.
consilio 41. quia in fin. Et hoc quidem vius ratione probatur.
cum prorogatio sit prioris termini quidam constitutio. qui si suc-
tus elapsus. nulla de in prorogatio fieri potest: nam quod nihil
est. prorogari non potest. cum non entis nulla sit pars. vulg.
Locus ff. si ter. per. Idcirco cautela est. ut in dilatione proroga-
nda protestetur. ne ei consentire videar. iussu Bart. in l. 1. C. de
relat. Quā stante protestatione. dilatio nec inde sequens proba-
tiones valerit. ut Alex. ais. in d. ultim. cui ibi las ad stipula-
tur. & voluit Bal. cons. 33. colum. fin. lib. 5. eiq. fortius pradi-
cta in causis summaris locum vendicant. in quibus dilationes
(veluti possibile est) abbrevianda sunt. Et saepe. de verb. signif.
& traditur per Abb. in ca. cum sit de appell. Alex. & alios in
l. 2. ff. de re iud. Nicolaus Antonius Granatius.

De observatione terminorum in causis
nullitatum. Cap. V.

SUMMARIUM.

- 1 Nullitatis in causa. quomodo termini observandi sint.
- 2 Nullitatis in libello causae exprimi debent. limi-
ta et número 5. (beant.
- 3 Termini in causa attentatorum. qui observari de-
- 4 Termini in causa diffamationis. & iactationum;
qui observantur.

Verum

² **V** Erum * si agatur * super nullitate alicuius processus
¹ vel sententię, alteriusve actus iudiciarij, utique mul-
 tiplex potest esse processus, quia si nullitas ex eisdem actis
 deprehendi posset, paucioribus & brevioribus visitur di-
 lationibus, duabus scilicet, ad dicendum contra vltimò
 producta, similiter ad primam diem, scilicet contra pro-
 cessum, vel alium actum iudiciale, de cuius nullitate di-
 catur, & exinde ad sententiam procedetur: secus vero ubi
 non ex eisdem actis, sed ex aliis exterioribus probationi-
 bus veniat offendenda nullitas: hoc enim casu, quasi res
 maiorem cognitionem desideret, plena terminorum obser-
 vatio necessaria erit, iuxta naturam causę, beneficialis
 scilicet vel profanz, & iuxta instantiam, in qua tractabi-
 tur causa. Rota decil. 140. fuit dubitatum, de litis con-
 test. & de iudi. in no. Quo & casu debet etiam actor in li-
 bello exprimere causam nullitatis, quam pretendit ad
 not. per Innocen. cap. cum, de re iudica. & per Bart. in l. si
 expressę, de re iudi. Rota decil. 144. nota: quod intentans de
 libell. obla. & de nullita. in antiq.

A N N O T A T I O N E S.

- ² **V** Erum si.) *Accedant dicta per Rotam, decisione 141. in 2.
 no. Apud, decisione 117. in causa. Et Vant. de nullit.*
³ *sentent. ex def. procedat, num. sexagesimo nono. ubi * Et de*
observatione terminorum in causa attentionem quoque vide-
bit in qua substantialiter termini haudquaquam observantur,
cumq. de ipsis attentionis docere sat erit. Rota dec. 754. sciendum
in antiq. Formul. aduoc. in princ. caput. nono. Papak. in addi. ad
decis. Rotę 2. de rescript. numerò quinquagesimo sexto. Et quinquagesimo
septimo, ubi etiam de observatione terminorum in
causa nullitatis. Ceterum, quid in causa diffamationis Et
infamationis observandum sit apud Vant. et loc. nume. Et. se-
get. Et Afz. B. decil. 263. necnon. Et Baer. decil. 213. Nicolaus
Antonicus Graudatur.
⁴ *Quo casu.) Hoc sane * intelligas paritè reluctante, al. de*
⁵ *quantis in libello causa nullitatis non exprimeretur valeret*
utique, si modo in processo deinde declararet, et probaret, in
Itaque.

LIBER

*van in c. dilecto, q. 13 de appell. Innocen. in c. cum Berthold in p. de re iud. c. 6. Rot. dec. 14. Nota, quod in antiq. Nicolaus An-
gustus Gravatus.*

De observatione terminorum in articulo gra- uaminis. Cap. VI.

SUMMARIVM.

1 *Termini observandi in articulo grauaminis.*

- 2 **Q**uod si causa non per appellationem à definitiva...
sed ab interlocutoria, & grauamine sit deuoluta
quia supra diximus per solitam clausulam semper in com-
missionibus similium appellationum apponi solitam non
censeri aduocatum negotium principale, nisi in euentum
iustificati grauaminis. Ideo pro eius iustificatione solet
fieri processus particularis, qui proprias habet ex stylo
palatii dilationes infra notatas.

Ad dicendum contra commissionem,

Ad dicendum contra appellationem,

Ad impugnandum & iustificandum,

Singuli

ad primam.

Exinde poterit iudex super grauamine pronunciare,
quod si appellans iustificato grauamine, velit in nego-
tio quoque principali pronunciari, noua opus erit, iux-
ta naturam causae, terminorum observatione, ac iudicia-
li tela.

ANNOTATIONES.

- 3 **Q**uod si.) *Addas Compilatum em Firm. aduoc. in princ. cap.
14. Nic. Ang. Gravatus.*

De observatione terminorum in causa, qua quis
reus petit absolutoriam ab observatione
iudicii. Cap. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Termini qui observari debent in causa absolute-
ria ab observatione iudicii.*

2 **P**lerumque etiam reus * ad iudicium tractus auctore,
negligente procedere, non valens aliis absolutoriam
ab impetitis obtinere, instat pro absolutoria ab observa-
tione iudicii, quæ dari non solet, nisi datis auctori quatuor
dilationibus, quæ substantiales sunt similis iudicii, vide-
licet.

Ad procedendum, prout de iure, primo pro prima di-
latione,

Secundo pro secunda,

Tertio pro tertia,

Quarto pro quarta,

} Singuli ad primam.

Et exinde reo auctore non alias procedente neque prose-
quente, captem iudicium ad similem absolutoriam proce-
di solet. Rota dec. 10. n. 12. in ultimis.

Solent tamen practici super hanc telam, & terminorum
observationem, narrata auctoris negligentia, commisionem
impetrare, qua solet Signatura rescribere, ut loco istorum
terminorum substantialem præfigatur terminus perem-
ptorius auctori ad procedendum, quo elapso, & c. ad abso-
lutoriam proceditur.

A N N O T A T I O N E S.

2 **P**lerumque etiam) Formul. ad hoc compilatorem legat, ca.
36. Rot. dec. 69. auctore non veniente, in no. atque Vani de,
nulli sentent. ex defr. process. numero 62. Nicolai Antonii
Granatini.

De

LIBER

De observatione terminorum in articulo compul-
soriæ generalis decernendæ.

Cap. VIII.

S V M M A R I V M .

- 1 *Termini observandi in articulo compulsoria ge-
neralis .*
- 2 **A**d videndum a decerni * literas compulsoriales gene-
1 **A**rales in ciuitate, & diocesi Burgenſibus. Ad confi-
tuendum procuratores ad intereſſendum, alias videndum
decerni proceſſum per affixionem ad valuas Eccleſiæ lo-
ci, Omnia vnica citatione ad primam.

A N N O T A T I O N E S.

- 1 **A**d videndum.) *Huius compulſoria generalis materiam
pulchre auctor traſſit in librè ſequentis, c. 1. in verſ. ha-
rum literarum, videlicet etiam Form. anu. c. 45. & 70. cum ſeq.
Nic. Anton. Grauatier.*

De terminorum observatione in articulo
compulſoriæ ſpecialis.

Cap. IX.

S V M M A R I V M .

- 1 *Termini observandi in articulo compulsoria ſpe-
cialis.*
- 2 *Dilatione pendente iudicis officium conqueſcit.*
- 3 *Sententia quæ pendente dilatione fertur, eſt nulla.*

Quod

Quod si pro speciali compulſoria quis * iſtaret dif-
formis erit terminorum obſervatio. Ad dicendū con-
tra commiſſionem, ſi eius vigore petatur, ad primam.
Ad videndum decerni litteras compulſoriales ſpeciales.

Ad concordandum de loco loci, & iudice. Etiam ad
ſtatim.

Hi omnes termini ſolent etiam unica citatione. & au-
dientia inculcari, & ſemper cum decreto competens dila-
tio dari, ad exequendum eam exemplo remiſſoria.

Utroque caſu compulſoria ſcilicet generalis, vel ſpe-
cialis, ſolet is, contra quem petitur, citatus comparere, &
ſi generalis petatur, que nunquam impediri poteſt, ſuos
apud ecclia procuratores conſtituit, ſi principalis ſit, ſin au-
tem procurator alios loco ſui ſubſtituet, in loco commo-
rantes ad intereſſendum executioni dictarum litterarum,
& proceſſabitur nihil fieri, niſi procuratore dato citato.

Quod ſi ſpecialis ex aduerſo petatur compulſoria, ea vi-
debis ſi ex aliquo capite deneganda ſit, & petenti te oppo-
nes, in qua ſpecie plerumque evenit, ut res in controuerſia
eat, & locus ſit aduocatis, ea ratione, quod ſpecialis com-
pulſoria (ut ſupra diximus) annexam habeat dilationem
ad partes, & qua pendente iudicis officium ſaltem, quo ad
cauſæ decisionem conqueſcit, ad textum in l. ſi pars, C. de
dilatione.

ANNOTATIONES.

Quod ſi.) Proximo allegatum locum videbis, ubi tam gene-
ralis compulſoria quam ſpecialis formulas & praxim au-
tor deſcribit.

Qua pendente.) Ad hoc respicit ea ſignificans, de appell.

quodq. ibi deſt. habent. Et * adeo pendente dilatione iudicis
officium conqueſcit: quod ſi ea pendente iudicium agitur, eſt
nullum, Bald. in l. ſue part. C. de dilat. idemque in l. penulti-
ma; columnæ finali, verſ. confidera. C. de arbit. laſon conſilio

quadrageſimo quarto, l. b. tertio. ubi, * nulla eſt ſententia,
que petente dilatione feratur, quia dilata. pendente termino,
non currit, idem laſon conſilio 19. li. re. primo, & latius in l.

qui

LIBER

qui pro tribunali, numero trigefimo feptimo, ff. de re iudica. C. v. ant. de null. sent. ex def. iurisd. ord. num. 17. Limita tamen, non caussa ob quam dilatio conceffa fuit, cefferet, aut iuxta eandem renouaretur: non vique tunc iudicis officium conquiretetur: ut a Bald. proditum est in cap. fecondo, de dilat. ab Alexand. confilio tricefimo quarto in fin. lib. fecond. C. Tiraquell. in trat. caussa cess. in prima parte, num. feptuagefimo quarto cum feq. Finge iudicem Titio tempus ad comparendum, vel poffitionibus, infra tres dies ad respondendum praefixisse, ille vero statim comparuit, atque respondit, tunc certe index non aliter difforum, trium dierum expectata termino ad reliqua iura procedere potest, cum dilationis causa finita fit, ita Bar. ceteriq. tradunt in l. a filia. §. alumno. ff. ad Trebell. C. Arenu. post reliquos in l. si quis heres, .i. ff. de acquiren. heredi. Roman. confilio quingentesimo tercio, columna tertia, vers. mentor. Et idem erit, quando index dilationem renouauit, ut etiam loco. Aretin. aut quam tamen renouare causa deficiente posse intelligas, veluti Joannes Andreas annotatur in addi. ad Speculat. in tit. de dilat. §. primo, vers. probatur, cuius assecla est Aretinus, ubi supra. Ceteras limitationes apud Iasonem videbis in d. l. qui pro tribunali in ultima questione, quae regulam negativam tradit, quod pendente dilacione nihil a iudice innovandum est, quam deinde plurifariam limitat Nic. Ant. Grauius.

De terminorum obseruatione in articulo remissoriae decernendae.

Cap. X.

S Y M M A R I V M.

1 Terminum obseruandi in articulo remissoriae decernenda.

Nonnunquā a etiā ex partibus nō scripturis tantū, sed etiā testiuū depositionibus egemus. Pro^o quibus inuoluit vsus litterarum remissoriae, quibus scilicet iudex testis

testis examen ad iudicem de partibus remittit, pro quibus obtinendis solet palatium hos præcipue terminos seruare.

Ad dicendum contra commissionem, si non vigore Innocentianæ bullæ, sed in vim specialis commissionis potatur remissoria, ad primam.

Ad videndum decerni litteras remissorias iuxta formâ commissionis, si vigore eiusdem petantur, alias ad videndum decerni illas in vim Innocentianæ.

Ad concordandum de loco loci, & de iudice.

Ad dandum interrogatoria.

Ad videndum includi articulos.

Ad videndum iurare portitorem.

Omnes prædicti termini, excepto termino ad dandum interrogatoria, qui seruatur ad cras, seruari poterunt etiam ad statim si volueris, eosque nedum diuifim, verum etiam omnes inculcatos: expectabit tamen iudex tanto tempore sic citatum, antequam articulos includat, & rotulum portitori configuet, quantum possit dare interrogatoria.

Consuevit tamen sacrum palatium petenti remissoriam dilationem quoque concedere ad probandum in partibus vtpote duorum mensium, & alteri parti, contra quam decernitur, aliam successiuam semper breuiorẽ, vtpote vnus mensis, ad effectum vt possit si voluerit personas testium ex aduerso inducendorum reprobare & exceptiones sibi contra personas ipsorum competentes probare. Prima dicitur probatoria, quam solent etiam Patres & breuiorem & longiorem iuxta loci distantiam concedere, amplius & dilationes datas prorogare semel vel pluries ad probantis vel reprobantis instantiam, qua in specie, vtpote dilationem solet Palatium exemplo legis plurimum tribuere iudicis arbitrio. De quibus inferius suo loco dicemus.

Quandoque etiam euenit, vt litis vna vel duabus sententiis, antequam tertia feratur sententia, ob non appellationem, vel non legitimam prosecutionem in rem, transeat indicatam, & victor velit ad exequationem procedere, tunc dantur victo, seu seruatus dilationes infrascriptæ.

Ad

407317

LIBER

Ad dicendum contra commissionem qua datur facultas
exequendi.

b Ad docendum de appellatione ac legitima eius prosequutione.

Primo pro prima dilatione,	} Singuli ad primam.
Secundo pro secunda,	
Tertio pro tertia,	
Quarto pro quarta.	

Solent tamen practici, vt hanc telam ac terminorum
observationem euitent, commissionem impetrare, qua da-
tur vt loco omnium supradictorum terminorum præfiga-
tur terminus victo, ad docendum de appellatione, legitima-
que eius prosequutione, quo elapso ad executionem
procedatur.

ANNOTATIONES.

- a **N**onnumquam) *Forma adus videtur in prin. ca. 14. cum*
seq. & iterum c. 31.
 b Ad docendum.) *Prædicti forma, compilatorem legat. c. 40.*
Nicol. Ant. Grauius.

De observatione terminorum in crimine, vel
alio facto notorio.

Cap. XI.

SUMMARIUM

- 1 Notorio in facto quomodo procedatur, & nu-
mero 1. & 4.
- 2 Notorijs in causis qd est, ordinem non ser-
uari, & num. 4.

Plerum.

P Lerunque = etiam res * non ordinariam cognitionem
 1 desiderat, utpote ubi super notorio crimine vel alio
 2 facto ageretur, quo * casu iuris ordinem non servamus,
 immò illum non servare est secundum iuris ordinem pro-
 cedere, extra de iureiuran. c. ad nostram 3. quæst. Quam
 obrem extraordinariam vocamus eorum cognitionem,
 & que traditur extra de accus. c. qualiter, 1. 3. ad corrigendos.
 & de simo. c. licet Heli. in princ. Amplius in similibus nul-
 la recipiuntur probationes, extra de accus. c. evidentiâ.
 extra de cohab. cler. & mulie. c. tua 1. quæst. 1. cap. mani-
 festa, & c. de manifesta. & c. foelus, l. ea quidem, C. de ac-
 cusa. nullum porrigemus libellum, nèque vlla causæ co-
 3 gnitio adhibetur; extra de fil. presby. c. quoniam. Hinc * sa-
 crum Palatium omissa omni tela in similibus, his dumtaxat
 venit terminis.

Ad dicendum contra commissionem, quæ iudici iurildi-
 ctionem tribuit, exinde dabit actor articulos suæ intentio-
 nis, & citabitur reus ad dicendum contra articulos, qui-
 bus tantum præmissis absque alia tela, ac terminorum ob-
 servatione, ad sententiam procedetur.

A N N O T A T I O N E S.

P Lerunque.) Hæc in re Formæ aduoc. saepe citatum legat in
 1 princ. c. 17. & 18. Et notandum est, si super notorio ordina-
 4 ria causæ cognitio non desideratur, cum in eo ordo iuris est, or-
 dinem non servare. Specu. titu. de expens. §. ult. in fin. Fel. in c.
 evidentiâ de accus. c. cum non ab homine, de iud. Paris. cons.
 147. lib. 4. latissime Bait. in rep. c. ult. de cohab. cler. & mulie.
 Marf. in praxi §. secunda. nu. 41. cum sequen. & praxer prædi-
 ctæ, qualiter ipse notorio procedatur docent Bald. aut quis-
 quis de fueris, in praxi, q. circa inquisitionem. q. 1. Gram. dec.
 36. nu. 36. & seq. Carer. in sua praxi primordiæ nu. 41. multis
 cum alijs Aegi. Boffius tit. quomodo proced. in crim. notorio. &
 Foller. in praxi, in ti. quod est notorius delinquens per totum,
 quib. in suis assatis materiam hanc adferunt. Nicol. Anton.
 Gravatius.

Adnotationes communes circa terminorum ob-
servationem. Cap. XII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dilationes in secunda instantia illæ dantur, quæ in prima.*
- 2 *Citatione si dicatur, cõpareas hinc ad duodecimã diem, vel in duodecima, non parum refert.*

Diximus supra terminos servari aliquos ad primam, vel ad secundam, nonnullos etiam ad sextam, octavam, duodecimam, & decimam quintam. Modo posset quis probabiliter dubitare quam intelligimus primam, secundam, sextam, octavam, quam denique duodecimam, & decimam quintam, an fortè dies iuridicas, vel potius currentes computabimus; & respondi, intelligendam esse de currentibus utpote si quis citetur ad duodecimam, intelligemus de duodecima currenti, siquidem iuridica fuerit: a si autem de prima post duodecimam iuridica immediatè sequente, & sic de singulis, exceptis tamen dilationibus quæ cõmuniter dari solent ad secundam, in quibus non computamus dies currentes sed duas iuridicas expectabimus, etiam si plures interposerentur currentes.

- Amplius docuimus, quales futuræ sint dilationes in una
1 quaque instantia causarum sacri Palatii. Modo ad dubitabis, quid si in causa una, vel plures late sint sententiæ in partibus, vel si in curia, extra tamen palatium, utpote coram Auditore Camera aliòve iudice, & postmodum ad Rotam veniat, quibus utemur termini, seu dilationibus: & Palatium servat, ut serventur prout in prima instantia, iuxta naturam causæ. Rota dec. 10. in no. anno domini, de appell. nisi fortè coram priore iudice fuissent plene servati, quo casu servandi essent, prout in sequiori instantia. Rota dec. 477. nota. anno domini, de observationibus terminorum

rum in cau. appellationis, in antiq.

Addo, quod lata vna absolutoria pro reo & duabus condemnatoriis pro auctore, si postmodum appelletur, & causa committatur, termini seruabuntur, prout in tertia.

In tantum est necessaria præscripta indiciorum tela, ac terminorum obseruatio iuxta suos calus, vt consuevit palatium, vbi minus legitimè & diminutè seruati essent admittere appellationem à mala terminorum obseruatione seu illorum obmissione. Aegi. dec. 47. de iud. & dil.

Idem dixerò etiam, vbi a signatura commissio impetretur, qua dari solet, quod nullis terminis non seruatis ad expeditionem causæ procedatur, vt simili commissione non censeantur partes a totali terminorum obseruatione dispensati, Rota dec. 487. nota, quòd si causa committitur in antiq. de clausula quod nullis terminis seruatis.

Im nò quia præmissa a volentibus nimium propere fieri solent, mos fuit Patrum in hoc discretè agere, si maxime videant terminos, qui seruati apparebunt contra minus legitimam personam retentos & seruatos, & tanto tempore, quantum caperet ordinaria terminorum obseruatio vel alias sibi sufficere videbitur reum expectare, Cassad. dec. 8. de rescrip. in fi.

ANNOTATIONES.

- 2 **S** In autem.) Adde Bar. in Lex. quacunque, col. pen. ff. si quis in ius voc. non iur. ibique Doct. & Abb. in c. conquestus, c. iam pen. de ser. nam. discrimen, si si dicatur, comparens duodecimam hinc ad diem, vel in duodecima: primo nempe casu, si duodecima feriata erit, citatio valebit, & prima iuridica subsequenti comparere obstringitur, secus vero in secundo, & si differentia rationem cupit præcitati Doct. ibam explicans, adducit hinc etiam, quæ per Lanfranc. scribuntur in cap. quoniam contra, ff. Citationses numero 24. & ibi Add. de probat. & per Bal. in prax. in rubr. de citati. quest. 9. per totam. Nicol. Anton. Grauiatius.

De recitatione terminorum, ac male eorum obser-
nationis, ac totius processus nulliter for-
mati sanatione. Cap. XIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Terminorum male obseruatorum reiteratio, ac pro-
cessus sanatio a principe concedi solet.
- 2 Citationis defectus, etiam per refectionem expen-
sarum insanabilis reputatur.
- 3 Mandati defectus insanabilis est, & num. 14.
- 4 Iurisdictionis defectus siue incompetencia sanari
non potest, fallit tamen.
- 5 Ius nouum in causa superuenienti, quando dedu-
ci possit.
- 6 Expensa quando refici debeant in confirmatione
siue processus inualidi sanatione.
- 7 Citatio est de iure naturali, & diuino.
- 8 Sententia lata in fauorem absentis non tamen ci-
tati est nulla, fallit in quibusdam casibus.
- 9 Presens non est citandus.
- 10 Citandus omnino est qui praeisse pretendit.
- 11 Citatio domi facta, quando valeat, & nu. 12.
- 12 Citatio domi facta, ut valeat, an requiratur ad
citati notitiam deuenisse.
- 13 Procurator reuocari potest, etiam si iuratum fue-
rit illum non reuocari.
- 14 Iudicis incompetencia quandocunque opponi po-
test, quae iudicium reddit nullum.
- 15 Exceptio incompetenti a iudicis impedit senten-
tia executionem.

Etsi sacrum Palatium certas habeat in vtroque can-
 sapum specie procedendi, ad dilationum formulas li-
 tigantibus præscriptas, raro tamen euenit, vt litigato-
 res terminos ipsos, prout supra docuimus, distinctos & ad
 suos dies ritè & rectè seruent. Solet enim is, qui in causa
 procedit, terminos non singulos per se, sed ad minus bi-
 nos simul ac eisdem tamen ad sextam, octauam, vel al-
 liam longiorem diem in citatione concessos proxima se-
 quenti audientia obseruare, ac eadem audientia compa-
 rare, & citati contumaciam non minus, quam si dilationis
 dies venisset, inculcare. Nonnulli etiam magis properan-
 tes eisdem terminos duabus vel tribus, & quandoque v-
 nica dumtaxat audientis, idq. etiam non suo, sed præpo-
 siterato ordine inculcare. Quamobrem vñ receptum est
 in Palatio, vt mala hæc terminorum obseruatio per illo-
 rum reiterationem vnici contextu & audientia seruari
 possit, idque non nisi Principis indulto & rescripto, quo
 solet signatura rescribere, vt iudex reiteratis etiam vni-
 cis contextu & audientia omnibus terminis substantiali-
 bus præpoteratè, inculcatè, ac etiam defectiue, & alias
 nulliter seruatis, ad expeditionem causæ procedat.

Intantumq. visa sunt Inno. 6. hæc terminorum reitera-
 tio litigantibus necessaria & concessibilis, ut hanc facul-
 tatem admittendi litigatores ad similem reiterationem,
 terminorum Auditoribus sacri Palatii concesserit, vt per
 seipsos absque alio speciali Principis rescripto, possint li-
 tigatores ipsos ad reiterationem terminorum male & nul-
 liter seruatorum admittere; quib. verbis male nulliter in-
 fertur; vt Cassa. docet decil. 8. cap. de rescript. in fin. non
 solum si præpoterati, vel inculcati fuissent etiam vnica au-
 dientia, quo casu admonet iudicem discretè ita agere,
 vt reum tanto tempore postea expectet, quantum solennis
 obseruatio caperet, verum etiam si per assertum procura-
 torem, & minus legitimam ac etiam contra similem perio-
 nam seruati fuissent, dummodo, in reiteratione sui prin-
 cipales, vel alias legitimæ personæ. Adit quoque eadem
 verba inferre, vt eadem reiteratione sanet etiam vbi eorum
 obseruatio in aliis deficeret, & esset alias nulla, & præse-
 tum (vt a sensoribus accepti) etiam vbi plures essent cor-

rei eiusdem iudicii, & termini contra alterum tantum
seruati essent: possent enim contra ambos in vim hu-
ius Innocentianæ bullæ valida reiterari, immo quan-
doque ab eisdem audiui Innocentianam sanare termino-
rum obseruationem etiam contra quemlibet a iudicio
extraneum, vel fortè etiam contra Pasquillum terti es-
sent, idque ea (vt opinor) ratione, quòd sacrum Pala-
tium duntaxat respiciat, vt tantum temporis à prima ci-
tatione fluxum fuerit, quantum solemnibus terminorum
obseruatio caperet, quoquomodo dilationes datæ & flu-
xæ sint.

Amplius & alia quoque ratione, quod hæc dilationes &
termini suis diebus per actuarium recipiantur in actis, &
is qui a principio ad causam legitimè citatus est, præsu-
mitur scire ea quæ sunt in actis, & consequenter singular
b dilationes præfixas. & Quæ præsumpta notitia sustinet ac-
tum, & dilationes, ad quas citatio minus legitimè præces-
sit, prout de deuolutiua citatione supra diximus ad text. in
ele. causam, in si. de elect. Rom. cons. 360. & alio. 410. Rot.
de procurat. si de mandato 171. in no. Aegid. de præsump.
qui per se, concl. 364. Nec dicatur hoc posse procedere in
c præsentem secus autem videri in absente, & quia absens legi-
timè citatus, & contumax reputatur præsens in sui odium
ad text. & not. per Bal. ibi in authen. qua in prouincia. C.
vbi de crim. agi oportet cum simil. adde enim pro ratione
eiusque vsus sacri Palatii insudo, quod mihi persuadere
non possim quicquam vltu receptum esse in palatio, quod
ab ipso legis fonte non scateat.

Verum cum bulla Innocentii eam facultatem Audito-
ribus sacri palatii in causis, quæ in ipso palatio tractarè-
tur, duntaxat concesserit, merito apud alios Rom. Cu. de-
legatos iudices apud eosdem etiam auditores, vti tamen
causa foret alicui ipsorum extra Rotam, & palatium com-
missa, non inseruit, & lingatoribus valentibus beneficio
similis reiterationis terminorum gaudere speciali Princi-
pis rescripto, seu commissione opus est. Solet tamen signa-
tura similes commissiones passim concedere. Nonnulli
etiam in causis, quæ in sacro palatio tractantur, & in qui-
bus Innocentiana supplet, eadem non contenti similes
impe-

impetrat reiterationis commissiones, quas etiam in causis in bulla comprehensis certis casibus (opinor) necessarias, utpote si in profana causa, termini prout in beneficiis servati essent. Eset enim hoc nedum necessarium, verumetiam in eadem exprimendus hic defectus, alias non suffragaretur commissio. Cassa. dec. 9. de reser. idem si iuxta naturam causae, defectivè tamen servati essent, quibusdam de substantia omissis: quo casu narranda etiam esset hæc omissio, arg. notatorium in d. dec. 9.

Nonnumquam etiam non simplicem reiterationem terminorum, sed sanatoriam totius processus, litigatores petunt, utpote quando parte absente processum fuisset: quo casu solet a Signatura concedi & cum clausula, tamen parte legitimè citata, idque ea ratione, quod citationis defectus etiam per refectionem expensarum insanabilis reputetur, ad tex. in cle. pastora. versu. ceterum de re iud. Staphilchar. 149. versu. postremò, nisi fortè citatio non fuisset in totum ommissa, & sed defectus esset circa illius executionem, ut quia minus legitimè & non servata forma esset exequuta. Daret enim Signatura hoc casu sanatoriam commissionem, cum clausula tamen, dummodo ad citati notitiam, pervenerit, & cui clausula satis quidem factum erit, quoquo modo probetur hæc notitia, dum tamen plena & certa ad tex. in cle. causam, in fi. de electio. & not. per Rom. consilio 360. Rota decisione 171. in no. si de mandato, de procurator.

Eadem commissio sanatoria totius processus non inferuit, ubi defectus esset per ratione mandati, iuxta tex. in c. in nostra, & in l. licet, C. eo, & què. n. insanabilis reputatur hæc nullitas mandati & præsertim ubi defectus mandati, à revocatione proveniret, quæ in procedentis notitiam transivisset, ad c. ex insinuatione, de proc. quandoquidem plus deficit processus contra procuratorem revocatum, quam nunquam constitutum, quod primo casu præter, secundo verò contra voluntatem principalis videatur esse processum, ad tex. iuxta gloss. in c. ex parte, in fi. de rescriptis: adeoque urget hæc nullitatis species, ut minus refectionis expensis sanaretur: altera enim pars videns hunc defectum fortè suas omisit defensiones, neque succumbere curavit, sciens

prudeas simili nullitatis exceptione se futurum esse, tu-
tum etiam post sententiam, arg. ex. in l. an inutilis, ff. de
accep. in prin.

1. Idem dixero sanatorium inferuire, Vbi * defectus in
4 iurisdictione & iudicis competentia esset, nisi fortè per
prorogationem iurisdictionis summouèretur, pro qua faci-
tus consensus satis esset, vbi tamen litigatores seirent iu-
dicem incompetentem esse, ad not. per Bar. in l. 1. ff. de iud.
& nota. in c. ad petitionem, in prin. de accu. & per gloss. in
l. vnica, verbo inchoare, C. qui pro tua iurisdictione, si
si ignorassent, tunc non viderentur partes in iudicem con-
sentire, neque eius iurisdictionem prorogare, & nullitas
remaneat: is enim, qui erat, non consentit, immo nihil con-
sensui magis contrarium quam error, l. si per errorem, ff.
de iurisd. omni. iud.

- Quandoque etiam euenit, vt quis non reiteratione ter-
minorum neque processus sanatione, sed eius potius exten-
sione indigeat. Fingo * me diu tecum egisse, & processu ià
7 facto (equidem validè) ius noui mihi superuenisse, vel in-
que ex eo obtinere, solet tunc Signatura commissionem
concedere, vt iudex ex eisdem actis & processu super hoc
nouo iure iustitiam faciat, Steph. char. 148. a. v. ergo, immo
quia in causa beneficii censetur litigatores a princi-
pio deducere ordine ius, quod competit vel competere po-
tuit, cap. statuimus, de electio. in 6. ista ratione seruauit pa-
latium quòd super nouo hoc iure quandoque etiam
post conclusionem in causa, dum tamen ante sententiam
absque alia terminorum & prioris processus reiteratione,
vel extensione prædictis si per nouam gratiam de bono iu-
re meo constaret, iudicari possit. Aeg. concl. 661. si ex gra-
tia, de iud. quo casu alteri tamen parti daret sacrum pala-
tium dilaciones competentes ad proponendum & proban-
dum exceptiones & defensiones, si quæ fortè aduersus hoc
ius nouum, & secundam gratiam sibi competere etiam
ad partes, argumento ea. statuimus in fin. & c. x. circa, de
electio. in 6. & c. pastoralis, 1. responso except. Aeg. dict.
concl. 661.

6. Generaliter * vero in causis beneficiis vsu receptus
est, vt similes commissiones sanationis processus dentur

• • • • •

quan-

quandoque etiam ante sententiam, sine expensarum refectione secus autem in profanis causis, in quibus similes darentur commissiones tantum cum clausula, refectionis expensis, cui solent eam procuratores addere, si quæ veniant de iure reficiendæ, nisi fortè impetràs narraret paupertatem, propter quam loco præscriptæ clausulæ, refectionis expensis, daretur alia videlicet, reservatis expensis in fine litis, cui nihilominus cõsueti semper eadem verba addere, videlicet, si quæ de iure reficiendæ veniant, idque ne si victus ex aliquo legis capite posset se tueri ab expensarum refectione, id sibi minus liceat propter præscriptas process Staph. char. 147. & sequent.

At ubi non sanatoria processus nulliter formati, sed ex tensus validi ad ius novum lite pendentē superueniens poteretur commissio, licet ex succumbentia rei nō eratur eum semper fuisse iniustum possessorem, & propterea non videretur audiendus, petendo refectionem expensarum, quibus actor ante ius novum non fouendo siquæ tunc boni ius, videtur reum temerè fatigasse, argumento. l. is qui te obtulit, de rei vendic. Admitteretur nihilominus reus, tametsi succumbat ad compensationem dictarum expensarum, quib. usquæ productionem noui iuris temerè fatigatus fuerit ab actore, argumento. l. cum qui temerè, ff. de iudic. cum expensis, quibus reus à productione dicti noui iuris iniuste defensionis se offerens, eadē ratione condemnaretur, & mutuam temeritatem inuicem compensare arg. l. si ambo, ff. de compensa. Staph. char. 149.

ANNOTATIONES.

- a **Q**uamobrem.) Huc accedat Vant. in tract. de null. quibus modis sent. null. repar. num. 89.
- b Quæ Prelamors.) Huc vergit, quod supra adnotauimus lib. 3. cap. 6. sub littera E.
- c Quia abiens.) Foram fuisse manatu, quæ citato libro cap. 2. sub lit. E. scripsimus.
- d Cum clausula) Non ad re cum hac clausula expeditur, sed de iure naturali, atque diuino creatis sit, quæ amittit illa per se po-

llo po-

de potest. al leg. dic. clem. & l. de unoquoque. ff. de re iudi. & l. ex. que. C. quom. & quan. iudi. cap. 1. de testam. Bald. in l. cum fratrem. C. de his. quibus vi indig. Soc. cons. 266. lib. 2. & est communis doct. sententia in l. nec quicquam. §. ubi decretum ff. de offi. precons. & traditur per Rot. decis. 164. & 201. in no. Affi. decis. 245. nu. 10. & decis. 307. in fin. & iterum decis. 391. Bart. decis. 247. Gram. decis. 65. Franc. Nico. in rep. ca. quoniam contra. nu. 49. de probas. Paris. cons. primo. num. 32. libro primo. & Fel. in capia. cum alim. nume. 12. de re iudi. ubi de com. op. etiam testatur. Et usque adeo hoc verum est, ut sententia in fa-
 8 uorem absentis lata, non tamen citati, ipso iure sit nulla, ut per Ias. post Alex. in l. si furioso. num. 3 ff. de re iudi. & per eun- dem Alex. cons. 14. lib. 6. Capic. decis. 93. & Bart. decis. 283. fallit tamen, ut Alex. ait in d. l. furioso. quando in causa sine figura iudicij proceditur. tunc etenim sententia pro absente nō citato valeret. Et idem est in criminalibus si in fauorē tamen rei sententia proferatur. Et quod diximus, citationem ipsius iu-
 dicij fundamentum esse, sanē intelligas, quādo pars non est prae-
 9 sens. d. l. de unoquoque, ubi not. & in l. i. ibiq. Bart. Bald. & Ang. ff. de in ius tui l. acti in cap. quoniam contra. in ver. cita- tione in princip. de probas. Dec. cons. 449. nume. 3. Felin. cap. 1. tit. 3. vers. not. etiam de iudic. Cassa. decis. 1. ad titu. & Ma-
 ran in praxi in ver. citatio. nu. 12. ubi quid non sit necesse, ut
 10 praesens citetur communem esse opinionem affirmat. & Ias. in l. nec quicquam. §. ubi decretum nu. 26. & sic actus eo prae- sen-
 tis alicuique non citato expediri potest, cum praesentia aduersarij omnem defectum purget, ut prodiderunt Abb. cons. 38. l. b. pri-
 mo, Dec. cons. 618. num. quarto. & Capic. decis. 1. col. si. Cateo-
 rum. an saltem a iudice de actu, qui in causa sit, pars certius
 reddi debeat. alitercū est inter scribentes. in d. l. furioso. & in l. nequicquam. §. ubi decretum. & in d. l. de unoquoque. veluti
 etiam traditur a Soc. cons. 29. lib. 3. actamen quod nequaquam
 requiratur, ut pars certa fiat. Solidior est opinio. De materia
 11 autē, quod omnino mandus est, qui interesse praesidet, per iu-
 ra super us adducta. & in clem. super de verbor. significat. & c. Deur. omnipotens. 2. q. 1. & Alexan. cons. 3. lib. 2. vide latē per
 Maria Soc. in trac. de iur. art. 7. per totū. ubi ponit regu. cum
 47. amputationis. & 11. limit. & Masf. in dist. l. de unoquoque
 nu. 2. usque ad 13. qui eo assignat limit. & 12. ampliat. de
 veris

verò Nicol. in concord. glo. in concord. 11. m. 114. non pluribus
seq. abundantius ceteris. 115. limi. tradit si tibi satisfactum ve
lis eos legas, necnon & Catal. Cat. in memorat. in verb. citatis.
Nicolaus Antonius Grauius.

- c Sed defectus.) Adde Bar. in litem eorum. §. sed si ita. ff. quod
quisque universi. c. omi. & Jos. in l. qui quartum numero quarto.
ff. de leg. 1. nam nullum est, quod prater citationis, aut manda
ti formam fieri, nec etiam valet ut valere potest lex. 11. in l. 1. §.
si quis ita. ff. de verb. oblig. quem ita Bar. et loci intelligi. &
in l. si quis pro eo, in tertio membrò. ff. de fideiuss. quem ceterò
sequuntur, si ut forma non seruata, negotium retrahatur, non
tamen integrum, sed quantum formam excessit, & est communis
opinio, veluti ex Curio iurare liquet, conj. 79. nume. 1. Nic
laus Antonius Grauius.

- f Cui clausulae.) Merito nō satisfi ut auctor ait, nam citatione
11 qua domi fit, non trique valet nisi illius, qui citandus est, prae
sentia haberi non possit, causam qua de dolo & contum. Bar.
& aliq. in l. 4. §. quod ait prater ff. de dam. infect. Est nonnulli
ad hanc sententiam non accedant. per tex. in l. scire oportet. ff.
de excus. tut. alternatiuè loquentem scilicet ad faciend. vel ad
domum. Et in alternatiuè alteram partem esse veram sufficit,
regu. in alternatiuè, de reg. iur. in d. veritatem prior opinio
communi calculo à Docto recipitur in dictis cap. causam. & l.
4. §. quod ait. Et ad dict. l. scire, responderetur, quod illa est alter
natiua ordinis, ut primum in faciem si citandus reperiri possit
citeretur aliàs domi. Ceterò, & illud ambiguum est, quo nam po
12 tesse aliquem reperiri non posse, intelligendum sit, sed hoc de re
Doctores citatis in locis nudum dissoluentes vident. Quam qui
13 dem communem opinionem procedere intelligas, quādo primi
citatio domi fieret, scitur vero, si aliàs personaliter citatus fuisset,
tunc, in citatio domi facta semper etiā ad sententiā valeret. Ro
14 ta dicit. q. 8. de cit. in no. sed an? necesse sit, citationē domi factā
(ut citatus ad comparandum obstringatur,) ad suam noticiā de
uenisse, Alberi. in l. satis de in iur. voc. censuit quod sit, cui non
nulli consentiunt, quos refert & sequitur Afflict. in consl. regu.
Neap. citationis in 1. & 14. no. verum plerique omnes id negant
necessariū esse, inter quos auctoritatus est Accurs. in l. ex distic
tu. §. vlt. de appell. & rursus in l. 1. §. vlt. ff. quando appell. sit
Spec. de iura. §. sequitur, vers. sed nunquid sufficit, Ioan. Andr.
c. 117.

in cap. presumitur de regul. iur. in 6. in mercur. Pau. Castr. in
disto 3. prator ait. Et serè ubique omnes hoc probant saneque
hanc opinionem communem esse ex Tiracquel. d. gasiiero poter-
it. in tract. de viroque retracti §. 9. in gloss. 2. num. 39. Et se-
quens. Nicolaus Antonius Grauius.

E Ratione mandati.) Ad hoc a cedant que prodita sunt ab
Joanne Anan. conf. 96. atque Ludouico Bolognino in addi. qui

14. multas congerit delictorum mulierum et adeo* mīdaz defe-
ctus iudicium reddis nullū. quid eius nobis sanari non potest.
Hinc insanabilem hanc nullitatem approbans Scaptel in tract.
de lit. grā. pag. 44. quem sequitur Camer. in compend. virius-
que signat. in regn. cancell. fol. 134. qua de re diffusè loquitur
Pau. de null. sem. Et def. inhab. seu mand. Nicolaus Antonius
Grauius.

H P. sēctim.) Mandatum* procuratorium tamdiu durat.

15. quā diu mādātis voluntas. l. si verò non remunerandi. §. si
mandauero ff. mand. l. vna §. 1. C. de sacis l. si procurator. §.
si ff. de procur. ades. quid dādo ex potestatis reuocata defectu.
de si nūquam fuisset procurator censetur. ea ex infirmatione. Et
ca. in nostra. extra co. iii. Bald. in l. falsus col. prima C. de furti.
Et in l. licet C. de procu. Boer. dec. 274. num. 6. Et gloss. non
in. si in verb. reuocatus. de procu. in 6. qua voluit utē pro-
curatorem reuocari posse. quamvis curando quippiam illud
non reuocare promiserit Et si is periturū reatum incurrat §. 2.
quidem gloss. amplectuntur Alex. conf. 13. col. vlt. lib. 3. de li.
in ca. ex parte in 3. ampliat. de res. p. Dec. conf. 471. Et Boer.
qui plura congerit. dec. 207. ubi n. 2. sequens de procuratore ob
iuramento ad resignandum con. firum ex causa permutat. hū
constituit. quid possit iuramento non obstantē reuocari. commūne
esse opinionem affirmat Nicolaus Antonius Grauius.

I Idem d. xero.) Iudicium à iudice incompetente agitatum no-
tum rueri. nemo est qui ambigat C. si à non comep. iud. c. per 10.

16. rum ades. quid* hoc nullitas ex iudicis defectu. quauiscon-
que opponi potest. etiamsi m. c. p. a. lege caueatur nullam ex-
ceptionem contra sententiam opponi posse. ita consulti responde-
runt. Roman. conf. 41. Et Corn. consilio 14. libro primo. Et est
communis opinio. teste Car. conf. 119. numero 11. Qua de re vi-
deas quoque Felici in cap. inter monasterium. de re iudic. Et
cap. ex parte secundā de off. del. 2. a. Et in rubric. de foro com-
pet.

pet. Alex. conf. 99. in causa & lre. in fin. lib. 7. ubi hanc communem sententiam esse affirmat. & Dec. conf. 8. nu. 2. & conf. 434. in fi. & rursus conf. 360 & 310 & Paris. conf. 49. num. 29. libro primo, Giram conf. 1. num. 48. quod reperitur post de-
 17 cist. ubi ait, quid " exceptio incompetencie executionem sen-
 tentie impedit, ibique etiam penè infraita ad materiam vide-
 bitur, & per Fulg. conf. 167. Araz. conf. 31. & Gozad. conf. 71. nu.
 6. ubi amplius procedere, etiam ubi iuramentum de non oppo-
 nenda nullitate intervenisset, ut hæc incompetencie exceptio op-
 poni quoque valeat. Nic. Ant. Gravatus.

De positionibus, articulis, & compulsionē partis ad
 respondendum singulariter singulis.

Cap. X I V.

S Y M M A R I V M.

- 1 Positiones quare inuenta sint.
- 2 Positiones tam ab aſſort, quàm à reo traduntur.
- 3 Positionum formula.
- 4 Positionibus si quis respondere minimè velit, quid
 agendum.
- 5 Positionibus respondere quis compellitur, fallit ta-
 men, & num. 16.
- 6 Articuli admittuntur, quando controuersia est,
 de impertinentia, cum protestatione, salvo iure
 impertinentium, &c. & nu. 26.
- 7 Positionibus respondere per verbum credo, quare
 admittatur.
- 8 Aduocati clientes ad respondendum positionibus
 instruere nequaquam debent, fallit, & nu. 30.
- 9 Articulorum copia datur in Rom. Cur. monito
 ad illis respondendum, & nu. 33.

10 Dila-

LIBER

- 10 Dilatio datur procuratori dubitanti se non esse certum de his quibus interrogatur, ad suum principalem consulendum.
- 11 Positionibus quis respondere teneatur, principalis, vel procurator.
- 12 Positiones in quacunque parte iudicij fieri possunt, & num. 35.
- 13 Positiones quo pacto formanda sint.
- 14 Positionibus respondendum est simpliciter, per verbum credo, vel non credo, fallit tamen.
- 15 Confessio per verbum credo facta in positionibus, dicitur confessio de veritate, & nu. 18.
- 16 Articuli, siue positiones non possunt reuocari, postquam acceptatae fuerint. (tamen.)
- 17 Positioni criminosa non est respondendum, fallit
- 18 Positionibus quando, & ex quibus causis quis respondere cogi non possit.
- 19 Positio captiosa qua dicatur.
- 20 Positiones contrariae admittuntur, nisi captiosae & impertinentes reyciantur.
- 21 Positiones alternatiue admittuntur.
- 22 Positio negata, nil neganti prodesse potest, at testes super ea producti iuuare possunt.
- 23 Positio continens partim verum, partim falsum, an in totum negari possit.
- 24 Positiones veras negans, si de mandato conuincitur, ad omnia damna tenetur.
- 25 Clausula salvo iure impertinentium, &c. quid importet, an passim articuli cum ista clausula admittendi sint.
- 26 Articuli in dubio, admittendi sunt, quando, utrius parti.

pertinentes, vel ne sint, ambigitur.

- 28 *Verbum credo, à parte prolatum veritatem denotat.*
- 29 *Aduocati malum consilium dantes ad omnia damna tenentur.*
- 30 *Rusticus, quando ut principalis examinatur, potest eius aduocatus adesse.*
- 31 *Rusticus non excusatur, si peritiores consulere potuerit.*
- 32 *Rusticus sagax non excusatur ob rusticitatem.*
- 33 *Positionum copia edenda est, fallit tamen.*
- 34 *Dilatio ad deliberandum dubitanti super positionibus respondere, an sit concedenda.*
- 35 *Positiones, an infra terminum probatorium fieri debeant.*
- 36 *Articuli quodocunque ante conclusionem in causa, an recipi possint.*
- 37 *Terminus ad faciendum omnes defensiones, an unico contextu praefigi potest, scilicet ad articulandum, ponendum, producendum, & probandum.*
- 38 *Dominium qualiter probatur.*
- 39 *Dominium aliquando per famam probatur.*

TErmini sacri Palatii, de quibus supra locuti fuimus, sunt dilationes, quæ dantur, ut litigatores interim

- 2 valeant causam necessariis probationibus instruere. *Quia*
- 1 *ob rem* * ad inuentæ sunt positiones, ut per eas ponens ab onere probandi per aduersarii confessionem releuetur. c. statuimus, de confess. lib. 6. l. cum qui r. respons. ff. de iurejur. Dico * enim ponens non autem magis actor, quam reus, quia positiones ab utraque parte fieri possunt, cap. prout, extra de dolo & contum. cap. unico, de lris contest. cap. dudum, el. 1. circa medium, de elect. Specul. titulo de positio. §. tertio, num. tertio, verfic. sunt autem positio-

DES

- nes, quibus propterea utimur, priusquā ad genus alterius probationis deveniamus, breuitatis tamen causa non formamus positiones ad partem, sed articulos nostræ intentionis, damus tamen animo, ut priusquam probatio fiat super singulis diuersa pars interrogetur ideo articulantium mos inoleuit, ut in principio articulorum dicamus. * Positiones, & articulos infrascriptos dat, facit, & exhibet procurator, & eo nomine venerabilis viri Sempronii, quibus prius & ante omnia singulariter singulis per partem aduersam medio iuramento per verbum credit, vel non credit, responderi & si negabuntur, illas seu illos ad probandum admitti petat, & porrectis articulis tolet is, * qui porrigit, monitorium obtinere contra aduersarium, ut infra triiduum debeat medio iuramento singulariter singulis medio iuramento per verbum credit vel non credit respondisse, sub excommunicationis pœna & nisi respondeat, non admittimus, ut sic monitus pro confesso habeatur iuxta c. 1. de confessis, in 6. sed elapso tertio die proceditur ad pœnas in monitorio contentas, & excommunicationis declaratur, & declaratus denunciatur, ut excommunicationis radio cogatur monitus respondere, qui si excommunicationem per 10. dies passus fuerit, ad brachii secularis inuocationem pro commissa pœna, ac etiam ad captionem pignorum procederetur, ut monitus metu præmissorum faceret, quod metu excommunicationis hactenus facere cessauit, licet nunquam viderim captionem pignorum, neque brachiumulare expectari. Spec. tit. de positionibus. §. 9. verū quid tacens.
5. Quæ compulso fieri consuevit, etiam si articuli essent obiectui, ut no. lo. Mo. in c. 2. de confess. & seruauit Rota decil. 18. in no. nota qualiter, de positio. idque dum tamen articuli sic obiectui crimen non continerent, quibus non cogeretur quis respondere, nisi cum temperamento, de quo per Aegidium concl. 374. super cri. de confessis.
- Amplius compelleretur quis respondere, etiam si suspensum esset pœnorum, & articuli illud concernerent, immo arrestari quis posset hic ad hunc effectum, si forte recessurus esset, donec respondisset, Rota decil. 394. in no. si suspensio, de caus. poss. & propriis. Idem quoque si positiones

sitiones, & articuli essent impertinentes. Rota decis. 640. in antiq. dicit quòd stylus, de articu. & respon. idque, si mòdò dispositiòne specificati essent, aliàs enim non arctaretur quis respondere, nisi quatenus ipse vellet, Rota decis. 719. in antiq. not. quòd si aliqua causa de articulis, prout non arctaretur, ubi positio crimen respondentis contineret, ut supra. & in plerisq. aliis casibus, quos apud Speculator. tit. de positio. §. 6. legere licebat.

- 6 Verum * ubi de pertinentia articulorum tantum esset in respondendo controuersia, mos iudiciorum inoleuit in palatio, ut tẽpore istius compulsionis, non admittatur ista pertinentiæ velim pertinentiæ discussio, idque ne in præludiis iudiciorum ista disputatio lites longius produceret sed reseruat ad tempus admissionis articulorum, Rota. d. decis. 640. in antiq. Immo eadem ferme ratione introductum est, ut in ipsa articulorum admissione ista discussio euitetur, quòd iudices non aliàs simpliciter admittant articulos, sed cum protestatione, saluo iure impertinentiæ & non admittendorum, qua protestatione præseruatur ius parti, hoc in quauis iudicii parte, & præsertim, quando causa in allegationibus iuris reperitur discutienda, præcipue si contra articulos dixit generalia contra in forma solita, quæ est etiam alia practica præseruandi exceptiones, ut in qualibet parte iudicii discuti possint, prout inferius suo loco dicemus.

- 7 Sed * dices, quare practica acquiescit responsioni per verbum credit, cum depositio de credulitate non probet, glo. in l. testium, C. de testibus. Spec. tituli. de teste, §. 1. nu. 38. versic. item quod deposuit de credulitate. Respondeo, id enim procedit in teste, & locus in confessione partis, quæ etsi de credulitate sit, tamen probat, ac si de veritate esset, ad not. in capit. ex litteris, extra, de iureiur. Spec. tit. de positio, §. 6. num. 1. versic. hoc autem certum est. ¶ Vbi Specu. declamat contra patronos caussarum, qui adeò inuersam habent conscientiam, ut clientibus suis facile, persuadeant, articulis huiusmodi negatiue respondendum esse, sub prætextu, quòd ille qui responder se non credere, nec præcise neget, quòdque aliud sit nescire, aliud verò non credere, ita Spec. dicit ista, licet in depositione testis

Q dicer-

diuersam sit, fecus tamen in responsione partis. Et alibi etiam dicit, similes patronos instruentes principales ad negative respondendum contra id, quod sciunt, teneri parti ad interesse, eod. titu. de positio. §. tertio, numero octauo, vers. & not. quod aduocatus. & inferius §. 9. nu.

§ 6. vers. item no. quod aduocatus. Quorum * Patronum facilitatem in hoc improbo, si qui sunt, qui litigatores suos ad similiter respondendum, vbi de veritate sunt alias certi, instruunt, (prout plerisque noui.) Qua in re laxissimus est in Roma Cur. hoc agendi campus, in qua licet de iure non debeant litigatores in respondendo positionibus vti aduocatorum consilio, ex quo interrogatus debet esse certus de facto suo, ea ab excommunicato, extra de rescript.

g l. quisquis, C. de rescind. vend. g immò arcendus sit aduocatus a respondentis presentia, ne verbo, vel nutu respondentem instruat, Specul. tituli de positio. §. tertio, vers. non

g enim debet pars, cum sequen. Inolenit * tamen practica, vt monito ad respondendum articulorum copia detur, ad effectum, vt instructus illis respondere valeat, quæ practica potuit duplici ratione introduci, vel per nuntium notarium in hoc facilitare, quibus nò expedit causas partium confessionibus, sed longioribus probationibus expediri, ex quibus ipsi prouentus faciant, vel verius, quod ex quo in Romana Curia frequentiores sunt forensi causæ, quæ cum communiter non principales nec de meritis instructos, sed per procuratores plerunque male informatos tractentur, videtur cessare ratio certitudinis facti, quæ in principali vigere supra diximus & & propterea dignum videretur, si non principalem, saltem scripturas consulere, & cautius respondere, quo casu opinor procuratores de veritate facti non sat certos tanta conscientia posse facere similes responsiones, per verbum non credit, saltem præiudice petitione dilationis ad consulendum principalem, & non obtenta, quia si non est certus, non potest neque debet aliter respondere, alias enim temere causæ clientis sui præiudicare posset, & anceps subire periculi periculum, quod non debet, l. videamus, ff. de in litem iur. & l. Marcellus, §. qui rerum, ff. rerum amot. gloss. ca. in per-

tractan-

tractandis, extra de iurament. calum.

- i ¶ Que tamen dilatio* ad consulendum principalem pro-
 10 curatori dubitanti, & alleganti se non esse certum de his,
 quibus interrogatur, denegabitur, vbi postmo respiceret
 negotium ad quod fuit constitutus, c. dilectus, extra de pro-
 cur. l. si actor, ff. & l. si C. eod. immo illo casu si procurator
 cessaret respondere, veniret molestus in expensis, quas
 pro probatione similis facti, cui procurator respondere
 recusat, fieri contingeret. Specu. tit. de positio. §. 6. nu. 19.
 vers. quid si procurator dicit dubitare. Si vero positiones
 respicerent aliquem nouum, & emergentem articulum,
 qui forte preiudici non potuit, non erit imputandum, si
 procuratorem non instruxit, argum. c. ceterum, in princ.
 extra de iura. calum. cap. fraternitatis, de testibus, c. pa-
 storalis, de excep. quo casu, vel alio, quo iusta queris al-
 lia causa subesset, poterit iudex pro eius arbitrio dilatio-
 ne concedere, ad tex. in c. dilectus, de proc. & d. l. si actor,
 ff. & l. si C. eod. Specul. tit. de positionibus, d. §. 6. num. 19.
 k k Ac * dices tu, quis tenebitur respondere positionibus;
 11 principalis, vel procurator? dic, quod si principalis adfit,
 ipse tenebitur, Specul. tit. de positio. §. 8. num. 5. versic.
 quod si pro illo, idque ea ratione, quod ipse magis sit de
 veritate certus, l. si, c. de procurat. c. iuris, extra de iudic.
 nec admitteretur procurator ad respondendum altera par-
 te valente per dominum responderi, l. non solum, ff. de
 procu. l. proinde, §. i. ff. ad l. Aquiliam, & cap. ad hoc, alias
 presentium, extra de testibus, quod tamen intelliges, vbi
 principalis per seipsum non respondisset, quia factum prin-
 cipalis faceret cessare factum, ac etiam mandatum procu-
 ratoris in hoc, licet vbi procurator respondisset, possit ni-
 hilominus cogi quoque principalis, vt etiam per seipsum
 responderet, Spec. tit. de positio. §. 6. nu. 18. vers. in sum-
 ma notandum & propterea dicit text. dominum teneri
 mittere procuratorem bene de meritis causae instructum
 in d. c. in pertractandis, extra de iuram. calum. & l. 2. §. fin
 autem, C. de procur. cap. fin. extra de dolo & contu.

- 12 ¶ Sicut* autem positiones hinc inde ab vtraque parte,
 prout cuique probandi onus incubit, c. prout, extra de do-
 lo & contu. c. vnico, de litis contest. dudum, clem. 2. circa

Q 2 medium

- medium, de electio. Specul. tit. de positio. §. 3. num. 3. ver.
 fiunt autem positiones, amplius factę admittuntur ad effe-
 ctum, vt eisdem altera pars respondeat, vt supra etiam
 1 post inchoatas probationes, l. immo etiam in quacurq. par-
 te iudicii etiam usque ad conclusionem in causa, & post
 publicas attestaciones exemplo instrumentorum, c. cum
 dilectus, responso. l. extra, de fide instrum. & ratio videtur
 esse in promptu, quia in instrumentis, & positionibus ces-
 sat subornationis timor. Spec. eod. tit. §. 4. num. 3. ver. sed
 m quid si aliqua partium. Quod tamen intelliges, dum ta-
 men datus non esset terminus peremptorius ad faciendum
 omnes probationes, post quem non defuerunt qui volue-
 runt etiam positiones non admitti, cum ipse probationum
 loco succedant, Specul. eod. titul. §. 2. & in princ. & §. 3.
 vers. fiant quoque, &c.
- 13 Sed * quis, mi Pelze, erit in formandis positionibus, &
 articulis modus: hanc enim si in foro discere cupis, sero
 sapiens, quod in hac rhetorica potius sit necessaria; & nisi
 tu bonam habueris legum supellectilem, difficile erit tibi
 hoc articulandi munus bene explere. Quamobrem, dubi-
 tans Specul. titu. de positio §. 3. in fin. verbis, ad quem hoc
 positiones & articulos faciendi munus spectet, respondet
 consuetudinem interpretatam fuisse, quod aduocatus con-
 suetudinem intelligens, vel suorum temporum, vel in pro-
 uincijs, nam in Romana Curia procuratores absque ali-
 quo aduocatorum consilio passim positiones & articulos
 formant: quod etiam cōprobar ipse ratione, quia positio-
 nes ius tangunt, & omnia, quę ius tangunt, per aduocatu
 expediuntur, l. aduocat. C. de aduoc. diuer. iudi. Quamob-
 rem soleo ego, prout nostri, plerosque admirari, qui lega-
 lem bibliothecam nec legerunt, nec intelligunt, & procu-
 rationis manus in Romana Curia exercent, & copiosas
 quoque clientelas habent, cuius rei alia ratio mihi non
 succurrit, nisi quod non legibus, sed alijs artibus causas
 agunt, & tuerentur: sed de his hactenus. In hoc enim articu-
 landi genere, hæc tibi firma regula erit, vt naturam actio-
 nis propositz intuearis, & quę tibi insubant ad fundandam
 2 intentionem in moto iudicio, vt potè, si de dominio aga-
 tur, quę ad eius probationem necessaria sint, l. cum res,
 C. de

C. de probatio. c. licet, extra cod. l. in rem actio. ff. de rei vendic. quòd si publiciana egeris, considerabis in ea, quæ fuerint tibi necessaria. l. i. ff. de publi. & sic de cæteris, tñ in profanis, cum etiam in beneficialibus, in quibus incumbentia solent communiter esse infra scripta, videlicet existentia, ac qualitas beneficii, pertinentia collationis cum possessione conferendi, possessio defuncti, mors in possessione, vel alia vacatio, scientia collatoris de vacatione, & collatio, acceptatio, & habilitas prouisi fructus beneficii & intrusio rei aduersarii vnâ cum fructuum perceptiones & hæc tibi satis erunt pro monstracione ad alia.

ANNOTATIONES.

- Q** Vamobrem.) Positiones postquam inuenta fuerint, ut ponens ab onere probandi per aduersarij confessionem leuatum habent, c. statimur, de confessi in 6. & c. 1. de prob extra. 14. necessum fuit, quid aduersarius? (habens tamen prius copia) eis iuraturando sufficienter respondeat, & simpliciter per verbum credo, vel non credo, al. iurum respondere cogeretur, ut hui Abb. ceter. q; tradunt in c. 1. de prob Bal in l. ult. num 9. C. de edict. diui Hadr. toll. & Form. var. commiss. fol. 12. sub rub. de poss. fallit tamen in ea facti specie, cum quis mutuum sibi factum, remotis arbitris restituere. Nam positionibus cum hoc moderamine respondere poterit scilicet, si mutuum restitui, ita Alex. & ceteri in l. i. § si stipulanti ff. de verb. oblig. latè Ioan. Newz. in synon. nupt. in verbo Monitoria, num. 14 lib. 3.
14. Et responsio illa super positionibus, nisi de credulitate fiat propriè tamen confessio dicitur, cum verbum, credo, à principali prolatum, veritatis sit expressum teste Bal. in l. 1. in fin. C. de fals. cau. adiunct. leg. & tradit Gemm. & in c. 1. de confessi lib. 6. &
16. Corn. conf. 189 lib. 3. Cæterum, tunc scias, ream positionibus cum iuramento ad respondendum teneri quocumque actor suæ positiones, prius iuraturando veras esse affirmaueris. cap. presentium, de test lib. 6. & apud dictum Form. præcitato loco habetur, & tradit Accurs. in l. una, in glo magna, in fi. C. de causis quem commendat Bal. in c. in pertrahendis, de iuram. calum. & lat. in l. iudices, ou. 7. c. de iudi. & in l. possideri, n. 34. ff. de acq. posses. Qued plene intelligas actorem materiam in

- articulis suis positionibus contentas, veras esse, iuratur & deo asse-
 17. *ere debere. sed iuratio adversario hoc prestat. Quod quidem potest*
per valde utile erit. Nam postquam contenta in articulis vera
esse docuerit, amplius illas renovare non permittitur, ut Cypria-
ius, de formul. iur. admonet. fo. 46. vers. nota quid. seq. ubi
innucentis esse potest cum producat positiones, contenta in eis
fieri videtur, ut per Alexand. cons. 3. colum. secunda vers.
prodere lib. 1. Et cons. 71. colum. 2. vers. venio ad merita, lib.
3. Et iterum cons. 151. col. 1. lib. 3. Nec. Ant. Gravatus.
 b. *Et nisi.) Vide las. in d. l. possideri. n. 24 ff. de acq. posses.*
 c. *loque dum.) Huc vergunt, que Bar. aliqui post eum scri-*
bant in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iur. iur. Et in l. 2. §. quod
obseruat. C. de iur. cal. Et in l. Marcellus ff. per. amos. auq. in
l. transacione. C. de trans. Et que Fel. etiam novat in c. cum dile-
 18. *ctus. de accus. Est aliquando (ut citatis in locis est legere) quis*
positioni criminosa respondere cogatur, ut puta si de eo interro-
getur, super quo si non responderet ei cum aliena iactura locupletia
retur, veluti si pater alienum deriveret. Item etiam si tal. de crimi-
ne suspicaretur, ob quod beneficium privandus esset, c. datus 2. de e-
lec. Et c. inquisitionis, de accus. Tunc veri, ubi crimen detegendo
cum alicuius damno locupletis non efficeretur, veluti si infamis, aut
excommunicatus sit, aut de similib. interrogaretur, tunc n. ad de-
legendam suam turpitudinem (ut transactis incit. Doct. tradunt) re-
 19. *spondere dare non debet, obstr. agitur. Nec est qd. quando aduersa-*
rius per modum interrogationis, Et non petitionis suae formaret
articulos, ut per Bald. in l. data opera. C. qui accus. ad poss. Pau.
Cast. Et las. in l. iudices. §. fin. C. de iudic. an nipe ratione. Nam
qui petit, facit, non autem qui interrogat. Rursus nec respon-
sam dare videtur, super eo, quod alius iur. urando accusum suum
Nec super facto alieno, n. cum etiam super impertinentibus
ad causam, ut tradit Bar. Et ceteri in d. fo. §. quod observa-
ri Gloss. Et Disto. in c. 21. post prebitum, de confes. in 6. Et qua-
do paritio dicatur pertinens, vel ut declarat las. in l. si duo pa-
troni. §. ad eam Bullianus, num. 14. ff. de iur. iur. Nec etiam
respondere tenetur, utrum bona, an mala fide possideat, incit.
Bald. in l. mala fide, in fi. C. de cond. ex leg. Eodem n. de eo,
quod in iure consensu interrogatur. Spec. in tit. de parit. §. 7.
ubi latet materia pertracta, fallit tamen hoc, nisi esset positum
iuris mixta cum facto, ut per Dico. in c. sept. nu. 3. de app. l. qui
 Et non.

- Et nonnullas alias tradit sal. cum vident. Nec insuper possibi-
 li negata a respondere obstringitur nisi aequitate fundere tam
 iudex admittendâ consuerit, cap. 1. de confes. in 6. Nec quocum-
 que capitis positiōi, las. in l. controuersa, numero quarto. ff. de
 transact. Et idem post alios in dicta l. qui iurasse, si si passu. nu-
 20 mero 3. ff. de iur. iur. ubi declarat, ruc * positiōem dici capiti-
 sam, quociescunque ex omni parte, qua quippiam respondet, addō
 21 laqueū irrenita est, ut contra se respondeat. Caterum, * Et si po-
 sitiones capitis, Et impenduntur (ut ex proditiis poterit) reuocā-
 da sint, admittentur tamen si essent contraria, exemplo alio-
 num, que licet contraria sint, propter factum tamen rei admit-
 tuntur, ut pulchrè Bald. voluit in l. si ex petunia, in 3. app. C. de
 22 furt. cui ibi las. nu. 19. adhibetur, ubi * etiam ab admittan-
 tur positiōes alternatiua, qua de re lmo. Adu. Bar. Et alior
 videbis in cap. ex parte decani de rescript. Et Pract. Vapi. in
 forma excip. contra positi. per totum qui pulchrè hanc explicat
 23 materiam. Sed hoc non admodum in re esse velim, quid est ex-
 positiōe negata quis se iurare nequaquam possit, per reg. ex eo
 non debet qui, de reg. iur. in 6. Et tradit las. in l. possideri num.
 24 ff. de acq. poss. tamen ex dictis restituit super positiōe nega-
 ta receptorum suam intantionem fundare ruc poterit, ita egrē-
 giè limitat Ang. cons. 153. cui las. nu. 29. consentit, aliaque
 25 adducens auctoritates. Caterum, * quando positiō partim ve-
 ram, partim falsam continet, ut si quis viginti sibi deberi po-
 nat, Et verè quatuordecim debentur, poterit hoc falsi specie, tota
 positiō absque periculi reatu negari. Et licet hac in re altercatio
 non medica sit inter Doct. tamen hac est communis opinio velut
 post Alex. Et Arc. testatur las. in l. 1. §. sed si Et in hi. nu. 10. ff.
 de verb. oblig. Qua de re vide Dec. in l. non potest videri impre-
 26 bus, Et eo loci Cagn. ff. de reg. iur. At * quando veras positiō-
 nes in facto proprio quis abnegat vel alterius, damando scias
 fuisse, Et de mendacio per ipsas positiōes probatur, ab aduer-
 sario conuincitur, contra ipsam negantem super damnis, Et
 interesse, iurari in litum poterit, ita pulchrè prodidit Ancha.
 cons. 316. in causa, cui se subscribit Soc. cons. 213. consil. lib.
 2. sequitur Plat. in rep. si quando. n. 59. C. unde vi ibiq. ruc
 post las. in l. nec quicquam. 3. ubi decretum, nome. 17. ff. de
 offic. proconsul. ait quod iudex sub pena rei, siue offit. prae-
 cipere possit, ut positiōis iuris ac verij respondeant, quod ff.

factus eueniret, illos pena afficere si licebit. *Nis. Ant. Graues.*
 d Sed cum protestatione.) Quid * hac clausula referat, sci-
 16 licet, admittimus saluo iure impertinentium. *Joan. And. Ima.*
Bari. Felin. & communiter omnes docent in ea cum contingat,
de offi. deleg. Bari. Alex. Ias. & alij in d. si duo patroni. §. idem
Julianus. ff. de iureiur. quid articuli, qui admitti minimè debent
pro non admissis habentur, super eisdemque recepta testimonia
requiruntur. Qua de re Afflic. legas de iur. 33. & Guid. Pap.
de iur. 347. necnon. & Cram. affatum loquentem in de iur. 41. nu.
4. cum seq. Quæ quidem clausula procedit, quando in ambiguis
 res posita est, an vel in articuli impertinentes sint, veluti dicitur
 in *Doll. tradunt. præsertim Gram. Caterum, quando facili illo-*
rum impertinentia apparere possit, tunc ille iudex parte pri-
ore reijcere debet, nec aliter dicta cum protestatione, saluo iure
impertinentiæ admittit, ut ea loci ab Gram. per p. iura cõproba-
tur. & Decio cons. 161. & in c. in nomine Domini, n. 31. de test.
acque Iacobino Myasin. in suis sing. observationibus in Cent. se-
cunda obser. 90. ubi in Imperiali camer. sic observari testatur. &
Ang. in l. in speciali, de rei vend. ubi optime testatum reliquit,
quid melius ageret iudex, si tali cautela non videretur sed pr. ut
super impertinentibus, & antequam testes examinentur, dis-
cutiatur. Quod coram paribus ipsi magis expedire. lippis &
conscribis patet, ne ut immensis sumptibus, exatiantiq; labori-
bus vexentur, dum super impertinentibus testes recipiantur. &
deinde (erogata tamen prius pecunia) an articuli. & receptæ
super eis probationes reijci debeant discutitur. quod & Dec. in
d. c. in nomine Domini, animaduertit etiam. Hinc est, quid suo
aus, ut Card. est testis in d. c. cum contingat. Roma talis cautela,
aut potius fallacia vix haudquaquã recepta erat, quæ (mea
quid sententia) hodie seruanda nō est, saltem cu dubitaretur an ea
non datur, quod non sint impertinentes, & non (ut pleriq; om-
nes faciunt) qui laminatur (ut ita dicam) clausula Andabatarū
more articulos qualescunque cū dicta clausula admittunt. Et si
periti iudice Deumq; timores id minimè agant, sed lyncæis ocu-
 27 *lis, an pertinentes vel ne sint, perspiciunt impertinentesq; quàm*
primum expungunt acqulturā. Verumt. cum dubitatur, verū
pertinentes, vel ne sint, admitti potius debent, quàm non recipi
ut Dec. in dicto ca. de iur. ubi etiam nu. 34. quod articuli perti-
nentes dicantur, si quoquomodo ad causam directè, vel indire-
 28

Si fiant, Nicolaus Antonius Grauius.

e Secus in confessione.) Verbum "credo à parte prolatum
 26 veritatem denotat. Sed in l. 1. in fi. C. de fal. cau. adi. leg. Com.
 in compr. mo. de confess. in 6. adeo, quid confessio per verbum cre-
 do à parte falsa, in præiudicium, sicuti de veritate, ut habetur
 per Cor. cons. 1. 6. col. prima. lib. 3. Et si id in teste nō admit-
 tatur, Et in plerisque alijs etiam casibus, nam regulariter tale
 verbum fissionem significat, i. confitetur, in princ. ubi Accur.
 in verb. creditur. ff. de iure iudic. ill. Bart. Et ceteri in l. si à, qui
 pro emptore. ff. de resump. tradisque Ruin. cons. 111. quamvis
 num. 4. lib. item 2. Nicolaus Antonius Grauius.

f Vbi Sorcu.) Adde Ioan. Bapt. Plet. in rep. l. si quando. num.
 649. C. unde ut qui in improbos patronos procuratoresq; nōnulla
 26 in medium affert. Sed prob. Deum immortalē hi "sic perperā
 consulentes, non animaduertunt, quid malū sibi ipsi etiam con-
 sulant, cum omnia damna resarcire tentant, ut Cyn. Salic.
 Fulg. Paulusq; Cast. iradunt in athen. hodie. C. de iudic. Quia
 si peius non fecerint, eos perpetuis habituras iracundias, nec quō-
 dam ethnici negabunt. Quod enim maius hoc flagitium esse po-
 test, quā illū dolo ac fraude frustrari, qui in tuam fidem pa-
 troniamq; venit? Non immerito lege 12. tab. in Patronos ca-
 utebatur in hac verba: Patronus si clienti fraudem fecerit, fateri
 re teste, cum lex haud secus puniens, quā si capitali iudicio es-
 set affectus. Sanctū ergo Veteres voluere, teste Alex. ab Alex.
 lib. Genial. 6. c. 2. Clientem, qui tutela patroni se commisit, cha-
 riores haberi, quā propinquos affinesq; Et Gell. quoque Not.
 Atti. lib. 5. c. 1. memoria prodidit, quid apud Romanos iuxta
 parentes pupili, post hoc locum obtinebant clientes, verum
 hospites. Nicolaus Antonius Grauius.

g Imò arcendus.) Limita " hoc iamen in rustico nequaquam
 30 locum habere, qui dum ut princ. palis examinatur, ipse adeo
 catus, aut procurator adesse potest, ne ob rusticitatē simplex, Et
 rudis ipse homo decipere ut per Hostien. in c. dilecti de iud.
 Et Soc. in l. 1. col. 4. de vulg. Et pup. a quo huius sententia non
 accederem, ubi stylus viget, prout in Rom. Cur. Et alibi etiam
 (quemadmodum parum infra auctor testatur.) quod postulatō-
 bus responsuro, prius eorū exemplum conceditur, hoc etiam casu
 patronos consulere potuit, unde rusticitatis causa cessat, ab quā
 concedebatur, ut aduocatus ipse interfuit, ad hoc ne inconsultu

ra. 33-

- rusticus possessionibus respondendo deciperetur, & causa cessante, cessare debet effectus, ea cum cessante, ubi doli, omnes de appell. conferunt ad hoc dicta per Pau. Cast. Alex. Arret. Corn. ceterosq; recentiores in Lauris C. qui admittit per Felin. in ca. per uas. 2. de fimo Barthe. Bald. Salic. Rom. las in l. 1. C. de iur.
- 31 Et facti, igne ubi " rusticus peritiare consulere valenti excusatio non datur. Secus tamen esset, ubi possessionum exemplum, (quod copias appellanti) non exhiberetur; tunc enim Host. & So-
- 32 cin opus recte procederet, cum temperamentis tamen, nisi " rusticus sagax esset, per gloss. nos in l. nobiles. §. rusticis ff. de excus. iur. quam lasan plurimum commendat in l. si quis, ad quod n. 32. ver. limita ff. de iurisd. om. iud. ubi etiā ad id, quod dicitur rusticum à dolo & iuris ignorantia excusari, non paucas videbis traditas limitationes. Et apud hoc etiam in l. si quis ducentia, §. utrum col. penul. ff. de reb. dub. Nic. Ans. Grauius.
- h Et Proprietaria.) Vide compilatorem illum Formularij vari. commiss. fol. 12. carub. de poss. Et artis. Et maxime las. post
- 33 alior. in l. is apud quem, nu. 2. C. de eden ubi * articularum possessionumq; exemplum parti tradi debere affirmat, Et hoc receptum usu etiam esse. Quod idem las. scriptum reliquit in l. 1. nu. 16. ff. de reb. cred. Verum Purpur. in d. l. is, apud quem, nu. 91. limitat, non habere locum in possessionibus dependentib; à facto proprio respondere debentibus, quarum copia antequam eis responderetur, dari non debet, quicquid bi las. contra assenseret fretus Baldi auctori in add. ad Spe. qui tamen hoc non dicit, ut Purpur. animaduertit Qui etiam nos consuetudinem, quam las. testatur, admittit. Verum minime multis in locis lasani opinionem seruari vidi, quæ ubi consuetudo viget, seruanda est. Præsertim cum in possessionu, articularumq; exemplo edendo, æquum eis respiciatur, rariorum usus atque stylus varius sit. In reges enim licet maxime in Sacro Regni consilio, ut Aff. testatur deci. 33. n. 3. ante publicationem non datur copia articularum, ea nempe ratione ne litigatoribus instruendi, falsitates materia daretur, veluti etiam Prosper Canau. late tradit super rita magna Curia Viciatæ 79 nu. 10. rito seq. At in Vrbe, pleriq; etiam locis possessionum et Articularum exemplum ante responsionem datam concedunt, ut hic auctor scribit. Sed in Cu. Rom. ea quippe ratione, quam idem auctor in medium affert, quæ alijs in locis nō ita militat, ut fortissimum causa ab extre-

mis ut sic dicam, arbor regionibus, veluti in *Vebe* agitur, et
 mouentur, in qua principalis ab longa iunera trasto esse mi-
 nime solis. Unde (non quid sentio) huiusmodi in re admodum
 bonus iudex arbitrarī debet, nec passim, et qualibet in causa po-
 sitionis, aut articuli, exemplum idere, nisi prius pars illi re-
 sponderit, praesertim cum principalis adest, ut egregie *Bal.* voluit
 in l. 2. n. 6. *Cum sit pend. cum se subscribit* Luc. à Ben. in l. in Sa-
 cris, in 5. col. vers. 2. ex qua *C. de proc. sacr. lib. 12. §. si ait, quod*
post examen articuli, sua positioni exceptis dandum est, ut sic de
 inde testis super eis examinatis interrogatoria formari possint
 quod tradidit quoq. *Maran.* in praxi in 6. par. in 4. acta, n. 19.
 Et hoc quid est fortius in casu *Parparasi* procedit, quando pos-
 itiones a facto proprio respondentis dependent, non esse principis
 responsum eis fuerit, exemplum dandum. *Nic. Ana. Grauat.*

i. (Quæ tamen.) Sed an dilatio ad deliberandum dubitari si
 34 per positionibus respondere sit concedenda. *Hoff.* in summa, tit.
 de iuram. cal. n. 4. concedendam affirmat. Quod quidem pro-
 dit, quando de veritate respondere vult. Verum cum hodie per
 verb. credo, responsum dare sufficiat, hac dilatio concedenda
 haudquaquam erit, ut *Specu.* voluit tit. de posito §. 6. ver. qui d.
 ff. interrogat. At si generalis procurator esset, dilationem ad
 consulendum principalem praesigendam esse (si eam penerit) cre-
 diderim, argumento eorum, quæ *Cassad.* tradit de off. 1. nu. 1. tit.
 de dilat. *Nic. Ant. Grauat.*

k. At dices tu.) Adde *Practicam Papiensem* in forma positi-
 onum actis in verbo *Imponitur*, ubi distinguit, tu cum videris,
 1. Imo etiam.) Idem ait *Hoff.* in sum. titu. de lit. contest. nam 3.
 distans tamen *Specu.* sicum pugnant, tit. de dilat. §. fin. ver.
 item quid si datus, cuius sententiam tuetur *Bal.* in l. in iura-
 35 gibus. §. illa *C. de non num. pecu. ubi:* "infra terminum probata
 sua positiones fieri debere ait, quo et expressius produci nequa
 quæ possunt, nec aliter aduersarius illi respondere obstringitur,
 idemq. voluit in add. *Spec.* citato loco in ver. lapsa verum n. 8.
 ceterum si positio obscura esset, usq. ad conclusionem in causis
 declarari posse, *Bal.* ipse, qui nulle vixit sententia defuit scrip-
 tum reliquit in l. tres denunciationes in fin. *C. quom. & quan-
 iud. & facit quod Older* respondit, cons. 224. Verum ex eo quod
 parum infra actus dicit, in ver. quid tamen, recitat, lapsis opi-
 nionum fieri posse videtur, sed ceris parum germana erit, pag.
 116.

- id. quod diximus supra huius libri c. 1. sub lit. R. scilicet omnes terminos post istam constitutionem esse peremptorios. Et quod de
36 possessionibus auctor dicit, idem " de articulis quandoque; aut
conclusionem in causa recipi posse censuit infra in seq. c. pro
pe finem, & ibi diximus sub littera C. Nic. Ant. Gravatus.
- 37 Quod tamen) Terminus " ad fac. endum omnes desensio-
nes unice contextu à iudice statui possit, scilicet ad articulan-
dum, ponendum, producendum, & probandum, ut voluerunt. Bal.
Salic. Alex. & las. in l. properandum, nu. 14. C. de iudi. intelli-
git tamen cum temperamento, ex causa id fieri posse, veluti ibi
las. animadverit. Quia de re videat Franc. Marc. in q. Delph.
34. an finis & semel plures dilaciones impartiri possint, et Fe-
linus in c. licet causam, in quarto casu, nu. 56. de probat. ubi ait,
quid prefixo termino (ut fieri solet) ad probandum, & proba-
tum habendum per omne genus probationis eo lapsa omnis pro-
batio exclusa videatur, cum iste terminus vim habeat conclusi-
onis, ibique etiam Fel. n. 45. quod quando talis dilatio ad proban-
dum, et probatum habendum impartita est, non sufficit testes in ter-
mino curare, sed testimonio ferre necesse est. Nic. Ant. Gravatus.
- 38 Ut pote h.) Dominum quo nam patet probetur traditur in
l. officium ff. de rei vend. & à Doffor. bus in l. vñ. que nobis. ff.
de acquir. poss. presertim Iasone, n. 18. & Ripa n. 13. & 40.
cum seq. Curus quidem dominij probatio admodum difficilis
est, cum non solum titulum, sed auctoritatem dominij probare opor-
teat, aliter obtineri in causa nequaquam potest, ut Alex. prodi-
dit conf. 98 lib. 1. & conf. 11 libro quarto iuris affecta est Af-
foll. decis. 40. & est communis opinio, teste Barolo in l. eū rem.
C. de probatio. Et quoniam dominij probatio difficultatis ha-
bet multum, ideo interpretes in praedictis locis consulere pote-
ris, necnon Rozam decis. 15. de re iud. in no. Boer. decis. 41. nu.
- 39 31. & las. in §. unum. n. 71. instit. de offi. Verum " datur
species, ut non sit difficilis aliquando sit ipsius dominij probatio
ut puta in factis antiquis, in quibus probatio per samam suffi-
cit, ut Dec. probat in c. primo. de appell. ubi hanc opinionem
communibus suffragiis esse receptam testatur, cui se subscribit
Aym. l. ram in tra. de antiquit. temp. in prima parte. n. 3. qua
de re idem Dec. consilio 42. & 428. ubi etiam de communi
opinionem, Curt. Iunior. consil. 17 licet per celebratissimos &
Hippoly. abunde in rubr. de probat. C. num. 124. & seq.

405. necnon & Felinus in cap. veniens. 1. de testib. Ceterum hanc communem sententiam intelligat, scilicet per samam probari dominium in antiquo, quando factum adeo antiquum est, quod metiam centum annorum excedat, ut eo loci Aymo. animadversis quod & nuncupatim tradiderunt Aretinus conf. 27. An dr. Barbas conf. 6. col. 1. & conf. 8. col. ante pen. lib. 2. post Cyn. atque alios in l. siquidem. C. sol. matr. Idcirco cum agitur de probatione domini annorum 40 non sufficit sola fama, & hac opinio communis est teste Ripa in d. litem, qua nobis. ca. 7. post Alexand. conf. 15. colum. 1. lib. 3. & alios, quos citat Nicol. Anton. Gramatus.

De articulorum admissione.

Cap. XV.

S Y M M A R I V M .

- 1 Index super admissione articulorum interloqui solet cum clausula, salvo iure impertinentium, ex stylo Rgm. Cur. & nu. 3.
- 2 Testes affuturi super articulis non admissis recipiuntur.
- 3 Articulorum super admissione, an interloquatoria sit necessaria?
- 4 Articuli non debent esse calumniosi, neque obiectivi, sed bene formati ac specificati.
- 5 Articuli presentari debent in termino ad articulandum dato, sed de stylo in Rota auditorio recipiuntur usque ad conclusionem, nu. 8.
- 6 Positiones quibus modis impugnentur.
- 7 Articuli in dubio admittendi sunt.
- 8 Res integra quando dicatur, & nu. 11.
- 9 Articulorum admissione, pari est citanda.

10 Ar-

10 *Articuli facta conclusione in causa admitti non debent, tamen si admissi fuerint, valet admissio & conclusio tacite reuocata videtur.*

- Q**uod si habita, vel pretermissa responsione, positionibus, & articulis singulariter singulis, ut supra ponenti expediat materias articulatim probare, solet instare, ut articuli ad probandum admittantur, & iudex super admissione interloqui, cum clausula presentatiua, de qua supra, scilicet, salvo iure impertinentium, & non admittendorum, cuius practice ratio mihi adhuc satis non constat, cum eo ipso, quod iudex recipit articulos apud actuarium suum, eos saltim tacite admittat, nec iure cautum reperio, iudicē debere super hoc interloqui; ideo solet Palatii * testes affuturos super articulis non admissis recipere, Rota decisione 394. in no. si suspēso, de cap. pos. & proprie. Amplius etiā seruatur, ut in causa attentatorum, & in quauis alia dū tamen beneficiari, testes non affuturi valide recipi possint super articulis nō admissis, si modo essent de iure dāris & termini substantiales seruati fuissent, Rota dec. 315. in antiq. not. valeat receptio, de testib. & artic. admiss. Imo generaliter voluerūt domini, quod si in quauis causa, postquam termini substantiales fuissent seruati, reciperentur testes super articulis nō admissis, hoc nō esset magnū peccatū, nec propterea vitari testium receptio, si modo articuli essent pertinentes, & quod* similis admissio non fit de substantia ordinis iudiciarii, Rot. 391. in no. sit auditor, de testi. & decisi. 445. in antiq. not. si auditor, de admiss. articulo. & interloq. 4 Verū licet ista expressa iudicis interloquutio non fit de substantia ordinis iudiciarii, ut supra, si tamē petatur, cum sit actus iudicialis, de more est, ut pars citetur ad videndū articulos admitti, per l. de vnoquoque Rota dec. 10. in no. sit dubitatum, de fide instrum. num. 24. & pars audiri solet non solum volens ante admissionem contradicere, verum etiam potest appellare, Rota. d. decisi. 391. in no. & 445. in antiq. & vtpote * quod articuli sint calumniosi; Rota decisi. 646. in antiq. dic. quod si aliquis, de articulis. Item, quod non sunt dispositiue specificati,

- cari, Rota dec. 719. in antiq. nota, quod si aliquis causa, de
 arti. denique, quod obiectum & non bene formati, ac spo-
 cificati, Rota dec. 648. in antiq. sciendum, de articulis, vel
 5 * non dari in termino ad articulandum, Ror dec 647. in
 antiq. not. quod si in aliquo, de artic. de quibus articulis
 obiectum, & illorum admissione fufius dicemus, vbi de ex-
 ceptionibus re. locus erit, quod frequentius dari soleant
 loco exceptionis à reis, quibus satis est ob non ius actoris
 obtinere, Rota dec. 70 in antiq. nota, quod vbi constat, de
 re iudicem si ex iusta quavis alia causa impugnentur, quas
 6 apud Spec. titul. de postio 7. vbi docet. * quibus modis po-
 sitiones impugnentur, legere licebit, & vbi circa articu-
 lorum admissionem auditor dubitaret, potest illorum ad-
 missionem differre, & rem conferre inter patres, vt illorum
 vota habeat, Rota dec. 721. in antiq. Dic. quod si aliquis,
 7 de admissione artic. & si res* dubia redderetur, conferat
 palatium pro admissione inclinare, Rota dec. 644. Domini
 c de Rota, de amissio. art. in antiquis. * Prou. eadem ratione
 8 solet in quacunque causa etiam profana articulos de iure
 dantis, vel alias pertinentes admittere post terminum ad
 articulandum quandocunque vsque ad conclusionem in
 causa, licet forte de rigore iuris non essent admittendi, c.
 pastoralis, de exceptio. Rota dec. 448. nota quod omnes, in
 antiq. de art. in causa profana; Immo illos admitteret pa-
 latium etiam post conclusionem saltem ex gratia. Aegid.
 concl. 447. articuli, de probat. & concl. 743. de testi. in in-
 d tegr. vbi limitat d. dummodo res sit integra, & docet, quan-
 2 do dicatur res integra, & tunc per admissionem articu-
 lorum tacite rumpitur, & reuocatur conclusio si causa be-
 neficialis sit, Rota dec. 467. nota si post, in antiquis, & idē
 si civilis, dummodo conclusio sit facta cum facultate reuo-
 candi, Aegid. d. concl. 447. & licet actus reuocationis con-
 clusionis videatur prejudicialis, & talis, qui requirat cita-
 tionem, vult palatium citationem ad dicendum contra, ha-
 bere aliam citationem in ventre, ad videndum reuocari
 conclusionem, Aegid. concl. 493. conclusio quod si daretur
 de iudicis.

LIBER

ANNOTATIONES.

- 9 **V** Erum licet.) Tu autem * Barium videas in c. 1. de re-
 sub. dicentem, iudici interloquutoriam in articulo ad-
 missione nullius esse momenti, si adversarius non ceteris, cui
 con. entiant. Aretin. conf. 75. & Inf. in l. si opus novum num. 9.
 ff. de iureiur. post multas auctoritates, quas allegat, præsertim
 Rois & Bar. atque Imola in ca. audire, de procur. & Abb. in
 10 c. quoniam contra, de proba. quid * & si facta conclusione in
 causa, amplius articuli admissi non debent, tamen si admissi
 fuerint, valet admissio quia intelligitur tacite revocata conclu-
 sio, quæ ne dum expressè, sed tacite revocari potest, ut ibi Inf. et
 in priore etiam lectura p. 42. post Alex. et laci. & ita in Rom.
 curia observari ait, quod tamen sanè intelligat, ut in d. decis. de
 claratur, scilicet si iudex conclusionem in causa factam fuisse,
 certius erat, aliàs minimè, sed de hac vide, quæ statim post au-
 ctorem dicam in littera E. Nic. Ant. Granatius.
- † Vtpote si.) Vide, quæ superiore cap. diximus sub littera C.
- * Prout eadem.) Hoc spectant, quæ citat cap. in littera L. ha-
 bentur, & in Formul. remi fol. 26. & iterum fol. 63. in versis.
 de dilatione. Nic. Ant. Granatius.
- d Dummodo.) Res * inopra tunc dicitur, quando nondum ci-
 tatio emanavit, ita Bar. & ceteri declarant, in l. et quia, ff. de
 iurisd. omni iud. per cap. gratum, de offic. deleg. & Abb. in
 c. relatum, eod. tit. ubi Dec. num. 5. & Maran. in praxi, in 4.
 parte in 9. prin. dist. num. 16. Nic. Ant. Granatius.
- * Et tunc.) Adde Affili. decis. 115. nu. 2. ubi meminit decis.
 DD. Rois, & videas Argid. concl. 55. & 57. Mars. in praxi,
 in 8. examinanda, nu. 32. & quæ supra diximus sub littera G.
 Nicolaus Antonius Granatius.

De positionum, seu articulorum, ac confessionum
 revocatione. Cap. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Positiones quando revocari valeant, & n. 6. et 17
 2 Prout.

- 2 *Procuratoris confessio reuocatur.*
- 3 *Confessio procuratoris in tribus differt à confessione principalis.*
- 4 *Confessio procuratoris plurimum differt a confessione principalis, fallit tamen.*
- 5 *Procurator an possit positiones reuocare, etiamsi de errore non doceat.*
- 6 *Positio reuocari non potest, si est probata vel iurata, fallit, ut nu. 20.*
- 7 *Procuratores cauti contra positiones protestantur, & quomodo.*
- 8 *Procuratores antequam petant in causa pronunciari, omnes errore reuocare solent, & nu. 21.*
- 9 *Confessio iudicialis vim sententia habet.*
- 10 *Sententia ex inualido processu sustinetur, stante confessione.*
- 11 *Confessio quando praiudicat.*
- 12 *Confessio iudicialis notorium inducit, limit. tamen, & ampliatur.*
- 13 *Confessio aduersarij non prodest, quando agitur de titulo beneficii.*
- 14 *Confessio erronea reuocatur, fallit tamen pluribus modis.*
- 15 *Confessio an possit pro parte acceptari, & pro parte non.*
- 16 *Confessio tanquam erronea non solum ab eo, qui errauit, sed etiam ab eius parte reuocari potest.*
- 17 *Confessio facta in positionibus, & in libello, regulariter non reuocatur.*
- 18 *Confessio procuratoris domino praiudicat.*

R

19 Con-

- 19 *Confessio aduocati quando noccat.*
- 20 *Confessio etiam iurata reuocatur, errore probato.*
- 21 *Confessiones veluti erroneæ post conclusionem in causa reuocari non possunt.*
- 22 *Confessiones persuasæ aduersarij extortæ, etiam post sententiam reuocari possunt.*

Positionibus datis & responsionibus quandoque euenit
 ut respondentem aliquid respondisse vel ponentem ali-
 quid posuisse poeniteat, ex quo aliqua confessio resultet par-
 ti præiudicialis, & quæ quando, quantum, & qualiter latè
 docet Specul. titu. de confess. §. 3. per totum, & Aegid. con-
 clus. 691. confessio, de confessis cum pluribus sequen. Poteris,
 ubi opus erit, vel libebit, eo recurrere, & a te ipso vi-
 dere. Hæc a præiudicio indulget lex reuocationis reme-
 dium, vel videlicet pars, quæ positiones dedit, illas reuo-
 care valeat, quandoque ante sententiam cum tempera-
 mento tamen si confessio erronea sit, l. de ætate, §. qui iu-
 sto, & §. fin. ff. de interroga. actio. l. non facetur, ff. de
 confessis, l. error, C. de iuris & fact. ignoran. cap. fin. extra
 de confessis: quo casu is, qui errorem allegat, is de illo do-
 cere debet, l. ei qui, ff. de probatio. & secus vero, si confes-
 sio non per errorem, sed ex certa scientia facta fuerit, non
 admitteret enim lex hoc casu reuocationem, l. quidam in
 iure, ff. de donat. l. Julianus, ff. de confess. l. qui Scichum,
 eod. tit. Idem si post sententiam vellet reuocare, non ad-
 mitteret enim lex reuocationem, d. l. error, C. de iuris &
 fact. igno. nisi talis error probaretur, qui omnem culpam
 etiam minimam excluderet; & tunc quoque non nisi via
 extraordinaria restitutionis in integrum ex clausula gene-
 rali, si qua mihi iusta causa videbitur, l. de ætate, §. nec
 causa, l. cum fideicommissum, ff. de interroga. actio. quæ
 tamen intelliges, si modò error, qui allegatur & proba-
 tur sit error facti & non iuris, quia error iuris indistinctè
 præiudicat, l. error, C. de iur. & fact. ignor. & preterea
 eius non reuocatur confess. propria. l. a ff. de confess. licet
 non desinat, qui contrariam sententiam sequuti fuerint ista
 tamen

tamen communis est Aegid. d. decif. 691.

- Sed & quæ de reuocatione confessionis supra diximus,
 d. de iure procedunt & etiam si confessio per procuratorem
 2 facta esset, præiudicat enim domino si non reuocetur, &
 reuocatio non admittitur, nisi dominus doceat rem aliter
 se habere, & sic de errore, l. certum, §. sed an ipsos. ff. de
 confess. Abb. in cap. 1. vt lite non contest. in tertio mem-
 bro, Felinus ibidem eolum. 9. num. 14. vers. circa tertium
 membrum, Specul. tit. de confess. §. fin. numero 1. versic. si
 vero sit per procuratorem. Aegid. concl. 691. factum, de
 confess. procur. quod tamen intelliges, si modò non fuisset
 voluntaria, & spontanea procuratoris confessio, utpotè
 quòd si vltro obtulisset confitendo, vel aliàs de dolo suspi-
 cta esset confessio, Aegid. d. decif. 691. ibi; dixi autem volun-
 taria. Felin. d. c. 1. de confess. eolum. 9. num. 15. versic. Pri-
 3 ma declaratio, addo* quòd confessio procuratoris de iure
 in tribus differt à confessione principalis. Primum est,
 quòd confessio propria prætextu erroris iuris, nò reuoca-
 tur. l. 1. ff. de confessis, secus vero in confessione procurato-
 ris, Cyn. in l. 1. C. de confessis, Butr. & Abb. in d. cap. 1. vt li-
 te non contest. Secundum, quòd confessio propria impedi-
 dit appellationem, & facit quem præiudicato haberi l. 1.
 de confessis 2. quest. 7. h. d. num. secus in confessione pro-
 curatoris, Felin. ibidem. Tertium est quòd confessio pro-
 pria ocer. in alia causa, non sic procuratoris, Spec. de cõ-
 fessis §. videndum, vers. nunquid, Butr. & Abb. ac Felin. d.
 c. 1. de confess. dist. col. 9. nu. 18. vers. Quarta declaratio,
 4 ideo* de iure communi plurimùm interest quòd confessio sit
 facta per procuratorem, vel per principalem quia in re tu
 aduerter, quia plerumq; confessio procuratoris efficitur
 principalis & propria, utpote si principalis mandatum ha-
 beat ad sic respondendum, Aegid. d. dec. 691. factum, de
 conf. proc. vers. dixi ex mandato domini præcedente. Fel.
 d. c. 1. vt lite non contest. col. antep. nu. 16. idem si subse-
 queretur ratihabitio, quæ mandato comparatur. Aegid. ibi
 1 dem vers. dixi, vel eius ratihabitionem, quã intelligemus
 etiam de tacita, utpotè, quòd procurator sic respõdisset,
 & principalis sciuiisset, & passus esset, Rot. dec. 373. in an-
 tiq. nota, quòd ubi procur. de confess.

R 2 Quæ

Quæ etsi de iure vera sint, ex benignitate tamen palatium mos inoleuit in palatio, ut si per procuratorem datae sint positiones, reuocari possint etiam per procuratorem, non alias docto de errore, idque etiam si cum eius iuramento datae essent materiae, si modo causa beneficialis, matrimonialis, vel alias talis, in qua animæ periculum verferetur, quo casu admitti consuevit. & confessionis reuocatio, & materia contraria primæ saltem cum iuramento super errore, in causis verò profanis, idem, dummodo positiones non fuerint specificatae medio iuramento, quia isto casu non admitteretur procurator volens reuocare, vel contrarias materias dare, ad not. in cap. cum in positionibus, de confess. libro 6. Rota decis. 160. in nou. procurator, de procur. & de artic. & si procurator ad reuocandam confessionem, ut supra admitteretur, non alias docto de errore: ergo multò magis ad illius reuocationem admitteretur principalis, secundum Fel. in d. c. r. ut lite non contestata. col. antep. nu. 16. versic. non reperii. Sed quid seruabimus in confessione propria principalis, prædicta. n. dec. de confessione tantum procuratoris loquitur, in cuius reuocatione potuerunt domini faciliores se reddere ea ratione, quod plerumque procuratores Rom. Cur. tanquam malè informati propter causas, quæ ut plurimum ex longinquis partibus veniant, faciant istas positiones, & confessiones, quæ ratio in persona principalis cessare videtur an fortè, quod attinet ad confessionem principalis, in iuris dispositione remanebimus, ut nō reuocet, nisi docto de errore, per supra dicta, Aegid. attestatur idē seruari in palatio etiam in reuocatione confessionis propria, ut admittratur volens reuocare, etiam non docto de errore, loquens de confessione principalis, & non procuratoris, imò, quia (ut supra diximus) reuocatio de iure admittitur ante sententiam dūtaxat. Aegid. attestatur usum palatii interpretatum fuisse illa verba, idest ante sententiam, vel alias rē iudicatam, conclusionē 693. erronea confessio, de confessis, in finalibus verbis, qui tamen palatii usus duas recipit sectiones. Prima est, ut non procedat, ubi positio, de cuius reuocatione ageretur, esset iam probata in actis: repelleretur enim hoc casu volens reuocare, quasi calumniosè

nioſt ageret, Alexand. in l. prima. §. ſi quis ſimpliciter,
e ff. de verborum obliga. colum. tertia, in ſin. verb. ¶ Secun-
da ſectio eſt, vt non procedat, vbi poſitio vel alias con-
feſſio facta in cauſa profana eſſet iurata. Roſa d. decif. 260
in no. procurator, de procur. & articu. in ſin. quæ licet lo-
quatur in procuratore, multo magis idem erit in princi-
pali, vbi vellet reuocare confeſſionem propriam iuratam
Felin. d. cap. 1. vt lite non conteſt. columna ante penult.
Secus autem, vbi vellet reuocare confeſſionem procura-
toris etiam in alia inſtantia factam; Roſa dec. 501. not.
quod poſitiones alias dec. 31. de teſti. in antiqu. quæ ratio-
ne inoleuit proteſtationis mos. vt cauſi ¶ procuratores
7 ſoleant ſemper, cum ex aduerſo poſitiones dentur, prote-
f f ſtari, vt deſuper eis non recipiantur teſtes, ſiſiſi ſpecifica-
tis materiis medio iuramento, & quando principalis adſit
proteſtantur, quòd niſi per principalem met ſimiliter ſpe-
cificentur, & hoc vt non liceat poſtea reuocare, neque cõ-
trarias materias dare, vt ſupra, quod tamen intelligo, vt
ſtante iuramento remaneamus in terminis iuris commu-
nis, vt non admittatur reuocatio, niſi cum temperamento
ſi iuſta erroris cauſa ſubeſſet, & probaretur, gloſſ. in c. ſin.
in verbo, iuſta, de iureiurando, & docet conſi. Neap. decif.
83. in cauſa antiqua, numero tertio, verſic. maximè etiam
confidero. Ceterum ſcies in hac ſpecie reuocationis con-
feſſionis, quòd facilius ſit admittenda reuocatio confeſ-
ſionis factæ in reſpondendo articulis, quam alia quævis
confeſſio, ex ratione, quòd ex quo ad poſitionem partis
videtur facta, quaſi ad perſuaſionem aduerſarii, Bart. in
Lerror, 1. colum. C. de iuris & facti ignor. & in l. prima,
ff. de eo, per quem fact. erit, vbi etiam Alexand. Felin. diſt. c.
1. vt lite non conteſta. diſt. colum. antepen. num. 15. verſ.
ſcies tamen quòd facilius, & propter facultatem ſacri pa-
g latis in admittendo reuocationes huiusmodi ſolent ¶ cau-
tiſi ¶ procuratores, vbi cauſa fuerit in calculo ferendæ ſen-
tentix, antequam petant in cauſa pronunciari, reuoca-
re omnes errores in genere, etiam per principalem, ſi eius
roſtam, vel mandatum ad hoc ſpeciale habuerint idque
ex ratione, ne tempore late ſententix reperiantur in actis
confeſſiones non reuocatæ, quæ intentioni obſtinentis

repugnent, & ita legens multa antiqua registra à senioribus didici.

A N N O T A T I O N E S.

- 2 **Q**Uæ quando) Confessio * iudicialis vim sententia habet
 9 & præter præceptum de solvendo nihil expellat. l. 1. ubi
 omnes C. de conf. cum confessus pro iudicato censetur. Rot. dec.
 425 fuit dubitatum, in no. l. si sit mater, ibiq; las. in 4. not. C.
 de rep. & absq; hered. fuit & illud saluaturis nostri. Lucet. 19
 De ere suo in iudicio servare nequam. Hæc enim confessio, dicitur
 plenissima probatio, ut per Cora. cons. 124 & 161. lib. 4. omne
 que probationis genus superat; Rmo cons. 391 & las. in l. Ti-
 tia, nu. 39 ff. de verb. oblig. & in l. licet imperator, nu. 6 de
 10 leg. 1. usque adeo * ut ex inualido processu si confessio excuset,
 sententia præferri possit. Lasfr. in c. quoniam contra, in verbo;
 11 Confessiones de probat. Mars. cons. 39 & sing. 11 ubi * plures
 casus quando confessio præiudicat, enumerant videbis Gram.
 cons. 40 nu. 0. & Affl. dec. 372 num 6 cum sequent. Quod qui-
 dem sanè intelligendum erit, multisq; modis imperandum, ut
 per Capic. dec. 189. Verum Tri. in rubr. de probat. num. 2 scrip-
 tum reliquit. & cum iuribus suffragijs esse receptum ait, quid
 confessio non est probatio, cui stipulatur Hippoly. Mars. in
 rub. eisdem de probat. numero 74 qua quidem communiter admo-
 12 dum suspecta mihi videtur Et talis * confessio notorium iuda-
 tis, per Affl. dec. 176 & Gram. dec. 31. num 8. & latius dec.
 36. num. item 36. cum sequent. Quod tamen intelligas in ci-
 vilibus, ut nulla conclusione in causa locum habeas, aliàs noto-
 rium aucta nequaquam induceretur, ut voluerit Glos. & Imo.
 in caput significaveris in verb. liquere, de appell. Felim. in c.
 ere infundatione, red. sit & Affl. dec. 176 num. 4. De hac con-
 fessione iudiciali Dec. leges in cap. si clerici, nu. 17. usque ad
 nu. 44 de iudi. ubi cumulatissimè, qui ponit rez. namq; uno mo-
 do amplius, & decem limitat. Limita etiam, ut per eundem
 13 Dec. in l. diuersi, nu. 3 de appell. quando * agitur de titulo bene-
 ficiali, nam tunc confessio adversarij agentis non prodest, sed ti-
 tulum probare debet, sanè tamè hoc intelligas, ut per Boer. cons.
 40 nu. 71. & DD. Rota dec. 44. de test. in unq; Nicolaus Ana-
 tonius Granatini.

Si confessio erronea. Quidam confessio ob errorem facta, re-
 14 gulariter reuocatur, videat assatum per Ias. tradentem regulam
 tam quinque limit in l. error. nu. 2. cum sequen. Et nu. 19. C. de
 iur. Et sicut igitur Et inter ceteras, aut non posse confessionem reuo-
 cari, postquam ab aduersariis ea fuerit acceptata quod proutum
 etiam est ab Alex. conf. 90. lib. primo. Et latius à Marsi in pra-
 xi. §. postquam, nu. 16. cum seq. Sed si à parte acceptata confes-
 sio non fuerit ea voluti erronea reuocari potest, ut eo loci habe-
 tur, Et tradit Doli in l. vna praesertim Salic. C. de confes. l. vti.
 conf. 78. Et Felin. in cap. si cautio. de fide instrum. Requiritur
 etiam, ut prauidetur cōfessio, quod expressim à parte acceptetur
 Ias in dict. l. error. num. 3. qui hanc esse communem iussit:
 Necnon Et Alciat in rub. de verb. obligat. num. 3. Hinc post
 Alexand. conf. 20. lib. 3. Ias dixit, quid confessio, ut nocent, ne-
 cesse est resiles, sedum dicere illam parte praesentis factam fuisse,
 sed etiam expresse acceptante, idemque voluit in l. qui Roma. §.
 calareder. numero 3. ff. de verbor. obligat. Et in l. postquam
 liti, numero 2. C. de post. Et traditur per Beltran. consilio 291.
 Et 272. num. 6. lib. 3. Et Paris. conf. 34. num. 29. lib. 1. De ca-
 tamen in d. l. postquam liti, Et in cap. si clerici, nu. 37. de iud.
 hinc opinio aduersatur, ut acceptare ipsam confessionem ex-
 presse opus sit minime, ea formè ratione, quia acceptare praesens
 praesumitur confessionem in sui fauorem tendentem, ut eadem
 Alex. secum pugnantem visum fuit in l. 3. C. de repud. hered. cui
 consentit Maran. in praxi, in 6. pa. 5. adu. nu. 2. affirmans hanc
 opinionem frequentare calcule ab interpretibus receptam esse
 quam Et in iudicijs saepenumero confirmatam vidi, quod quia cō-
 muniterem veritatem quidem Alcia sibi ipsi contradicens usatur
 in tract. pras. reg. 3. pras. 21. nu. 6. Et 10. Et Cetera in Decm. in
 ver. confessio. 2. Est cauti procuratores fauorabiles cōfessiones
 expresse acceptui. Qua quidē parte praesentis emanata plene pro-
 bant, ut superiores auctoritates concludunt, Accurs. Accurs. vero si cōfes-
 sio parte absente fuerit, tunc enim semiplenam tantum probatio-
 nem induceret, Doli in l. admonendi. ff. de iureiur. Pau. Casti.
 conf. 79. lib. 2. Quod tamen cum temperamento intelligat, nisi
 absentis nomine confessio ab aliquo acceptata fuisset. Nam hoc
 casu plene probaretur, ut Accurs. Et Pau. Casti. voluerit in l. tale
 pactu. in prin. ff. de post. quibus praenotato loco se Maro. solliciti
 15 soluti, nu. 18. Admoneat tendens tamen erit, quid confessio cum

acceptatur, non potest pro parte approbari, & in parte reſpui,
nam circa eundem actum non admittitur diuifio, cum in omni
propi materia totū approbari, aut reprobari debet. l. neminem.
ff. de leg. 2. Ro. dec. 408. ſatis dubitatum & quaſitum, in ſin.
in no. Alex. conf. 80. col. 2. verſ. poſter. lib. 7. Soc. conf. 123. non
inſiſtendo, col. verſ. pro certo, lib. 3. Bart. in l. Aurelius. §. vii.
ff. de lib. leg. Abb. in c. 1. de poſt. pr. lat. ubi tamen limitas, cum
videas, & laſ. qui non vno in loco hoc prodidit, ut in l. ſi quidā
num. 2. C. de tranſ. & ibi quid ſi quiſpiam conſictur cum taxa-
tione tantum, & in l. contra iuris. §. ſi filius, numero. 12 ff.
de poſt. & in l. Pomponius. §. cum qui adminiculi, numero.
11. cum ſequen. ff. de acquir. poſt. Qua de re videas, qua in ſequi-
tis (p. t. 1. ſub littera F. adducimus. Ceterū ſtatim (erroris etiā
non docto) poſſe conſeſſionem reuocari docuit laſ. in diſt. l. er-
ror, num. 9. cuius aſpectu eſt Tiraqueſ. multa cumulat in tract.
de veroque retract. in retract. conuen. §. 1. in gl. 5. nu. 19. Quod
ſanè eris intelligendum, niſi in ſcriptis conſeſſio red acta fuiſſet:
nam tunc errorē probari oportet, auctoribus Alex. conf. 92. col.
vlt. lib. 5. & conf. 82. no. Alciato in de preſum. pr. §. 21. num. 3.
Rui. conf. 5. nu. 15. lib. 4. & Tiraq. eo quem citauimus loco, nu.
14. atq; laſ. ubi ſupra. Item & hac ſacti ſpecie error probandus
eſt, nec conſeſſum conſeſſionem reuocare ſufficeret, quotiescunque
conſeſſio ab aduerſario acceptata fuiſſet, ut per Ro. Arc. & Al-
cia. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb. obli. Alex. & laſ. in
l. quicquid aſtringenda, et vi. Marſ. ſing. 319. acceptatio & Ti-
16 raq. alleg. loco, num. 14. cum ſeq. Qua quidem conſeſſio velut
erronea, nōdum ab erratē, ſed eius ab herede reuocari poteſt, ut
teſtis eſt laſ. in l. non idcirco. C. de iur. & ſacti. igno. & in l. cū
teſtamentū, nu. 4. et ii. & iterū in l. ſi quis. §. ſi qz plures, nu. 6.
de legat. 1. Et uſque adeo verum eſt, erroneam conſeſſionem re-
uocari poſſe, ut etiamſi geminata ſit, huiusque reuocari queat,
Gram. voto 59. & 10. & conf. 69. laſ. diſt. l. error, num. 29. Eſt
non deſuit, qui diuerſā opinionē ſuſcipiant, ut latē laſ. ipſe aſſen-
dit in l. vna, nu. 7. C. de err. calc. attamen poſſe reuocari commu-
nibus ſuffragiis receptum eſt, eodem laſ. aſſenſante inibi, num. 9.
Qua de re videbis apud Marſ. in l. 1. §. vlt. ff. de quaſt. Sed hoc
vnum in materia ſilentio inuoluere minimè duxi, quid conſeſ-
ſu præſentis erroris haud reuocatur, quando poſt. datū terminū
ad deliberandum emanauit, ut quippe ratione, quia deliberata
preſu-

presumitur. *Gloss. in fin. c. de literis, de dimer. quā commen-*
dans Abb. in c. olim ex literis, de rescrip. Rom. sing. 108. et las.
in l. serui electione, n. 29 de leg. 1. & in d. l. una. n. 9. de error.
calc. Nicol. Anton. Grauatius.

- c Secus vero.) Confessio * quæ in possessionibus non ab errorum
 17 sit, non reuocatur ad instar confessionis, quæ per libellum indu-
 citur. *I. cum precum, ubi l. 1. C. de libe. c. in las. in l. si quis in cō*
scribendo, num. 10. C. de pact. Verum se admonitum velim, lo-
cum habere, quando positiones in iudicio presentatae fuerint, & à
iudice admittæ, aliàs reuocari eas posse Bal. consuit in l. genera
liter. §. sed iuramenta, col. 1. vers. nota super C. de reb. cred. &
not. in c. cum contingat, de offi. deleg. refert & approbat Mara.
in praxi, in 6. p. in §. alibi, n. 8. Nic. Ant. Grauat.
- d Etiam si confessio.) Quod * procuratoris confessio domino
 18 præiudicet, testatur *Ass. dec. 148 num. 3. ibique talem con-*
fessionem (re tamen non integra) ipsius etiam procuratori no-
cere affirmat. Qua de re las. legat. consil. 47. lib. 1. & omnia
Aegid. dec. 695. atq; Tiraquell. de viroq; retract. in retrac. cō
 19 *uen. §. 1. in gloss. 1. nu. 13. cum sequen. Vbi quoq; quidæ* aduo-*
catus confessio noceat, & quid statim reuocari potest, ut per Fulg.
& Pau. Cast. in l. vlt. C. de err. aduoc. Intelligat iam cō procura-
ratoris confessionem domino obesse in eodem iudicio, secus verò
in alio secundum communem Doffo sententiam, quam citat,
Abb. in c. per inquisitionem, de elect. Ceterùm, procuratoris
confessio à domino reuocari potest, etiam si in articulis cū iura-
mento facta fuisset, Rot. dec. 19. de procur. in no. & Fel. tradit
in cap. 1. n. 28. cum pluribus sequen. ut lito pend. apud quem
hanc videbis materiam luculenter enucleatam. Nic. Antonius
Gruatius.
- e Secunda.) Intelligi nisi de errore probaretur, quæ casu etiam
 20 iurata * confessio reuocari potest, nam qui errat, periurus nō est
 21 22 q. 1. c. homines, & i. quæ de iureiur. & traditur per But.
in c. vlt. de confes. Soc. cons. 97. in presenti, lib. 1. las. in l. una.
n. 9. C. de error. calc. & in l. error, nu. 30. C. de iur. & fact. 120.
Dec. in c. cum venerabilis, n. 18. de excep. Ass. dec. 83. nu. 3. &
Gram. in d. not. 1. 7. & 10. & cons. 69. Nic. Ant. Grauat.
- f Nisi specificatis.) Huc spectat, quod supra c. 14. sub litera A.
 scripsimus.
- g Solent cauti.) Hæc tamen intelligat quæviscunq; confessiones

- 21^a *veluti errata ante conclusionem in causa reuocantur, non postea nequaquam eas reuocare permittitur veluti Bar. ad q. explicanti, in d. l. error, idemq. Bar. in l. non facietur, col. 1. ff. de conf. Bal. in l. 1. col. 2. C. ne ex del. def. Arch. & Ioan. And. nonnulli in c. 2. de rest. in integ. & Aft. dec. 44. nu. 2. Verum cum temperamento intelligendum hoc erit, nisi confessiones per iussu aduersary facte fuissent, tunc etenim post sententiam quoque reuocari possunt, ut Bar. titatis in locis adnotauit, quem consuetur las in l. 1. nu. 2. ff. de cond. indeb. & traditur per Bald. in l. de iusela, col. 2. vers. 2. opp. C. de in integ. rest. Nicol. Anton. Gratianus.*

De responsionibus rei ad positiones actoris, deque interrogatorijs ac exceptionibus eiusdem.

Cap. Vlt.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes tribus interrogationum speciebus interrogari solent.
- 2 Odiosa restringenda sunt.
- 3 Obiectus specificari debent, & nu. 18.
- 4 Exceptio non specificata repellitur.
- 5 Obiectus praestans, an audiatur, si de titulo non doceat.
- 6 Possessor etiam iniustus defendi debet in sua possessione, donec constet de meliori iure alterius, & num. 22.
- 7 Obiectus an in quacunque parte iudicij tradi possint, & nu. sequen.
- 8 Tertius quando obiectus dare possit.
- 9 Tertius admittitur in causa, in statu, quo reperitur, & num. 24.

10 Prae

- 10 *Prædicta illa communis excipiendi generalia, quem effectum operetur, & nu. 13.*
- 11 *Obiectus si specificati clarè non fuerint, an possint declarari.*
- 12 *Obiectus si quis ignorauerit, an possit terminu tot dare admittendus sit, & an super ignorantia, suo fletur iuramento.*
- 14 *Obiectus etiam in secunda instàtia dari possunt.*
- 15 *Rescripto si neutri, quando obijci possit.*
- 16 *Interrogatoria qualiter quatuor modis fiant.*
- 17 *Exceptionum peremptoriarũ, & dilatoriarũ differentia, de earumq; effectu, remissiuè tamen.*
- 18 *Testes quando repulsantur, eorum defectus, non in genere exprimi debent, puta, sunt fures, spurri, adulteri, & huiusmodi, sed in specie.*
- 19 *Dies quando est de substantia, debet fieri specialis mentio.*
- 20 *Libellus generalis & obscurus parte non opponente procedit in summarijs.*
- 21 *Actio carens à limine iudicij repellendus est.*
- 22 *Possessione sua nemo absq; causa cognitione priuandus est, etiam si esset prado aut intrusus.*
- 23 *Dilationes in materia repulsa contra testes, non absque magna causa cognitione conceduntur.*
- 25 *Tertius sciens litem & se non opponens, praeiudicat sibi.*
- 26 *Tertius non impedit executionem sententiae, si illi de indemnitate cautatur.*
- 27 *Probatio in promptu quando dicatur, arbitrio iudicis committitur.*
- 28 *Testes veniant instrumentorum appellationes.*
- 29 *Præ-*

- 29 *Præsumptio iuris liquidissima est probatio.*
- 30 *Ignorantia non præsumitur, cum res palam in-
notescat.*
- 31 *Ignorantia solo iuramento probatur, admitti-
tur tamen probatio in contrarium.*
- 32 *Repulsa testium in causa appellationis, an di-
mittatur.*
- 33 *Repulsa est defensio.*
- 34 *Repulsa in causa attentatorum admittitur.*
- 35 *Repulsa facta conclusionem non conceditur.*
- 36 *Repulsa in causis summarijs an concedenda.*

EX diuerso, si tu partes rei sustinebis, munus tuum erit intentionem actoris optimè scrutari : & quod ad respon-
siones positionum attinet, quantum salua conscientia
poteris, nihil de actoris intentione concedere, quarum re-
sponsum formulam apud vulgare Formularium procu-
ratorum Ro. Cu. habes non repeto amplius, & articulos
diuersæ partis diligenter considerabis in omni capite, &
primo interrogatorijs in examine fiendis, & exinde excep-
tionibus studebis pro viribus actoris intentionem exte-
nuare, prout reo incumbit. §. q. 4. c. 1. In quo genere exte-
nuandi intentionem actoris per viam interrogationum,
a « solemus testes tribus interrogationum speciebus inter-
rogare, nempe quibus, vel factum, quod ex aduerso articu-
latur ratione alicuius qualitatis, temporis, loci, alioque re-
spectu alteratur, diminuitur, vel alias mutatur eius effe-
ctus, ita, vt alleganti nõ profit, vel quibus ratione personæ
vel denique ratione dicti ipsius testis tollitur de fide sua
in totum, vel in partem : quod si exceptionibus quoque
b actoris intentionem extenuare volueris, & vtiq. triplici ex-
ceptionum specie pro rei defensione vti solemus, de pe-
remptorijs loquor, & alias præmitto, nempe, quæ scilicet
ratione personæ actoris, vel ratione defectus in titulo eius-
dem, vel denique ratione melioris iuris ipsius rei actoris

ia-

intentionem euacuamus atq; elidimus. Pro quibus agendis formulas supra citato vulgaris formularii libello habere licebit, materiam vero tribuet tibi legalis potius sa-
pellestilis, quàm longa fori versatio.

- Quarum exceptionum si ultimam speciem respicimus, hæ exceptiones tametsi principaliter ex eis inferretur, ius alteri parti non competere, cum tamen tédant ad purificandum, vel aliàs instruendum ius & titulû ipsius excipientis, passim admitti solêt, prout supra de articulis actoris docuimus; sed reliquæ duæ species cum per similes exceptiones non doceatur, neq; principaliter, neq; in consequentiam de aliquo iure excipientis, sed de nò iure alterius partis, dicimus eas esse de materia obiectiua, & cû videatur quis simili materia actoris potius personâ, ac titulum arguere, & defectus opponere quàm de iure suo dare, consuevit sacrû palatium in similibus difficillioris esse admissionis, ea ratione, quòd materia odiosa videatur, in
- 2 qua * non est laxanda, sed potius restringenda licentia, argumen. capitul. 12. quæstione 3. capitu si quis episcopus criminationes 7. quæst. 8. quis crimen. & l. sciant, de acc. Et prima difficultas sacri palatii est in hoc genere, vt non requirat à producente specificationem, de qua in l. libellorum. ff. de accus. canonizata in 1. quæst. 3. in Rota decis. 36. in no. fuit dubitatum, de libell. oblat. &
 - c iniuriis, in princip. & hoc * quia de iure expressum est,
 - 3 similem specificationem in obiectibus necessariam esse, etiam in beneficiâli causâ in capit. vt circa. de election. libro 6. & in clementin. constitutionem, eodem titul. Innocen. in cap. cum venissent, de in integrum restit. Rota decisio. 606. in antiq. Dic, quòd stylus sacri palatii, de materia obiectiua. Et propterea nisi similis materia sit, vt supra benè specificata, non consuevit admitti in palatio. Rota decisio. 648. in antiqu. sciendum, de articulis, & 780. etiam in antiq. sciendum, de articulis obiectiuis, Aegid. conclus. 447. si contra, de probatio. & concl. 782. conclusio, de excep. & quod ad temporis expressionem attinet, in hoc dissidet specificatio nostra ab ea, de qua in d. l. libellorum, quod satis erit exprimere d mensem & annum, & non cogeris specificare diem & nisi forte

- forte effemus intraſu in quo dies eſſet de ſubſtantia. Nie.
 4 Milis in verbo, articuli, numero ſexto. Quæ * tamen om-
 pia intelligas, & quæ ſupra diximus, ſimiles materias ma-
 6 lè ſpecificatas non admitti, & videlicet parte opponente,
 quoniam etſi materia alias ſit bona, ſpectat tamen ad par-
 tem allegare, quod non ſint bonè ſpecificataz, & non tene-
 tur index id a ſe ſupplere, parte non excipiente, etiam ſi
 abſens ſit, dum tamen contumax eſſet, niſi fortè ſpecifica-
 tio eſſet valde neceſſaria, & magni effectus in materia ſu-
 biecta. Aegid. concl. 434. ſi contra, de excep. Amplius in-
 telligas, niſi materia quæ daretur obiecta, eſſet iam pro-
 bata, Rota dec. 780. in antiq. ſciendum, de articulis obiecti-
 ſtutis, imò non ſolum ſi plenè probata eſſet, ſed etiam ſe-
 miplenè tantum, vtpote, per vnum teſtem, quaſi tunc om-
 nis calumnie ſuſpicio ceſſet, Aegid. concl. 432. ſi manda-
 tur, de probat. cuius arg. idem dicendū eſſet, vbi quis aliis
 modis ſuſpicionem calumnie deduceret.
 1 Secunda * difficultas eſt, vt non audiat quis volens da-
 re obiectus niſi prius de titulo, vel aliis de iure ſuo docue-
 rit, argumēto notatorum per Innoc. in capitul. cum Ber.
 1 de re iudicata. ſ. quandoquidem non ſolet quis audiri, niſi
 ſus interſit, id not. per eundem Innoc. in c. ſuper his, ver-
 bo, excludatur, de acc. & eſt gloſſ. ordinaria in c. prius ele-
 ctionem, de conceſ. p. xben. Aegid. cōcl. 383. non poſſeſſo
 de excep. & in propoſito conſecuit palatium admittere
 pro ſufficienti intereſſe dd finem dandi obiectus, ſi is, qui
 daret illos, poſſeſſor eſſet, audiretur enim volens poſſeſ-
 ſor dare obiectus abſque eo, quod de alio iure ſuo doce-
 ret Rota 418. not. an reus, de exceptio. obiecti. in antiqu. &
 decil. 70. nota quod ibi conſtat, de re iudic. in antiqu. & 2.
 in antiquioribus Biſignet. Caſſad. decil. 2. de excep. in fin.
 2. & loque * ea ratione, quod interſit poſſeſſoris etiam ius
 6 non habentis non amoueri à poſſeſſione beneficii, donec
 conſtet de meliori iure alienus. Rota d. decil. 70. in antiqu.
 & ſatis eſt reo vincere ob non ius actus, etiam ſi per eius
 conſiſſionem, vel aliàs conſlaret de non iure ſuo, argum.
 l. fin. C. de rei vend. & notatorum per Compoſtell. in ca-
 mandatis, de reſcript. Cuius rei ratio eſt, quia melius eſt,
 quod poſſeſſor iniuſtè remaneat in ſua poſſeſſione, quam-

gis iniusta, vel vitiosa, quam dare alteri vitiosum ingressu de nouo, præsertim, quia si possessor erit iniustus, subest suo ordinario, qui poterit pro officio suo illum à possessione amouere, ca. ordinariis, de offi. ordina. lib. 6. Io. Mo. in c. vt circa, de elect. eod. lib. verbo, inter dictam Rot. d. dec. 418. in antiq. no. An reus, de excep. obiectiuis.

- h. Tertia & denique difficultas est, vt * non passim in quacunque iudicii parte admitti soleat hæc materia obiectiua, veluti de simplici supra docuimus, idq. eadem termè ratione superius allegata, quod veluti concernens defectu tituli, vel personæ aduerarii, & non ius dantis, visa fuerit odiosa, & propterea arcenda eius probatio, l. quidam, ff. de lib. & posthu. c. poenz. dist. 1. de poen. Specu. tit. de excep. §. 3. incip. Dicto, de dilatoriis num. 9. vers. & nota, quod si contra excipientem, ibi; & hæc repulso præcipue locum habet contra exceptiones criminum vel defectuum.

Quamobrem visa receptum est in sacro palatio, vt in quacunque causa spiritali, vel profana similis materia non admitatur, nisi infra terminum datum ad articulandum, Rota decil. 708. Nota, quod si aliqua causa, de art. obiecti. 648. Nota, quod si in aliqua causa, de art. 606. Dic, quod stylus de materia obiecti. 419. Not. An ille reus, de except. 410. Not. quod si prima instantia, de except. obiecti. & 416. Nota, quod si in prima instantia, de except. obiecti. omnibus in antiq.

- Quod procedit, & seruatur non solum in eo, qui a principio in causa fuisse, sed etiam * in tertio veniente ad causam, ex clausula generali, omnesq. alios, & c. post similem terminum exclusiuum seruatum, in quo licet videretur prima facie, quod posset dare obiectus post dictum terminum, qui non deberet excludere eum, cui non fuit præfixus, & qui non fuit in causa, nec potuit prius dare, & propterea sine culpa non deberet excludi, capit. cognoscentes, de const. Nihilominus non conuenit palatium ipsum admittere volentem post dictum terminum dare obiectus, ex quo * admissio tertii solet fieri ad statum, quo reperit causam, & sic debet admitti ad statum causæ cum ius qualitatibus, l. eum qui, ff. de iureiur. Cassa. dec. 1. de exceptio.

Amplius

Amplius seruatum est etiam, vbi similes materiæ datæ essent verbo infra terminum, quo casu non inferuaret communis practica excipiendi generalia infra terminum, ne-
ro que * operaretur effectum præseruatium solitum per si-
mitem excipiendi modum operari, quod propter omnes
exceptiones sic in genere licet verbo infra terminum da-
tas præseruaretur excipienti facultas illas dandi etiã post
terminum per nos. per Bal. in c. in princ. extra de fid. in-
stru. per Felin. in c. licet causa, colum. 13. de probat. Marfi.
sing. 13.

- 11 Idem * quoque seruari consuevit, si datæ essent mate-
riæ etiam factæ, & realiter infra terminum, velletque is,
qui dedit, nihil de nouo dare, sed aliquid de contentis in
materiis datis in termino dumtaxat declarare, non admit-
teretur enim similis declaratio post terminum, & dilatio,
quæ de stylo palatii, pro termino substantiali seruari so-
let ad declarandum, prout supra suo loco docuimus, non
daretur, & data non inferuit, respectu similis materiæ, &
ad effectum illam declarandi, ad no. in capit. in generali,
§. si per Ioan. Mo. de re iud. lib. 6. Rota dec. 261. in antiq.
nota, quod in articulis, de ar. & obiection. 410. in eisdem,
nota, quod si in prima instantia, de excep. obiection. & 416.
in eisdem, no. quod si in prima instantia, eod. tit. & licet il-
le, qui declarat nihil de nouo faciat, sed quod factum est,
tantum dilucidet, l. hæredes palam, ff. de testa. cum nota.
Nihilominus in ista materia, vtpote odiosa, voluerunt Pa-
tres imputari parti, quæ a principio debuit præuidere, &
clarius extipere, Rota dec. 64. in antiq. Nota, quod in arti-
culis, de articul.

Mitigaretur tamen iste rigor, & admitterentur post ter-
minum ad articulandum tam declaratio ad materias prius
datas, quam ipsæ materiæ, si tunc de nouo darentur, vbi-
cumque calumniæ suspicio cessaret, & summoueri posset,
prout in plerisque casibus seruatum esse comperio, vtpo-
te si materia, quæ daretur, vel quam declarare quis vellet,
reperiretur iam probata, argumento notatorum per Rotã
dec. 780. in antiq. sciendum, de art. obiection. & dec. 648. in
eisdem sciendum, de articu.

Idem si non plene probata esset, sed semiplene tantum
per

per vnum testem Aeg. concl. 452. si mandatur, de probatio-
 -tio. idem si probatio similis materiz esset in promptu. Aeg.
 -concl. 371. Quod si v. de exceptio. quæ licet loquatur de
 -probatione in promptu per instrumenta, cum tamen ratio
 k generalis sit, & non secus dicerem & probatio. quæ in prom-
 -ptu esset, consisteret etiam in testibus, vel alia probatio-
 -nis, specie, quo exemplo idem opinor descendum, si mate-
 l ria. quæ daretur, haberet præsumptionem iuris / pro se,
 -summoueret enim similis præsumptio calumnie suspicio-
 -nem, prout alibi similis præsumptio iuris pro assertione,
 -prælati, quæ alias non probaret in præiudicium suæ eccle-
 -siæ, (ea ratione, quod assertio suspicaretur facta ad effectum
 -fraudandi ecclesiam) faceret similem suspensionem cessare
 -& assertionem probare, etiam in ecclesiæ præiudicium ad
 -nota. per Curt. Iun. in tracta. suo feudorum, prima parte,
 -principali cha. 6. q. 8. nu. 15. alleg. c. si diligenti, & Abb. ibi.
 -notab. de præscrip.

12 Quæ ratione. idem quoque seruatum est, ubicunque is,
 -qui daret obiectus, iustam tarditatis suæ causam habo-
 -ret, utpote, si post terminum huiusmodi notitia similis obie-
 -ctus ei superuenisset, ad l. de ætate, §. ex causa. ff. de inter-
 -ro. actio. c. pastoralis, de excep. ad stipulatur, c. insinuante
 -de off. deleg. & c. ut circa, in verbo, nisi aliquid, de elect. in
 -6. Aeg. concl. 562. concl. quod si Plibi de tertio vero, Cas-
 -sa. dec. 1. de excep. in prin. & cum ignorantia potius præ-
 -sumatur quam scientia, l. verius, ff. de prob. videtur ibid.
 -voluisse Aegid. pro verificatione ignorantiz non dari sim-
 -plici allegantis assertioni, neque cum probationis onere
 n grauandum esse, sed iuramento potius suo in hoc dari
 -debere, veluti de re, quæ in animo consistat, donec aliun-
 -de scientia comprobari non potest. Idem etiam si quis vel-
 -let dare obiectus contra titulum, & gratiam post terminum
 -huiusmodi ex aduerso productos, admitteret enim tunc
 -cum ea ratione sacrum palatium, quod si iste titulus, vel
 -gratia non fuerunt ante terminum producti, non potuit al-
 -tera pars diuinare, neque præiudicare exceptionem contra
 -hactenus ignotam actionem, idque etiam si non solum ter-
 -minus ad articulandum, verum etiã alii oēs seruati repe-
 -tirétur, Cass. dec. 1. de excep. n. 2. quo exemplo idē opinor

§ dicen;

dicendum in eo, qui vellet dare obiectus contra personam
tertiū, qui non venisset ad causam, nisi post dictum termi-
num ad articulandum. Militat enim excusationis ratio
precedenti equipollens, verum hæc facultas dandi obie-
ctus etiam post terminum in præscriptis casibus, vel aliis,
vbi eadem excusationis causa militet, non consuevit lon-
gius laxari, sed eadem odii ratione arctari, si modo volens
obiiicere, id incontinenti faciat, etsi contra gratiam, vt su-
pra post terminum productā velit dare obiectus, obiiiciat
in termino ad dicendum contra, post quem non audiretur
amplius Cassa. d. dec. 1. de excep. no. 1. & 3. Et quod supra
diximus, obiiicias in termino, intelligas specificē, nam.

13 * communis practica excipiendo generalia contra, præter
varias facultatis specificandi exceptiones nobis compo-
nentes in quacunq; parte iudicii operatur in exceptio-
nibus, quæ sunt de iure dantis, quæ sic non specificatē dari
possunt, secus autem videretur dicendum in istis exceptio-
nibus obiectiuis, quæ non sunt de iure dantis, & in quibus
requiritur specificatio, de qua in d. l. libellorum, de accu-
per supradicta saltem in his, quæ sic in specificatē non ad-
mitterentur etiam parte non opponente, (prout supra do-
cuimus) concessio pro nunc, quod in aliis parte non contra
dicente admissibilibus, practica dicendi generalia contra-
ficeret effectum suum præseruatium.

Generaliter vero vsu receptum est, vt ei qui obstante
sibi termino ad articulandum exclusiuo similis facultatis
obiiiciendi, vel obiectus declarandi nõ valuit in vna instā-
tia obiectus dare, vel datos declarare id sibi liceat, in se-
quiori instantia vsque ad tertiam instantiam, quia termini
& dilationes quæ dantur in vna instantia tanquam ordina-
toria illius instantiæ non se extendunt ad sequiores instā-
tias, & ista ratione de more sacri palatii est, quod omnis
instantia habet suas dilationes, & terminos, imo eadem ter-
mini de nouo dantur, prout supra suo loco vidisti, & hoc,
vt quis in causa appellationis possit non probata probare

o & non allegata allegare, & quam facultatem admittit pala-
tium etiam in istis materiis obiectiuis tametsi odiosis, Ro-
ta dec. 419. in antiq. nota, an reus de except. Milis in ver-
bo, Articuli, numero quarto, allegat, l. per hanc, C. de tem-

po. appel. allegat. confi. Rom. de quo ibi per eum, quod etiam seruatum est in obiectibus, vel eorum declarationibus; in precedenti instantia propter lapsum termini repulſæ, nam repulſio non est reprobatio causa cognita facta, argu. l. non videtur, ff. si rationem. ff. de compensatio. & repulſio fuit ab illa instantia tantum, Rot. decif. 430. & 416. ambobus incipientibus. Nota, quod si in prima instantia, de exceptio, obiect. & ambobus in antiq. ubi licet similis facultas admittatur in sequioribus instantiis, restringitur tamen infra terminum ad articulandum de nouo in dictis instantiis dandum, & (vt opinor) reciperet omnes ampliationes, & limitationes, quas supra docuimus.

Sed dices, si vis exclusus istius facultatis dandi obiectus, vel datos declarandi a lapsu termini ad articulandum prouenit ista materia raro, vel nunquam practicabitur, ex quo inoleuit abusus, vt termini nunquam sub ipa die, neq; aliis recte, sed nulliter seruentur sub spe habiturae sanctionis per reiterationem in vim extravagantis. Inno. vi. de facultatibus Auditorum supra sepius citata vel specialis commissionis passim dari solita, & quod nulli est, nullum prestare posset impedimentum, & quod debeamus intelligere de termino rite & recte seruato, docet Casla. d. dec. i. de exceptio, in prin. Quamobrem non desunt procuratores in Rom. Cur. etiam famosi, qui non solum non nocerunt casus, quibus similis materia, vel eius declaratio admittetur, vel repelleretur, verum nesciunt eam ab aliis materiis discernere; licet antiquiores Patres in illis dignoscendis plurimum insudarent, prout nobis plures decisiones supra sepius citatae indicant, & praesertim decif. 17. in no. fuit dubitatum, de positio. & exceptio. & propterea non est omnino negligenda, praesertim quia facile posset venire calus necessariae disputationis istius materiae. Finge enim, quod quis timens obiectus, cauere a mala obseruatione istius termini, & rite ac recte seruaret illum, vt excluderet se ab ista obliuendi facultate. Rursus finge, quod Auditor, (prout plerumq; euenit nostris temporibus) pronunciet, prout in cedula, & postea subscriberet interloquutoriam, nonne terminus ad articulandum, tametsi nulliter a principio fuisset seruatus, remanebit be-

beneficio reiterationis factæ tempore dictæ pronuntiatio-
nis, prout in cedula sanatus, ac si validè servatus, fuisset.
Scd reiteratione citra operabitur suū effectū exclusivum.
15 Ceterum, non ignorabis in hac specie, quòd ubicunq;
ageretur ad canonizationem gratiæ, si neutri, tunc omnis
materia, quantumvis obiectiva diceretur, descendere à
gratia impetrantis & esse de iure dantis & effemus extra
casum, c. vi circa, de elect. libro sexto, & clemen. constitu-
tionem, c. o. tit. Quandoquidem si ius, & titulus dātis istos
obiectus, est ista gratia, si neutri, cum nullum ius impetrā-
ti tribuat, nisi suo illa conditione si neutri ius compete-
ret, quicquid obiectivè impetrans ad docendum de non iu-
re sui adversarii, censetur de iure dantis, & nō obiectus
ex quo tendit ad purificandam gratiam suam conditiona-
lem Nic. Milis verbo, artic. nu. 7. Rota decil. 817. in an-
tiq. Nota quòd materia de obiectio, & decison. 17. in no-
fuit dubitatum, de exceptio. & positio. Et propterea ser-
vatur palatium, ut in præscripto casu, quando ad canoniza-
tionem similis gratiæ, si neutri ageretur, admittere quos-
cunque obiectus absque specificatione. l. libellorum, de
accu. de qua supra diximus, Rot. d. dec. 17. fuit dubitatum
in nota, idque etiam post terminum ad articulandum, &
quandocunque prout alias materias non obiectivas, & li-
cet exceptiones huiusmodi simpliciter acceptæ sint ex na-
tura sua obiectiva, vtpote concernentes defectum tituli
vel personæ adversarii, ratione tamen subiectæ materiæ,
gratiæ si neutri, in qua dantur, mutatur eius natura, & cē-
letur rationibus prædictis de iure ipsius dantis, & dicit
collector. d. dec. 17. prima additione in fin. mirum non es-
se, quòd vna res simpliciter accepta sit cuius naturæ, &
postmodum per adhesionem alteri rei mutet naturam, ,
quia hoc videmus in pluribus casibus, & subnectit exem-
plum de signo, qui simpliciter acceptus res mobilis est, &
postmodum ædibus fixus immobilis reputatur. Leum qui
ædes ff. de viucapio. & in tantum admitterentur similes
materiæ absq; specificatione, & circūscripto termini la-
psum, ut procedat non solum in similibus materiis, quæ de
novo dātētur, verum etiam in eisdem, quæ in eadē causa
antequam gratia si neutri superaveniret, seu eius cano-
niza-

elationem ageretur, fuissent repulſe tanquam vel malè
ſpecificatæ, vel datæ poſt terminum, argu. notatorum per
Rotam dec. 410. & 416. ambabus incipiētibz, nota, quod
in prima inſtantia, de excep. obieſt. ambobus in antiquis.
Quamobrem tu hinc diiudicare potes, quanta ſit plerun-
quę ſimilis gratiæ ſi neutri uilitas.

A N N O T A T I O N E S.

- a **S**olemus.) Interrogantur teſtibus fieri ſolent, ut falſitas de
16 *ſtegi valeat quæ qualiter ſiant, quous modis. Spec. egregiè
docet in ti. de teſt. ſ. iam de interrogatorijs, tradentiq; Doct. in c.
preſentium, de teſt. in 6. & libellorum ille archiepiſcop. Ioa. Per.
Ferrari. in forma iuram. teſtium, in verſ. preſcripta nec, au. ſ. cum
ſequen. ad form. uſq; ubi & Ioan. Bapt. Zuerus multa cumulat
Nicolaus Antonius Grauiatus.*
- b **U**trique triplici.) Si exceptionem peremptoriarum & cur ita
17 *nuncupentur, ſi exceptionum inſuper dilatoriarum, earumq; di-
ſcrimina, vim, ac robur, uno quod. aſpectu uidere cupit. Angel.
Arenini doctos commentarios legas, inſti. de excep. Doct. in l.
peremptorias. C. ſent. reſeri. non poſſ. & in l. exceptionem, C. de
probat. Abb. Fel. atq; recentiores in c. exceptionem, de ex. cep. tit.
Nicolaus Antonius Grauiatus.*
- c **E**t hoc quia.) Et adeo in obieſtis criminibus, ſpecialis menti-
18 *o de eis neceſſaria faciēda eſt, quid ſi cōtra teſtes generaliter ſiat
verbi gratia, quia cū ſures ſpurq; adulteri, & de ſimilibz nō
ſufficeret, nec eſt in c. preſentium. ſ. teſtes de teſtib. li. 6. & tra-
ditur per Bar. in l. teſt. am. ſ. l. i. ſ. ſ. cōtra & in l. i. in ſi. C. de
teſta. Bal. in auib. ſi dicitur, in ſi. C. de teſta. ad qua conſerunt
dicta per Affl. dec. 111. nu. 9. Nicolaus Antonius Grauiatus.*
- d **N**on fortè.) Quādo dies eſt de ſubſtantia, ſpecialis eius menti-
19 *o habēda eſt, ut adnotant. Bal. in l. i. C. de re iud. Ro. in l. Pāpo-
nius. ſ. rei per duellione. ff. de acquir. hered. Aven. in c. qualiter
& quādo. ſ. debet. col. 7. de actu & laſ. in l. 1. ſ. ſi quis. Epheſi
de in. quod. veris locis. Nicolaus Antonius Grauiatus.*
- e **V**idelicet.) Huc pertinent dicta per Alex. conſ. 37. col. 3. lib.
20 *4. et Decii poſt nonnullos, quos citat in l. edita. C. de edon. quid
libellus in cauſa ſummary, & ſi nequaquam bonè declaratus
ſed generalis obſcurique compeſitus fuerit, tamen parte non*

- oppositis valet. Quamquam in hac specie *las* in d. l. edicta, nu. 8. Et pleriq; alij voluerint, quid etiam parie oppositis libellum generaliter procedat in summarijs, ut scetus in ord. narq; Et de re ibidem doctissimum præceptorum meum D. Ioa. Bolognetium videas nu. 15. ubi fundere dubitationis concordas opinionem, quod eo loci nu. 20. tradit, libellum tantummodo per libellatorem, sed non per eius heredem declarari posse; Et hanc communem esse opinionem affirmas, quicquid est contra Decium dixeris. Itidem quid nec procurator (nisi specificum haberet mandatum) libellum declarare possit, nec etiam dom. nunc libellum procuratoris. Ut ibidem præceptor meus. Et *las* quoque, 16. Ceterum in causis ordinarijs libellumq; requirētib; si libellus inipsum esset, etiam parie non opponente, non procederet quinimo super eo lata sententia in ipso iure nullius esset robora, & examināda de iud. ubi Delle rei notant. *Alex.* cons. 147. lib. 6. Et cons. 79. lib. 2. Fel. in c. in litteris, col. pen. vers. tertia declaratio, de offi. deleg. Et Vanc. de nullit. ex defectu proces. nu. 22. Nicolaus Antonius Gravatinus.
- f Quandoquidem.) Huc autem vergit pulchrum Bar. pronuntiatum in l. ubi palam, ubi. *Alex.* Et *las* a. 10. Et 11. C. de tras. 21 quid cui non competit ius agendi suamq; interest, iudicijs lumen præcludendum est, ab eiq; ille submovendus, quinimo boni iudicis est, ex officio, illum repellere, ut eo loci per *las* Et Soc. cons. 215 lib. 2. Et *Alex.* Et Imo in l. 4. §. hoc autem iudicium, ff. de dom. inste. Et Felin. in c. ad aures, de præscrip. qua de re Hier. legat. dec. 171. nu. 20. Et 21. Nicol. Antonius Gravatinus.
- 7 Idque ea ratione.) Faciant, quæ habentur in c. 1. Et c. in litteris, de rescriptis, per Rot. dec. 25. eod. titu. in no. per Doct. in §. recuperanda, Instit. de interd. Et in l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Jul. de vi pub. Rip. post ceteros in l. naturaliter, §. nihil committit, nu. 40. ff. de acq. poss. Et Felin. in c. vlt. n. 24. vers. fallit secundo, de præsum. ubi voluit prædonem aut intrusum, si ne iniustum detentorem beneficij absq; causis cognitione amoveri non debere, Et tradidit Dec. in l. vlt. nu. 4. C. de edicto divi Hadr. coll. Nicolaus Antonius Gravatinus.
- h Tertia.) Ad hæc conferunt, quæ Abb. scribit in cap. licet dilationes, non absque magna causa cognitione concedunt, ea nempe ratione, quia de re obesa agitur quæ restringi debet. Nicolaus Antonius Gravatinus.

- 1 Ex quo admissio.) Terciam^o ad causam venientem in statu,
 24 que ea reperitur audiri tantum debere Doct. dicunt in l. sape
 ff. de re iud. Affl. dec. 229. ubi multa eruditè distinxit. Et Franc.
 25 Mar. deci. 5. s. quæst. Delph. 272. asserens, quid^o tertius sciens
 litem sequi non opponens nec à lata sententia appellans, præiudi-
 cium saltem, quand^o possessionem sibi parat. Et hanc communem
 esse opinionem affirmat. Et Alex. in l. à Dno Pio. §. si super re-
 bus, nu. 24. ff. de re iud. hinc Abb. egregiè scriptum reliquit in
 ea super eo solum. vlt. de offi. deleg. quid^o si iudex malitiosè ter-
 rium se habere ad executionem impediendam animaduertit, il-
 lum à iudice nequaquam debet, quod quidem dictum magnopere
 notandum Ias. consuit in l. quarta. §. condemnatum, nu. 11. ff.
 26 de re iud. Cæterum^o quid^o executio sit aliqua super re, de qua
 fuerat prolata sententia illam quidem executionem à tertio se
 opponente impediri non posse clarissimi iuris est, si illi de indem-
 nitate cautatur. l. in à quo. Et l. 109. ff. de rei vend. velut. Bar. per
 has iura concludit in l. à Dno Pio. §. si super rebus, num. 2. ubi
 Ias. nu. 17. Et Vinc. Herent. nu. 32. Quod quidem in benefici-
 bus locum etiam sibi vendicant, restituit Iasius ea loci atque Fel.
 in c. veniens. 2. nu. 7. de test. Nec non Et in feudaliibus Affl. de
 hoc attestante in ea. imperialem. §. præterea inter duos. nu. 27.
 de prohib. alien. per Fed. Et in ca. si duo. num. 33. de pace tenen.
 Sed hæc in re dnyssing. legere non te pigeat in suis obser. Cent.
 3. obser. 73. ubi communiori Senatorum sententia tres casus di-
 stinguendos esse dicit, videlicet. Aut in re vacante executio
 fit, id est, à nemine possessa. Et tertius contraditor illam impe-
 dit, per tex in c. veniens, de test. Aut fit executio in re per aliū
 possessa. Et tunc tertii contradictione non obstante executio fi-
 ri poterit. l. Stichus. ff. de rei vend. si tamen (ut diximus) videret
 cautionem de restituendo præstabit, si tertium obtinere cingat.
 Aut denique condemnatio in una re facta est. Et in alia fit exe-
 cutio. Et tunc tertius executionem impedit, vnde Bar. in d. §.
 super rebus, cui Imola inhæret. d. c. veniens. Sed Et illud præter-
 ea libet adiungere, quod à Cassad. traditur dec. 1. de excep. Et
 Fel. in c. cū super, nu. 13. de re iud. ubi docent, quod tertius cito
 venit ad causam in vna clausula, amnesq; alius interesse putat-
 ur in rescriptis appositæ. tunc in eisdem datu. Et terminis ad-
 mittitur, in quibus causa reperitur, usq; ad id si publicana esset
 estimantia sibi obesset vnde de dno. c. vlt. vi in pen. Quæ de re

Vide Felin. quæq; in d. c. veniens, & c. exceptionem, de exceptio-
 Ceterum, quâdo tertius commissionem impetrat, quid obli-
 gatus iudex ipsum admittat, tunc in eodẽ statu nequaquã re-
 cipitur sed renovandus est processus, ut in eodẽ loco Cassa astruit
 Sed an tertius veniens ad causã post terminos non rite colligi
 servatur, tendatur illos iurare atq; repetere. Vide Papaz. in an-
 not. ad Rot. dec. 2. n. 37. d. reser. ubi iterãdas liter subdubius as-
 firmat, eoq; loci etiam tradit terminorum observantiam singula-
 ri successori prodesse. Qui quidem tertius ad defensionem causæ
 pro suo interesse ex persona rei cõparentis poterit fieri. de de-
 natoriã post litem etiam cõtestatã opponere, licet talis excep-
 tio regulariter ante litem opponi debeat, i. inter monasteriũ, de
 re iud. ita tradunt Inn. in c. capitulum sancta Crucis in 3. glo. sed
 dicitur nonne, de reser. las. in l. ita demum n. 1. C. de proc. & Frãt.
 Niceni. alleg. 14. nu. 17. Nicolaus Antonius Grauatius.

- k Non secus.) Sententia iudicis conferre videtur nam arbi-
 17 tris iudicis relinquatur, quãdo illico aut in promptu sine per
 instrumenta, vel testimonia probatio fieri dicatur. l. 1. §. cũ igitur
 ubi Bar. ff. de vi & vi arm. las. in l. si ita qui. §. Sciatus est
 n. 14. de verb. obli. Abb. post Inn. in c. veniens de test. arch. las.
 in d. l. 4. §. condemnatum n. 30. & est cõmuni opinio ut Prapaz.
 asserit in c. quod test. 3. q. 1. quæ de re videas etiam Franc. Mar.
 28 dec. Delph. 567. & iterum 170. & 60. præsertim cum testis
 instrumentorum appellatione comprehendantur, l. 1. §. de fide
 instr. gl. & Doct. in l. si ex falsis. C. de trans. & in c. peruenit. 1.
 de test. cog. & Lanfr. in c. quoniam cõtra, in ver. instrumento-
 rum productionis, in prius de proba. Nicol. Anton. Grauatius.

- i Summoveret enim.) Et nimirum est, cum præsumptio, di-
 29 quidissima sit probatio secundum gloss. in l. si tutor. C. de peric.
 tur. Affl. dec. 14. nu. 24. & Tiracuell. multa constantem in
 l. si unquam, in verb. donatione largitus nu. 1. 13. C. de reus. do-
 nat. Nicolaus Antonius Grauatius.

- m Et cum ignorantia.) Limita hæc, nisi passim res innovet
 30 res, tunc enim scientia præsumitur Gloss. in clemen. 1. aut po-
 blis de sepul. Bald. in c. quoniam cõtra. §. 1. ut sit non concess.
 glo. communiter approbata in l. si tutor petens. l. de peric. tu-
 & glo. in l. ubi ff. de decret. ab ord. facie. ubi ignorantia eius,
 quod publico edicto proponitur, nequaquam verisimilis est, aliã
 ignorantia excusaret, quinimo qualibet causã etiã iusta igno-

hancem excusati à dolo gl. 2. in c. 7. de excep. proben. nisi igno-
ranci supina esset. c. 2. de const. lib. 6. Gomez. in reg. Cane. de im-
pos. benef. vltra. q. 3. & 31. & vlt. adeo ignorantia presumi-
tur quod filius quia in testamento patris contineretur, scire non
presumatur, ut Cur. Iun. scribis conf. 8. cui adspulatur Hier.
Cagn. in l. qui in alterius, n. 12. ff. de reg. iur. qui tamē ait, hoc
nequaquam in huiusmodi extraneis locum habere, postquam heredi-
tatem se immiscuit &c. hanc esse communem opinionem asseuerat.
Nic. Ann. Gratianus.

in Sed iuramento.) Et si ignorantia solo probetur in iuramē-
to. si vero. 2. de sen. excom. & c. vlt. qui matr. accu. pos. iura-
mē contrarium probare potest gl. in c. res. in verb. affectum de tēp.
ord. lib. 6. Rom. conf. 102. Bar. in l. si cui. §. idem ff. de accus. For-
lun. & Dec. in 2. l. cū. in c. cognoscere, utroque iur. col. de con-
fessu. & Tiraque. de utroque retract. 3. q. in gl. 1. c. al. 1. cum
pluribus seq. ubi cumulatissime.

6 Quam facultatem.) Andr. verò Iser. in const. reg. Neap. in
32 cap. in reprobatione. & Affl. ibi. in appellationis causa, crimina-
lia contra testes adhiberi posse negant, sed in prima instācia tantū
eos reprobare concessum esse affirmant, quorum sententiam cum
temporamento (quo ad testes summōdo in principali causa exa-
minatos) locum habere intelligas. Sicut si tunc testes in ipsa ap-
pellatione producti fuissent. Nā si testium reprobatio, hac facti-
33 litate non concederetur, utiq. ipsa defenſi denegaretur, cum
repulsa defenſi sit. Ceterū saepe, si non sit, ubi gloss. de verb. sign.
34 & tradit Affl. dec. 351. n. 3. Hinc est, quod in causa studiati-
rum, testium repulsa admittitur, nisi ob calumniam differenda
litis causa poterit, ut eadem de ab Affl. proditum est. An
in testibus in priore instācia examinatis, iure optimo in posse
riore reprobatio locū non habet, cum imputandum sit illi, qui pō-
35 terat, sed reprobare non curavit, praesertim* falsa concl. in cau-
sa, postquam repulsa non conceditur. Vlt. in auth. de test. vlt.
36 Et quod in causis summatis cum cancellis non debere arbitra-
ri iuss. Abb. in c. penult. 2. de test. ubi etiam Fel. et Capic. dec.
37 q. 1. n. 3. pro cuius rei elucidatione, atq. veritate legendus est
Abat. de d. c. penult. Nic. Ann. Gratianus.

LIBER SEXTVS.

DE PRODVCTIONE IVRIVM IN
curia, ac de litteris compulsorialibus, illa-
rumq. executione in partibus.

Cap. I.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumenta publica absque iudicis mandato à proprijs notarijs habentur.*
- 2 *Scriptura in iudicijs parè producenda sunt.*
- 3 *Scriptura & articuli, (ex urbanitate tamen pa-
tram) admittuntur etiam post terminum ad
producendum omnia, vsque ad conclusionem,
& quandoque post, ex gratia.*
- 4 *Scripturas simpliciter producent, omnia in eis
contenta fateri videtur, & nu. 19.*
- 5 *Confessionis reuocatio prætèxtu erroris quando
non admittatur.*
- 6 *Scripturas producendi stylus in Rom. Cur.*
- 7 *Instrumentorum in produçtione pars citari de-
bet, aliàs non probant, fallit tamen, ut nu. 25.*
- 8 *Scriptura priuata recognosci debent, & quomo-
do, & quid in Palatio vsu receptum sit, & n. 26*
- 9 *Sigillum an probeat.*
- 10 *Comparatio scripturarum, quando & qualiter
facienda, & nu. 27.*
- 11 *Instrumentum originale non cogitur quis apud
acta dimittere, sed copiam collationatam.*

12 Com-

- 12 *Compulsoriarum literarum duae sunt species.*
- 13 *Compulsoria generalis & specialis formula.*
- 14 *Compulsoriarum in executionem quomodo procedendum sit.*
- 15 *Exemplatio parte citata facienda est.*
- 16 *Principis in auditorio, sola veritate inspecta proceditur.*
- 17 *Sententia Senatus Neapolitani pro lege in regno habetur.*
- 18 *Opinio DD. Rotae pro communi reputatur.*
- 19 *Instrumentum producens, omnia in eo etiam aduersantia approbare videtur, fallis tamen.*
- 20 *Instrumenta producere, cum clausula illa, si & in quantum, in fauorem faciunt, & non aliter, quanta sit efficacia.*
- 21 *Scriptura an possint pro parte acceptari, & pro parte impugnari.*
- 22 *Scripturas producenti, aut testium depositiones, cum clausula, si & in quantum, &c. potest cogi, ut breuiter declaret, si illis pro veris uti velit.*
- 23 *Instrumentum reprobatum per duos testes.*
- 24 *Testes instrumentarii, si instrumento contradicant, an puniantur.*
- 25 *Testes super recognitione scripturae producti, non aliter probant, nisi praesentes fuisse testificetur.*
- 26 *Comparatio sola literarum an plene probet.*
- 27 *Instrumenti exemplum, siue copia, an fidem faciat, & num. seq.*
- 28 *Approbatum non potest ab eodem reprobari.*

Datis

Datis iam articulis pro intentione actoris, ac exceptionibus rei ad extenuandum intentionem actoris, solet quisque pro verificatione suæ intentionis, probationes, quas habet asserre, & easdem iuribus, vel testium depositionibus instruere, & primo de iurium productione dicemus: iura enim hic probationes quæ in scriptura confi-

1. stant, vulgari quodâ vocabulo vocamus, quas scripturas, si quis ad manus habeat, vel si ex partibus à propriis tamē notarijs rogatis (si publicæ sint) vel alijs originales habent & sunt, absque alia iudicis iussione, ac partis vocatione ad Rom. Cur. adduci & transportari poterunt, & vbi habueris iterum atque iterum legendæ sunt, & vbi legeris, finis tuum eris perpendere, inspecta natura actionis si actoris, vel exceptionis, si rei partes defenderis, quid quantum, & quando intentioni tuæ prodesse, vel obesse possint, & illas prout re benè pensata expedire dignaueris, exhibebis in iudicio: quia in re, nisi ita eruditus fueris, vt legi ac canonum consilio uti possis, facile, cum alijs practicis, non minus, quam culpa proprio plerunque peribis iudicio prout sepius ego meros practicos qui non valentes eū, (qui in iudicio nimium properaret, legibus cohibere, iurium productione se tueri solent) proprijs eorum nexibus deprehendi, quos reprehendit Pap. in c. imputari extra de fide instrum. & admonet tex. in l. scripturæ diuersæ, C. de fid. instr. & eis alludit vulgatum carmen:

Non pateris te vulnere scella tua.

2. Quotum * exemplo * deterriti veteres & si eruditissimi eorum eruditione non confisi, consueverunt in exhibendis iuribus esse parcissimi, illaque nonnisi paulatim, & quantum, ac quando ipsa necessitas urgeret, exhibere, ea (vt opinor) ratione, quod veluti veteri adagio dicimus, dubium esse liris euentum, sic ab ipsis compertum est, dubias quoque esse in quavis iudicii parte litigatorum cursationes, & in re tam dubia, non potest quandoque etiam eruditissimus quisque à longe prognoscere, quod postmodum contraria actione, ac temporis beneficio commo-
- tis di-

tis dignoscit, tempus enim est pendentis baculus; & in-
 certamine contraria actio ad melius operandum nos in-
 ducere solet, quam omnibus artibus, & non minus quam illi
 qui bello præsumunt explorare debemus; quandoquidem
 illis belli species est, in quo genere admonet nos Cicero
 in Catone hisce verbis. Quis est tam stultus, quamvis
 adolescens, cui sit exploratum ad vesperam esse victurum?
 Quæ Ciceronis verba nobis in hac iudiciali specie præ-
 fertim, qui in sacro palatio causas agimus, atque defendi-
 mus, optimè arrident, ea ratione, quod Patres ipsi eius-
 dem sacri palatii veluti supremi ordinis iudices à multis
 annis eam sibi aduersus iuris regulas præscripserint liber-
 tatem, ut liceat eis ab ipsis regulis, quæ inferiores iudices
 quasi in compedibus detinent, pro eorum sacrosancto ar-
 bitrio recedere, & in rebus dubiis non alias principem,
 prout Iustinianus sanxit consulere, sed quod eis ratione
 consonum, iuxta factorum contingentias videtur, decer-
 nere, & itaque omnibus nationibus Romano subiectis Im-
 perio, lex eorum sententia, non minus, quam essent apud
 Græcos Amphictionis decreta, quæ Demosthenes in ora-
 tione pro Cresiphone citat, & quorum cõpensum erat to-
 tius Græciæ publicum consilium, ex septem eius ciuitati-
 bus constans, quod Strabo lib. 9. & cur ita diceretur Dio-
 nysius lib. 14. docent.

Sed longius digressi, ad speciem nostram productionis
 iurium reuertamur, in qua his omnibus facile occurret
 periculis, si ea, quam supra diximus, vteris producendi par-
 ticipatio, nec absterreas terminorum observationem, ac
 lapsam præsertim ad producendam omnia, cum supra di-
 xerimus, patres ex præscripta quadam urbanitate consue-
 uisse, non solum probationes, quæ in scriptura cõsistant,
 sed etiam articulos & testes admittere quandocumque; an-
 te conclusionem in causa, Rota dec. 448. nota, quod om-
 nes in antiq. de artic. in caul. profana, & non solò ante cõ-
 clusionem, sed etiã post saltim ex gratia, Aegid. cõcl. 447. ar-
 ticuli de prob. & cõcl. 743. conclusio de restit. in integ.
 Idque etiam si iura non essent de iure dantis, sed obiecti-
 ua, non solum enim admitteretur eorum productio, sed
 etiã operaretur, ut articuli de simili materia à iurib. huius
 modi

modi contenta eorum calore admittentur, Aegid. c. c. i. 571. Quod si videlicet de exceptio. Dixi autem parlimoniam, ne ad eius ultimum extremum, quod vitium est, facile declines, utpote iurium productionem, differendo usq; ad ultimas audientias, in quibus non solent Auditores iura, neq; alias probationes admittere, nimium de calumnia, producentis suspicantes.

- e Amplius & quia* scripturas simpliciter producendo, videtur quis fateri omnia in eis contenta vera esse, etiam quæ producenti præiudicarent, iuxta nos, per Innoc. in c. cum olim, in fine vers. sed dies, de censibus, & in c. cum venerabilis, nu. 4. vers. item licet producat, de except. & similis
- f * confessio non admittit reuocationem prætextu erroris, sed imputatur producenti, qui potuit præiudicare, ut supra ad nota. per Specu. & Jo. And. in tit. de instr. edi. 2. videntum, vers. quid si aliquid, & not. per Innoc. & per Butr. in c. c. olim, de censibus, & per Innoc. in c. G. perpetuus, extra, de fid. instr. & per eundem Butrium, ac latius per Felinum in c. imputat, de fid. instr. col. 1. nu. 7. vers. septima, & ultima declaratio: & ratio est in promptu, quia ista est confessio scripta & probata, quæ non reuocatur, prout notant Abb. & alii in cap. fin. de confessis. Mos* producendi scripturas inoleuit in Romana Curia, quo litigatores non per se ipsos, sed per alium, qui semper est unus ex connotariis actuaris causæ, scripturas producunt, eundemq; per censuras ecclesiasticas ad illas producendum obtinent ab Auditore compelli, adeoq; inoleuit mos similis productiones, ut Notarii quotidie hoc munere grauati, volentes se ab eo eximere, & litigatoribus nihilominus in hoc morem gerere, sibi inuicem consenserunt, ut singuli in suis causis possint apud acta notare similes productiones, præuia tamen compulsionem, ut supra, ab una ex connotariis suis, tamen semper absente & permissorum ignaro receperit, & ubi iura fuerint & per compellitum producta, solent actuaris repetitionem illorum sub nomine litigatoris productionem obtinentis subnectere, scum protestatione, tamen in quantum pro parte producentis faciant, nec aliàs, aliter, nec alio modo, prout apud Formularium ipsorum notariorum, seu terminorum Rota, sub rubrica. De produ-

productione iurium per compulsum. 46. char. legere poteris. Quæ protestatio admittitur de iure, ad nota per Bar. in l. publicæ, §. si ff. de positi. & in l. Aurelius, §. pen. ff. de libe. lega. & per Inno. & But. in c. cum venerabilis, de excep. per Bal. & Paul. de Castr. in l. 1. C. ut quæ desint aduoca. per Feli. post alios in c. imputari, extra de fide instrum. colum. fin. in fine. Et vlt recepta est in Palatio, & iuvat producentem in hoc quod pro natura protestationis conseruat ius veniendi contra partes præiudiciales in eodem instrumento, seu scriptura consistentes, Rota decis. 181. in no. licet quis producat, de appellat. & de fide instrum. ac confessis, quæ tamen limitat, dum tamen productio non sit proprii instrumenti cum producente celebrati. Quo casu ex quo omnia narrata in instrumento probant inter ipsas partes, non possit pars producat acceptare in parte, & partibus vt supra, & si similem productionem faceret, non releuaret, Rota ibidem in fin. Quam tamen protestationem etiam vbi proprium produceretur instrumentum, vt inuenit producentem, & præseruet sibi ius veniendi contra in capitulis prorsus, separatis admittit Feli. in dict. c. imputari, in fin. verbis, per nota. per Imol. in d. c. G. perpetuus, supra eod. titul. de fide instrum. & attestatur Imo. esse communem doctorum opinionem, quæ inseruit pro declaratione limitationis traditæ per Rotam d. decis. 181. in casibus dumtaxat, in quibus licet de iure contra contenta in proprio instrumento venire. ut cum supra dixerimus, quod si quis absque simili protestatione & simpliciter instrumentum producat, videatur fateri omnia in instrumento contenta vera esse, etiam quæ producenti præiudicarent, per nota. per Inno. in cap. cum venerabilis, de excep. & cap. cum olim, de censibus, & contra similem confessionem, vt pote scriptam & probatam, venire non posse per supra allegata. Tu tamen intelligas directè ab negando contenta in instrumento esse vera, quod si non directè, vt supra volueris improbare instrumentum, sed potius euadere per indirectum, vt pote si ex instrumento aliqua oriatur confessio dubia, poteris nihilominus euadere instrumentum, faciendo probationes, non contrarias instrumento, sed tales per quas illa dubia confessio declaratur

- retur talis, ut ibi non præiudicet factum in ea confessatum etiam verum, ad nota. per Felinum in dict. capit. impurari, colum. prima. num. septimo, vers. septima & vltima declaratio, de fid. instrum. vbi allegat capitulum, cum dilecti, de accusa. & But. in dict. capit. cum olim, de censibus, vbi etiam concedere videtur ut quis possit venire contra instrumentum sic simpliciter productum, si modo non discreto, sed contra totum instrumentum veniens per aliud male productum, & allegat dubium in d. c. cum olim. Idem si volueris non confessionem certam, sed tantum præsumptionem ex instrumento resultantem diluere, admitteretur etiam probatio tendens ad hunc finem, ad nota. per Paul. de Cast. in l. exerceendis, colum. 4. num. 4. C. de fid. instru. vers.
- g** & prædicta. **g** vbi etiam habes materiam & theoricam Doctorum, quæ probatio, & quæ testes requirantur contra instrumentum, quouis modo quis contradicat instrumentum; poteris enim vbi opus erit eo recurrere.
- h.** Generaliter à verò, vbi* iurium productio fuit, necessaria est partis vocatio ad dicendum contra, alias non probat, ad regulam legis de vnoquoque, ff. de re iudicata, & text. in l. properandum, §. si autem, verbo terribiles, iuncto textu in verbo præsentia, C. de iudi. quem ad hoc Angel. ibidem dicit singularem, & in l. iudices, C. de fide instrum. & nota. per Bart. in l. item illa, C. de constit. pec. & latius per Felinum in capitul. in nomine, colum. nona. num. 31. vers. 3. queritur, extra de testi. nisi fortè post similem productionem seruatus esset terminus ad dicendum contra producta, de stylo palatii seruari solitus, qui meo iudicio huic citationi saltem quoad iura prius producta requisiperet; vbi tamen hæc citatio specialis fiat, hæc est communis formula, quæ vtitur in palatio. Citetur N. &c., ad dicendum contra iura producta, & repetita. Quod adiectiuum & repetita, addi solet, ea ratione, ut citatio etiam repetitionem producentis, qui actus est à productione diuersus respiciat, & quia si scripturam produxeris priuatam, vel manu publici notarii, si modo non fuerit ex publico archiuo habita, non creditur ei soli * nisi producenta verificet scripturam manu eius, cuius enunciat scriptura. Ad text. & nota. per Paul. de Cast. & alios, in auth. & si contra-
- ctus

Jus, C. de fid. instrum. & not. per Felin. post alios, in c. scrip-
 pra, extra, eodem. Solemus in palatio productę scripturę
 fidem supplere per recognitionem iurium productorum;
 & propterea eadem citatione ad dicendum contra iura,
 addere consuevimus, nec non videndum iurare testes su-
 per recognitione iurium. Qui si recognoscere habeant
 scripturam manu eius, cuius enunciantur scriptum, ad tex-
 tum, & not. per Pau. de Castr. & alios, in authen. & si contra-
 ctus. C. de fide instrument. de iure non probant. nisi
 si fuerint presentes dum scriberetur, & dicant vidisse scri-
 bere eum, nec alias sufficeret, si testes deponerent, quod ip-
 si non fuerunt presentes, dum scriberetur, sed habent il-
 lam pro manu talis, quia manus eiusdem est sibi plurimũ
 nota, ad notat. per Barthol. in l. nota, columna secun-
 da, C. de donatio. & in authen. & si contractus, C. de fi-
 de instrumen. & not. per Bagl. de Castr. in l. comparatio-
 nes, colu. 3. nu. 4. vers. sed conuincit interdum, C. eodem.,
 & per Bar. in l. admonendi, ff. de iureiurando, & per Ioan.
 de Imo, & per Felin. in dia. colu. 1. vers. 3. limita, ubi his sic
 discussis, latę de fide instr. cons. Neapol. dec. 181 in anti-
 quis, in quodam processu de fide priuatarum scripturarũ.
 Nihilominus vñ receptum est in sacro palatio, vt aduer-
 sus iura communis dispositionem super recognitione scri-
 pturarum plenę probent testes, qui non fuerunt presentes
 dum scriberetur, & deponunt recognoscere manum scri-
 bentis, quia est sibi valde notę, prout communis vñs Ro.
 Cu. docet, idq. ea, vt opinor, ratione quod scripturę, quę
 in Ro. Cu. producuntur, vt plurimum sunt ex longinquis
 partibus ad Ro. Cur. transportatę, nec de facili possunt in
 Ro. Cur. haberi testes, qui fuerint presentes, dum scribe-
 retur in partibus scriptura, & propterea non abhorret à
 iuris dispositione iste stylus, quia isto casu quando scriptu-
 ra transportata ē longinquis partibus producitur, nec de
 facili inuenirentur testes, qui recognoscerent, si modo
 appareat expedita in forma publici instrumenti, & alias
 non sit suspecta, admittant Doctores scripturam pro pro-
 banti etiam absque alia recognitione, prout latę docet
 Paul. de Castr. in authentica & si contractus, columna fin.
 num. 5. ibi, sed si non est possibilis, quia producitur instru-

mentum ex longinquis partibus, C. de fide instrum. allegat Specul. in tit. de instrum. editio. §. restat, vel. quid si producitur, vel si defuerint testes, qui recognoscant manus scribentis, consuevimus curare, ut iura, quæ ex partibus ad Romanam Curiam pro instruendis causis habentur ferre semper eam attestatione, & sigillo ordinarii, vel aliterius personæ, seu collegii, ad quos hoc munus ex consuetudine loci spectaret ad Rom. Cur. traducantur, & quorum
 k
 9° sigillum de iure supplet fidem productæ scripturæ, & illam reddit authenticam, ac in iudicio probantem, ad not. per Abb. & alios, præsertim per Felin. c. scripta, collat. c. p. n. 34. usque ad finem, extra de fide instr. & latius in c. post cessionem, de probat. Desiderant tamen Doct. pro effectu prædicto sigillum huiusmodi plures habere qualitates. Prima est, quod sit illius, ad quem hoc munus spectet de iure, vel consuetudine loci, prout in locis supra allegatis docent. Secunda, quod sigillum sit authenticum, ad not. per Abb. in d. c. post cessionem, sequitur Felin. ibidem colum. c. nu. 7. vers. Sed est aduertendum, & quæ requirantur, ut sigillum reputetur authenticum, referre se ad no. per Specul. in tit. de procu. §. Ratio autem formæ, vers. item quod non est sigillum, & in tit. de proba. §. fin. vers. ca. 10. ipsum allegat. Tertia qualitas, quod sigillum sit illud in similibus vti solitum ad hoc deputatum, ad no. per Bal. in d. c. post cessionem, per text. in ca. significauit, de appell. quem aduersus sententiam lono, ibidem sequitur Fel. ibi. col. 4. num. 17. vers. 2. requiritur, ultima qualitas est, quod sigillum sit notum illis, quibus præsentatur. Felin. ibidem versicul. 4. requiritur.

Quamobrem solemus in palatio in termino citationis, de qua supra diximus ad videndum iurare testes super recognitione, si testes scripturam seu manum scribentis non recognoscant, curare, ut saltem recognoscant sigilla pro sigillis illorum sigillantem propriis authenticis, & in similibus vti solitis, & per istam recognitionem sigillum efficitur notum Auditori, cui præsentatur, & sic concurrentibus istis qualitatibus, sola similis sigillorum recognitio reddit prædictam scripturam authenticam, & probantem per supradicta.

10. At * ubi deficeret facultas recognoscendi monum scri-
bentis vel sigillum, occurrendum esset, de iure ad scriptur-
arum comparationem, quæ iure civili examinatio appel-
latur, & non prius utpote ad remedium subsidiarum, quæ
quando, cum qua specie scripturæ, per quas & qualiter sic
da sit, docent Doctores, in d. l. comparationes, & in authen-
seq. quæ incipit, ad hæc, & alia etiam sequenti, quæ incipit
& si contractus, C. de fide instr. & si facultas etiam facien-
di istam examinationem, seu comparationem quis non ha-
beret, & scripturæ ex longinquis partibus venirent, proba-
ret scripturæ, absque alia recognitione vel comparatione
prout supra diximus, si modo apparetur expedita in forma
solita qua aliæ publicæ scripturæ expedit solent, & non
esset ex aliqua digna causa suspecta, prout docet Paulus de
Castro, in dict. authenticæ, & si contractus, columna final.
vericulo, sed si non est possibilis, quod dictum videretur ef-
se notandum, quia esset utile, ubi casus talis tibi con-
tingeret.

m. Ceterum, quia de iure produciens * instrumentum,
11. non cogitur alias dimittere originale eius authenticum,
sed dumtaxat copiam apud acta notarii, cum originali con-
cordatam, secundum Paul. de Castro, in l. fin. C. de fide in-
strumen. 1. notab. Solemus in Roman. Cur. ubi iura fue-
runt producta, & legitime recognita, citare partem ad vi-
dendum mandari illa restitui recte, copia cum originali
concordata, si modo adhuc non sunt registrata, alias non
dicimus recte copia, sed simpliciter restitui iure regi-
strata, & in termino similis citationis, Auditor mandat il-
la restitui, facta tamen obligatione, de illis iterato comes,
quoties Auditor iubebit exhibendis, & exinde facta simili
obligatione, & dimissa copia apud notarium collationa-
ta, si modo restituta adhuc non existant, ut supra, recu-
peramus iura originalia, & quoad prædictam obligati-
onem de iterata productione attinet, te in hoc vellem admo-
nirum, & quod ad istam iteratam productionem, non po-
teris de iure cogi, nisi advertarius instans declaret illam
velle ad effectum redarguendi iura de falso, & alias pro-
ut late docet Paul. de Castro, in dict. l. fin. 1. notab. C. de fide
instrumen.

T 2 Quod

Quòd si quis iura, & scripturas non habebit aliàs fa-
 promptu, neque habere speret à proprio notario rogato,
 sed per alium sint ex partibus à propriis originalibus trā-
 sumptanda, non solet sacrum palatium fidem adhibere, ni-
 si auctoritate sua, & vigore literarum compulsozialium,
 transumptio fiat. Rot. dec. 688. in antiq. Dic, quod tran-
 sumptum de compulsozia: quas literas ideo compulsozias
 vocamus, quod per eas solet auditor causæ vices suas
 subdelegare in partibus pro compellendis personis, penes
 quas scripturæ, iura, & monumenta ad causam facientia
 reperirentur, ad illa sibi exhibendum, ad effectum illa-
 rum transumptandi, quæ ratione etiam ipsos exequutores simi-
 lium literarum in partibus iudices compulsores prag-
 matici nuncupant.

- o Harum & literarum compulsozialium duæ sunt species
 1. Vna generalis est, quæ ideo generalis dicitur, quæ datur
 pro extrahendis omnibus, & singulis scripturis ad causā
 facientibus in genere, & istas solet palatium absque alio
 speciali rescripto Papæ in quacunque iudicii parte, etiam
 parte non citata, & ante partis primam citationem, vel et-
 iam vna cum ipsa prima citatione passim petentibus con-
 cedere. Rot. dec. 47. in antiquis. Not. quod compulsozia, de
 compulsoziis, & hoc quia similis compulsozia generalis,
 non habet aliquam dilationem annexam, quæ retardet
 processum seu expeditionem causæ, & propterea non re-
 putatur parti prejudicialis. Altera specialis (quæ ideo sic
 vocatur, quia pro exhibenda certa speciali scriptura dari
 solet) non ita passim conceditur, sed parte legitime citata,
 ac causa cognita, utpote, si profutura sit producenti scrip-
 tura, pro qua extrahenda peteretur specialis hæc compul-
 sozia. Item si adsit indicium, quod scriptura, quæ deside-
 ratur, in rerum natura sit, vel alias tantus dentur summi,
 qui satis sit ad diluendam omnem calumniæ suspicionem,
 utpote, si de scriptura, quæ desideratur, exemplum produ-
 ceretur extra iudicialiter transumptum, arg. no. per Cal-
 sa. dec. 3. de dilatio.

Amplius non consuevit etiam dari nisi ad hoc specialis
 commissio Papæ impetretur qua exemplo remissoriz non
 solet Signatura alias præcise, se iudicis arbitrio rescribē-

re, ea (vt opinor) ratione, quòd vna cum compulſoria ſpeciali ſoleat concedi certa dilatio ad illam exequendam in partibus, qua durante propter ſumum de ea datum expectatur is, qui compulſoriam obtinuit, & iudicis officium
 13 ſaltim quoad deciſionem cauſæ conquieſcit. Et vbi pro habendis compulſoriis citatio partis fiat, ſi generalis petatur compulſoria ſub hac formula fieri ſolet. Citerur N. ad videndum decerni literas compulſoriales generales, ad Ciuitatem, & dioceſim Calaguritanas, & quia vbi per ſimiles literas fit ad partes remiſſio alicuius negotii, admodum eſt de iure aduerſarius, vt ad loci deſtinati negotii accedat, vel procuratorem mittat, ad nota. per Paul. de Caſt. in L. iudices, numero ſexto, in fin. verſio. item no. ex lege iudices. C. de fide inſtru. addere ſolemus in citatione, necnon ad conſtituendum, ſi principalis fit, aliis ad ſubſtituendum procuratorem ad intereſſendum executioni literarum in loco, aliis ad videndum decerni in loco proceſſum per affixionem ad valups maioris Eccleſiæ loci.

Si verò ſpecialis peteretur compulſoria, addimus in citatione, & ad concordandū de loco & iudice, prout ſupra titulo de terminorū obſervatione iuſus diximus, de quibus ſi aduerſarius concordet, bene eſt, ſin autē, dabitur iudex compulſor, vel netitus, vel alter iudicis officio, & licet ſupra dixerimus, hanc ſpecialem compulſoriam non dari, niſi Auditori ſpeciali reſcripto Papæ detur hæc facultas, & ita paſſim omnes ſeruant, crederem nihilominus Auditorem poſſe ſimiles compulſorias ſpeciales hanc dilationem cum eis dari ſolitam, de aliorum tamen conſultorū ſuorum voto concedere, idq; in vim extrauagantis Iſan. vj. de facultatibus Auditorū Rotæ ex eo capite, vbi facultas concedendi nouam dilationem ad partes eis impartitur, & ſimilis compulſoria ſpecialis non eſt niſi noua quædā dilatio, quæ litigatori datur ad habendam ex partibus ali quā ſpecialem ſcripturā ad cauſam facientem, ideo dicimus, quod nō ſolet dari niſi cauſa cognita, & plerūq; contingit rem in controuerſiā ire, & locū aduocatus fieri, qui de iure certant, an concedenda, vel potius deneganda, veniat. Et cum quæſtio ſit de dilatione, in qua ſpecie ex

I j plu.

plurimum iudicis arbitrio tribuit, res ab ipsis iudicibus arbitrio plurimum pendet. l. 2. vbi Bart. ff. de re iudic. gloss. c. præterea, de dilatio. & in dubiis consueverunt patres de dilatione inclinare, præsertim vbi calumnia & suspicio cessat. Quia de re inferius, vbi de remissoria nobis dicendum erit, plura differemus, quæ etiam in proposita specie tibi inferuire poterant.

- 14 Generaliter vero, vbi compulsoria generalis, vel specialis decreta sit, & velis in partibus illius executionem prosequi: Formula procedendi erit, ut is, qui pro executione istarum literarum compulsoriarum coram notario & scribis præsentet, & iussit, ut velit ad ipsarum literarum executionem procedere, & locum loci, vbi sedere ad huc, & efficitur, velit scribam actuarium & nuncium deputare, & committere nuncio, qui faciat diligentiam de repertiendis procuratoribus ex adverso nominatis si qui ex adverso dati fuerint, quorum nomina solent notari Rom. Curia: si literas compulsorias expedire in calce ipsarum literarum adnotare, ut facilius in notitiam tam in iudicio compulsorie, quam partis exequentis transire possit, & hoc si procuratores haberint aduersarios, si autem vel si de ferit, non tamen repertantur, iussabis, ut similis diligentia committatur de repertiendis aliis procuratoribus adversariis, si qui adessent, & illis non repertis poterit inde compulsorio adversarium citare ad actus in articulo executionis dictarum literarum necessarios, si modo domicilium in loco habuerit, procedendo iuxta formam traditam in calce adversus, de eo, qui instituitur in possessionem. Et si non habebit in eo loco domicilium, poterit curari per edictum, prout docet Rot. dec. 10. in no. Fast. dub. citatus, de fide iussu, per totam, vel si ab Auditore in ipso literarum decreto fuerit (et moris est) decretus processus per affixionem ad valvas maioris ecclesiæ, vel alterius loci, iuxta formam in decreto literarum traditam procedatur, & altera via iuxta tuos calus, vbi iuxta compulsores prædicta omnia fecerit, curabis omnia adversario tuo intimari, & de intimatione apud acta relationem fieri.

His omnibus intimationibus, nominabis apud acta personas compellendas, penes quas scripta & repertiuntur, & no-

nito-

hitorum obtinebis contra easdem personas, vt sub excō-
municationis aliisque pœnis in literis compulforialibus
contentis, debeant infra triduum iura & monumenta, &
alia (illa designando) coram dicto iudice compulfore,
apud acta notarii exhibere, ad effectum ex illis exemplum
transūptandi, quibus exhibitis citabitur pars, alio ex præ-
dictis, quo magis licebit modis, ad dicendum contra iura
producta & repetita, & videndum intrare testes super illo-
rum recognitione, & posteaquam recognita fuerint ad vi-
dendum mandari extrahi iura per infra scriptum instantē
specificanda ad primam diem, quā adtea erit induces tes-
tes, qui recognoscant iura producta, & ipse specificabis quæ
extrahere intendes, & iudex mandabit exinde exemplum
extrahi, quæ ubi extracta fuerint, alia citatio fiet ad vi-
dendum mandari exempla, seu transumpta ex ipsis origi-
nalibus extracta cum eisdem originalibus collationari, &
interessendum collationi fiendæ, si velit interesse, & super
eisdem omnibus iudicis decretum, ac auctoritatem inter-
poni, mandariq; includi omnia in rotulo, & clausa sigillo
iudicis compulforis obsignari, ac obsignatum ad Ro. Cur.
destinari, ad primam diem, seu etiam per totam, quo cita-
tionis termino adueniente, iudex mandabit collationem fieri,
& collatio fiet, quæ facta super omnibus eius decretum,
& auctoritatem interponet, ac omnia in rotulo includi, &
inclusa sigillo obsignari subebit & fiet, ac exinde rotu-
lum sic clausum & obsignatum cum literis eisdem iudi-
cis missivis ad Auditorem qui hoc sibi negotium subdele-
gavit, destinabit, & transmitter.

- 15 Nec videtur tibi iuri dissonum, quod in partibus vran-
tur hac citandi facultate illi iudices compulsores, qui me-
ri sunt exequutores quiq; citandi facultatem de iure non
habent, nec viderentur etiam posse illam hab. si ab Audi-
tore compulsores decerneret, per nos in eadem auditori
de re script. quia ista questio fuit alias in Palatio dispu-
tata, & collector erat contra facultatem; & nihilominus
admisit sacrum Palatium, vt possent argue deberent in-
iurium extractione, & aliis in executione simulium in-
rarum necessariis partem vocare, alias nulla esset iurium
transumptio eorum auctoritate facta; Rota decisique

decima, in no. Fuit dubitatum, de fide instrum. & attestatur collector, rationibus suis non obstantibus, contrariam partem semper suo tempore fuisse in curia seruata; limitat tamen iudicem compulsores in ipsa iurium exemplatione, aliisq; predictis non teneri partem vocare, si prelorens fuerit, tamen si non citata, per nota. per Innocent. in recap. fin. de fide instrum. Amplius si pars non fuerit alias prelorens, neque citata, non erit exemplatio omnino nulla, quia saltem contra eum qui transumptari fecit, pro qua bit, ad textum in l. chi rographis. ff. de adminis. tutor. q. ite etiam contra quemlibet alium, qui similia exempla, & transumpta produceret, ad textum, cum materia in auth. ad hac. C. de fide instrumen. Sed concessa citatione necessaria, quem citabimus in ipsa iurum exemplatione, seu transumptione, non solum ubi sumus in executione compulsores, verum etiam in aliis casibus; ubi quis aliquam scripturam ex proprio originali exemplari velit, etiam coram quouis ordinario; quia in re tu distinguas, aut scriptura pro cuius exemplatione instas, tangit certam personam, & illa nominatim citanda erit, ad textum, in c. cum Petabellio, de fide instr. aut non tangit certam personam, utpote, si peteres exemplare priuilegium, vel aliud simile, tunc fiet citatio generalis per edictum, ut in c. cum inhabitatio, de clande. delicto. nisi forte exemplum peteretur ab eo, qui concessit, utpote, priuilegium ab eodem principe, & indulgentia ab eodem Pontifice, qui concessit. Tunc probaret exemplum sine aliqua partis citatione transumptum, & si non haberetur ab eodem scriba, qui originale recepit, & adnotauit, quia utroq; casu, siue ab eodem notario, siue ab eodem qui concessit exemplum haberetur, etiam sine partis citatione, eodem non minus, quam originali crederetur, Rota d. dec. 10. in nota. in princ. & inferius in additione, de fide instr.

ANNOTATIONES.

2 **Q**Uorū exēplo.) Plurimum certū momenti habēt, quia accuratē sunt, non enim ubiq; omnia, nec omnia omnibus tem-
 Pari-

peritus decens. Hinc Sophocles in hanc sententiam loquebatur
in Electrida ipsum scilicet tempus moneri, maximus mortalibus
ad opera conficienda cunctis magister. Et teste Terentio in omni
re vitandum, ne quid nimis. Lente festinandum. Idemque nam co-
suetum reliquit. Quod istud est sapere, non quod ante pedes ma-
do est videre, sed etiam illa quæ futura sunt, præspicere. Nam
immerito Pythagoras docuit; Consultandum esse tardè, perfi-
ciendum autem celeriter Nicolaus Antonius Grauius.

b Non minus) Facit illud Imperatoris in l. aduoc. C. de aduer.
diuers. iud. ibi. militans namque iussurum patroni. Est namque mi-
litaris quedam species, ac valens simulacrum studium & profes-
sio literarum, bonarumque disciplinarum, sed tunc maxime aduo-
cationis forensis manus. Nicolaus Antonius Grauius.

c Quid putres.) Et meriti quidem, nam in Principu auditorio
16 sola facti meritis inspecta procedunt. Bar. in l. Acumilius, in fi.
ff. de minor. & Gram. dec. 19. num. 3.

d Atque omnibus.) Huc vergit, quid à Bal. prædictum est, in l. col.
C. de leg. iij. Bar. in c. cum Beriboldus de re iud. quorum testi-
17 monio Affl. dec. 96. nu. 11. scriptum reliquit sententiam sacri
Regi cons. Neap. in regno pro lege haberi, aliter etiam quod lato.
& Barb. sribani in c. olim. 1. col. 11. de lit. cont. velencei opinio
18 nem DD. Rota, ab eorum auctoritatem pro communi opinione
reputati. Nicolaus Antonius Grauius.

e Amplius quia.) Adde Doff. in l. 1. §. ediciones ff. de eden. vbi
19 instrumenta producenti omnia, quæ in eis continentur, & aduer-
sarius quoque apprehendi videtur. Quæ de re Abb. videndi cons.
33. lib. 2. Alex. cons. 13. in causa & lico, lib. 9. las. in l. 5. cui §.
fi. a filio, nu. 16. de leg. 1. Gram. dec. 103. num. 30. & Felinus.
in cap. cum venerabilis, colum. quinta, de excep. latus dispo-
sitionem. Quod tamen satis intelligas, ut per Bald. in c. cum ve-
nerabilis, col. pen. lorum habere, quando ea, quæ in instrumentis
continentur, dispositiue, narrata sunt, sicut verè si enuncia-
tiue, aut assertiue, ibi las. stipulatur in l. contra caris.
& si filius, numero 13. cum sequen. ff. de pass. Verum licet præ-
dicta contenta in instrumentis fuerint, videatur, attamen si illud
redargueretur nullum, super eo aduersarius nequaquam fundamē-
tis facere valet, ut per las. latè post ceteros in l. deo stipulatus
n. 12. ff. de verb. obl. & si in hac re Bar. secus pugnare videntur,
ut eo loci Raph. Alex. Arc. & las. antea dicitur. Limita tunc
quod

quod diximus. nisi plura capita siue articulos instrumentum haberes. namque uno approbato. non inferitur cetera etiam comprobata fuisse. Veluti post alios. quos citat. Curt. Iun. docuit conf. 166. nu. 11. ubi hanc opinionem communem esse affirmat. & Bell. conf. 16. nu. 12. Nicolaus Antonius Grauanus.

f Cum protestatione.) Quante * si officia in scripturarum

20 productione. clausula illa. produca si in quantum pro me facias & non aliter. apud Felin. est legere in c. imputari. de fide instr. ubi ait. quod in hi. qua obesse possunt. iudex se fundare maxime potest. & est communis opinio. ut ipse ait. de qua Rip. quoque

21 meminit in cap. cum M. F. nu. 39. de const. possunt * enim scripturae pro parte acceptari. & pro parte improbari. ut laici Ay- mo. Cra ostendit. de communis etiam opi. affirmans. in vobis de anno. temp. in 1. par. in arg. de scriptura privata num. 68 & Bell. conf. 46. nu. 11. Et si mihi operari valem protestationem. quicquid in instrumento in omnibus aduersus producentem standu esse. plures consueverint. ut Accurs. Bald. Salicet. Pau. Casir. & alij nuntii. quas Ias. recenset in l. 1. §. editiones. nu. 18 ff. de edict. & in l. edita. num. 42. C. de autamen communis opi. in con- trarium est. ut iam diximus. Ceterum Ay mo de loci trifariam communem sententiam limitat. ut ab eo perdiscere poteris. Augu- stian. Franc. Mare. de. Delph. 60. qui intelligit communem ob- elusionem in libro rationum sacrum sibi non vendicare Verum

22 hoc in re illud silentio pratermittendum minime duxi. quod * scripturas producentes siue testium depositiones. aduersariis peten- te cogitur trahere (reiecit illa clausula. si & in quantum) de- clarare. si scripturas testiu. vel depositionibus pro veris ve. vo- luit. praesertim quidam cas. de falso redarguere intendit ut per Fe- lin. v. namque in partem laici differentiam in cap. pr. sententiam de iust. & Affl. dec. 189. per totam. ubi relato opinionem. simpli- ter de laici oportere. remota illa protestatione. concluditur. & huius opinioni innuitur Franc. Marc. dec. Delph. 673. ad qua conferunt. quae diximus in superiore lib. in pen. sub lit. D. Ni- colaus Antonius Grauanus.

2 Vbi etiam habes.) Adde Curt. Iun. conf. 11. ubi * per duos

23 testes instrumentarius instrumentu reprobari ait & hanc opi- nionem communibus suffragis receptam esse affirmat. & vide etiam pulchre per Beer. dec. 12. Franc. Mar. dec. 11. & 321 & iterum 486 & nedom per duos instrumentarios testes repre- batur

- batur, verum etiam per duos non instrumentarios, ut Dec. com-
probat, qui de comuni opinione quodque assertit in c. tertio loco
n. 11. de probat. Quia de re Doff. videtur in l. 1. §. si quis neget. ff.
quomodo test. aper. Alex. c. 70. §. 74. lib. 1. Gram. dec. 60. num.
3. & 4. & las. in l. dubus. §. item Pompanus, nu. 17. ff. de in-
24. test. ubi quando testes instrumentarii instrumentis contradi-
cunt, quod hoc ipso propter instrumentum, nec notarius propter
apert. patitur possunt, & hanc ad observationem plura adducit, cu-
regat. Nicolaus Antonius Graunius
- h. Generaliter vol. 6.) Huc accedant, quae proximo oris libri ca-
pite adductas sub lit. A. & quae las. post alios prodidit in l.
proptandam. §. in autem res, nu. 4. C. de test. ubi ad hoc vi-
25. rogamus, quod dic. ut * instrumentum in iudicio, adversario
non citato productum, nequaquam valere, tres assignat limita-
tiones. Primam quidem ad effectum probandi, instrumentum
viris casere, secus vero ad finem simplicis productionis, secun-
dam, nisi instrumentum ultra a die termin. produceretur, tunc
etiam si valeret abique participatione, Tertiam, si tale instru-
mentum ipso adversario sciente in alio remaneret. Quia de re
quod assertum infra c. 1. sub lit. B. verba facere sumus, hac pra-
libasse sufficit. Nicolaus Antonius Graunius.
- i. Non tuerent praesentes.) Ex eod. fonte manant, quae ab Ale-
xan. prodita sunt c. 19. col. 7. lib. 1. & conf. 80. in so. processu.
lib. 4. & las. conf. 124. in fin. lib. 2. & aliunde ab Gram. dec. 15.
26. 24. per totam, ubi per plura hanc comprobatur sententiam, quod
nullus apert. scriptura recognitione producti non aliter probatur
nisi praesentes fuisse cum ea scriberetur, prohiberi quod & ita
tam Gram. ipse adnotavit decisio. 101. numero 14. & decisio.
106. numero 33. & 34. nec mirum videri debet, si in recog-
noscendo chirographo, verbis affirmantibus notam Triq. pu-
ta. habere minora, quaque literas, si putat, sine notis, non cre-
ditur, nisi vidisset eum scribere affirmat, quoniam ab literarum
similitudinem perspicue decepti possunt, ut à Barth. docetur, in
authen. ubi tractatur, C. de fid. instrum. atque Feli. in cap. 1.
de fid. instrum. Præterea scribendi forma multis ex causis quo-
tidie mutatur, ut in auth. de fid. instrum. in prin. aliter enim
quis in iuventute scribit, quam in adolescentia aliter postea in
senio confectus erit, aliter sanus, quam cum morbo laboret, aut
tenuis, grave iterum, aut si multum diligit ut apert. de contra-

gere solet) prius defaigata fuisse, quinimo plerisque diuersis scribentis calamis, diuersas exaratas literas ceruimus. Insuper quia scriptura a litera, siue nota, haud dubie adulterari queunt, veluti sepius nonnullas ita aliterius scripturam imitari videmus, ut ad oculatissimos etiam viros degnosti minime queat, Et huic sententia consilius Bertran. se subscripsi cons. 140. Locutio lib. 2. quam etiam Affl. amplexus est, dec. 121. post Aret. cons. 64. Et alios, quos citat, Nicolaus Antonius Grauius.

K Quorum sigillū.) Accedant ad hoc notata in c. 2. de fid. instr. quaq; Alex. congerit in l. pall. nouissima, Et ibi las. n. 16. C. de pall. Et hanc ad rem videns Fel. aret. fall. tradidit in c. post. cessantem, in 2. consil. de probat. Et Franc. Mar. qui abunde scribit dec. 190. Et in nouillis seq. Nicolaus Antonius Grauius.

L Quæ quando.) Adde Affl. dec. 131. n. 7. ubi quod sola litera rum comparatio nequaquam plene probat, intelligat tamen in scriptura primata, sicut in libro rationū, aut epistola tunc n. c. paratio plenam faceret fidem, Et ita clauenter seruari. A liber. testatur in l. comparationes. C. de fide instr. cum Gram. ad stipula tur in dec. 34. nu. 15. ubi quoque voluit, iudicem posse quempis ad respondendum compellere, utram scriptura manu ipsius, vel ne scripta, aut notata fuerit. Quam quidem comparationis literarum materiam cumulas, sive Doct. tractant in d. l. comparationes. Et in l. scripturas. C. qui per. in pig. hab. Et in l. admonendi ubi las. affatum rem explicat, nu. 35. cum seq. in posteriore lest ff. de iureiur. necnon Et Aymo. Grauius in tract. de anteq. temp. 1. p. sessione quaritur etiam, fol. 45. Nicol. Ant. Grauius.

M Ceterum.) Et est ratio, ne forte originalis scriptura amitteretur, verum illius exemplum penes alia curia remanere deberet, Maran. in praxi p. 6. nu. 10. affu. nu. 3.

N Quod ad istam.) Huius rei rationē ex Bal. sententia elicere possumus, in l. vis. in 1. q. C. de edic. dou. A dr. toll. quia instrumenti exemplum absq; exemplare suo (ut appellant) originale fidem facit, quod quidem cum temperandis (ut statim dicemus) intelligendum eris Et traditur per Spec. in de instr. edi. §. nunc dicemus, vers. illud autē scias, Accur. Bar. Et dimouit alios in eub. si quis in aliquo. C. de eden. Et per eundem Bart. in l. ibiographis. ff. de administ. tut. Nicol. Ant. Grauius.

O Hanc litterarum.) Huc spectant, quæ supra primo lib. c. 2. Et 9. auctor adnotauit.

Alias

P Aliis nulla.) Exemplum⁹ siue scriptum (ut vulgò dicitur) cui con-
 19 ficitur, aut rescribitur, adesse adversariis, aut citari fuisse oportet
 ut aliter nulla exempla fides adhibeatur. Auth. si quis in aliquo
 ubi interpretes. C. de eadem Alex. conf. 6. col. vlt. lib. 2. Et Guid.
 Pap. dec. 471. Verum exemplum auctoritate iudicii recognitum
 probat. Doli. in c. vlt. de fide instr. Et in dist. Auth. si quis in
 aliquo ubi eruditissimus Præceptor meus D. Ioan. Bologn. n. 19.
 bene communibus suffragiis receptam esse opinionem asseruat
 apud quos non pauci videbim salientia, (quos nostri vocant)
 quod exemplum probat. quando illud ab eodem met notario ex-
 scriptum, recognitumque fuit, qui exemplar scripsit, ita Bart. in
 d. Auth. si quis in aliquo, cuius opinio su recepta est, Et commu-
 ni etiam, teste las. co loci nu. 3. Nic. Aut. Granat.

Q Item etiam.) las. legat multa cumulantiem in l. 1. §. editio-
 per. n. 11 cum seq. ff. de eadem Et in l. 1. n. 8 ff. quod quisq. iuris
 30 plerumque in medium exempla afferentem eorum qui inuali-
 da videntur instrumenta, aliquando scripta, ut puta si tabellis tunc
 monachus fecisset, nam ab eo instrumentum non valeret per c. si
 qui, ne cler. vel mon. si tamen ipsi dicti inualidi instrumenti vi-
 gore obtinuisse, non unig; deinde in alia ipsius monachi instru-
 menta opponere possent, si Et qui in munere gerendo quipiam
 approbare, nequaquam postea illam improbare valent, multa-
 que Et alia in dictis locis exempla subnectitis las. apud quò lega-
 re poteris. Nic. Aut. Granat.

De testibus, & eorum inductione, iuramento,
 atque examine in Romana Curia.

C A P. I I.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes citari debent, aliis nulla esset eorum recep-
 tio. fallit tamen, Et nu. 25.
- 2 Mori quomodo probanda.
- 3 Testes aliquando lite non contestata produci pos-
 sunt

LIBER

- sunt veluti si de morte aut absentia dubitetur.*
- 4 *Testes affuturi possunt recipi appellatione pendente, & sic isto casu innovare licet.*
- 5 *Testes quando producantur, debet adversarius citari ad ipsorum iuramenta videndum, & nu. 28 & 29. fallit tamen.*
- 6 *Testes debet iurare etiā si cardinalatus honore praefulgeant, alias minime probant, & nu. 34.*
- 7 *Clerici quomodo iurandum prestare debeant & num. 41.*
- 8 *Iuramentum testi expresse remitti potest a partibus, fallit tamen, & nu. 42.*
- 9 *Testes super tota causa recipi, atq. iurare, utile est*
- 10 *Testes extra articulos deponere, quomodo intelligatur.*
- 11 *Notarius absque iudice vel eius mandato, iuramentum testi deferre non potest, & nu. 43.*
- 12 *Testium iuramentum & examen iudex committit notario causa, & nu. 51.*
- 13 *Testis examinatio committi extra iudicium potest.*
- 14 *Notarius ei in omni sum est testium examen, nō potest cognoscere, an articuli, vel testes sint admittendi, vel ne.*
- 15 *Testes parte presente iurare debent.*
- 16 *Testes si extra tēp & locum, ad quos pars adversa citata fuit, iurent, eorum receptio nequaquam valet, & nu. 50 & 51.*
- 17 *Interrogatoria dari possunt.*
- 18 *Testium nomina edenda sunt, & quare.*
- 19 *Articulos, & contenta in eis esse vera, articulans iurare debet.*

- 21 *Iuramentū testibus an super euangelys præstan-
dum sit, & nu. 57.*
- 22 *Testis ultro se offerre non debet.*
- 23 *Protestatio generalis contra personas testium,
quid operetur.*
- 24 *Exceptio inhabilitatis opposita contra productū
testem, an impediat ipsius examen.*
- 25 *Testes se ingerentes, suspitione falsi non carent.*
- 26 *Testes cogi possunt ad testimonium perhibendū.*
- 27 *Testes tenentur ad omnia damna, quando volue-
runt venire ad deponendum.*
- 28 *Testes examinati parte non citata, non probant,
nec faciunt indicium fallit tamen.*
- 29 *Citatio partis in quibus casibus nō est necessaria*
- 30 *Sententia noctis tempore an fieri possit.*
- 31 *Testes quomodo ad futuram rei memoriam exa-
minentur.*
- 32 *Testes affuturi tria iuramenta præstare debent.*
- 33 *Sententia non valet illius, cuius conscientia ali-
qua fuit commissum, si primo nō iurauit, quod
ita eius conscientia dicat.*
- 34 *Testes debent iurare antequam deponerent, &
quid si postea iuramentum præstiterit.*
- 35 *Iuramentum an sit de forma, vel substantia te-
stimōny.*
- 36 *Pontifex nō potest dispensare, quod testis in per-
hibendo testimonio non debeat iurare.*
- 37 *Iuramentum calumnia est de iure diuino.*
- 38 *Testis non iuratus, an saltem presumptionem
faciat.*
- 39 *Iuramentum relaxari potest à parte parti.*

- 44 *Testes debent iurare, veritatem dicere pro utraque parte.*
- 46 *Obligatio penes acta curia absente iudice, à notario recepta, non valet.*
- 47 *Testes non debent regulariter examinari extra locum iudicij, & nu. 52. fallit tamen.*
- 48 *Notario non creditur de commissione sibi facta, & per ipsam scripta.*
- 49 *Testes si coram notario tantum falsum deposuerint, pœna falsi nequaquam ponantur.*
- 50 *Confessio facta coram solo notario plenè non probat.*
- 53 *Sententia proferenda est die & hora, ad quam pax citata fuit, alias est nulla.*
- 54 *Dilatio ad dandum interrogatoria non datur, nisi petenti.*
- 55 *Interrogatorium copia non datur.*
- 56 *Testes nō interrogati super interrogatorijs possunt repeti & interrogari, etiā facta publicatione in causa. Similiter si aliquis articulus fuit omisus, super quo testes non fuerunt examinati.*
- 58 *Iuramentum testibus an possit dari super cruce.*
- 59 *Testes iurati in termino, possunt post terminum examinari, fallit tamen.*
- 60 *Terminus ad probandum, & probatum habendū cum conclusionis habet, & quid referat iste terminus, & nu. 61.*
- 61 *Exceptio inimicitie capitalis, consanguinitatis, domesticitatis, aut notarij criminis opposita contra testes examinandos, repellit eos ab examine, si incontinenti probari offeratur.*

62 *Testes cum producantur, protestari contra eos debemus, & ante publicationem, ad hoc et repulsa concedi possit, alias non concederetur, saltem tamen.*

Verum * si testium depositionibus instruenda sit causa, & testes sint presentes in curia, induces eos a parte, vel presente, vel citata, alias nulla esset eorum receptio, ad tex. in l. si quando, iuncta gl. C. de testib. & in c. 2. extra eod. & no. per omnes vtrobiq; & per Laurant in c. quoniam contra. verbo, testes. column. 2. de probatio. Quod tamen intellige de vltima citatione tantum, non de prima, quæ fieri solet, vbi peremptorium desideratur, communis enim conclusio est vti in receptione testium non sit necessaria citatio peremptoria, tametsi non defuerint, qui contrariam sententiam sequuti fuerint, prout latissime docet Felin. qui omnes refert in cap. si non posses, column. sexta, numero v. gesimoprimo, cum sequat. verfic. extra. quero. Quod quidem perpetuum non est, si nige, quod de absentia, vel obitu alicuius docendum esset, utpote: aduersarii principalis vel procuratoris, solemus enim de huius, utpote de aliis notariis docere per testes extrajudicialiter inductos. Quæ practica à iure communi non abhorret, prout de absentia habes apud Felinum in dict. ca. in nomine, column. quarta, numero decemotertio, ver. 6. limita, & de obitu, per Abb. & post ipsum per Felin. in c. quoniam frequenter, in fin. colum. 5. no. 34. ver. vlt. dum tangit Abb. de modo probandi mortem, extra vel lit. non contesti. & de aliis notariis habes etiam apud eundem Felin. qui alios refert in d. c. in nomine, col. 3. no. 7. ver. modo aduersus, in quibus iudex potest se extra iudicialiter informare, utpote de fama & aliis similibus, ad not. per Tun. in c. 1. de postula. pregl. & in c. bonzel primo, in ver. testes de electio. per Archid. in c. eorum, 12. quæst. 3. Burr. in c. si de conductu. Quod * ego limitarem, ut non procederes, vbi illa informatio veniret capienda inquisitione criminali, qua ageretur, de vita hominis, tunc enim vbi quis contra reum vellet probare mortem alicuius, ad arguendum

V apium

- ipsum de crimine, esset liquido, & parte citata probanda. Felin. in d. c. quoniam frequenter. colum. f. an. 14. ver. vlt. ibi, in rebus tamen maximis. Bal. in f. iniuria punitur, de pace iura. firmam. colum. 4. num. 14. ver. in ista materia
- d queritur. 4. Item limitarem, vt procederet ad effectum receptionis tantum, non autem, vt ex eis iudicari, & ad diffinitiuam sententiam procedi possit, nisi pars ad audiendū sententiam legitimē citaretur. ad not. per Baldū in l. cum fratrem. colum. 3. num. 8. vers. in contrarium. ibi, & ita, firmiter tenendum, C. de quib. vt indig. Ludou. Rom. sing. 768. incip. communis conclusio.
- e Rursus, & fingo, quod * si pars citaretur, esset timor mor-
- 3 tis, vel diuturnæ absentię testium, vel alias amissionis facultatis probandi. His enim casibus aduersus iuris regulas recipi potuerunt testes. lite non contestata, ac parte nō vocata, idque ea ratione, ne interim veritas, seu probatio pereat, prout notat comuniter Doctores in c. quoniam frequenter, extra, vt lite non cont. Fel. pr. tertim col. 3. nu. 4. vers. Et vt intelligas, quod nobis Romæ scriptissimē contingit in testibus affuturis, quos plerumque in Rom. Cur. repositos etiam, vbi commissionem causę preteritari fecimus, antequam citatio in partibus exequatur tanquam affuturos inducimus, atque examinari facimus & curamus, qua in re tu animaduertas, quod si testes postmodum tempore comparitionis partis & litis contestandę superuenirent, euanelceret eorum receptio, nec amplius satis essent ad probationem. sed dumtaxat sumum facerent, vt-pote ad habendam remissionem ad partes, vbi testes reperirentur, pro illorum repetitione. Rota decif. 109. in antiquis. Nota, quod causa pendente, de testibus affuturis, sequitur Roma. in l. si vero, §. de viro. 34. fallen. solut. matrimon. sequitur Felinus in dicto cap. quoniam frequenter, colum. 4. num. 4. vers. Adde etiam aliud speciale, ibi si tamē superuenirent, & quod de futura absentia testium supra diximus, intelligas quod absentia sit futura talis, quod si pars citaretur, ac lis contestaretur, vbi necessaria est testis commodē haberi non posset. ad nota. per Abb. in dict. cap. quoniam frequenter, quæst. prima, & per Felin. ibi. d. col. 3. vers. circa l. q. Abbas, in qua specie seruatum est, quod

quod testes necessarii ad Civitatem Ananiz, iurantes se
necessarios, & non breui reuersuros recipi possint tanquā
assuturi. Aegid. concl. 616. incip. etiam testes, de testibus.
Dixi autē iurantes, quia ne fieret fraus, & testes inducerē-
tur tanquam assuturi, cū tamen assuturi non essent. s. Inole-
uit mos in palatio vt à similibus, qui vt assuturi inducuntur
duplex iuramentū exigatur, vñ de futura absentia, aliud
vero de veritate dicenda, prout attestatur Fel. in d. c. quo-
niam frequenter, col. 4. allegat Rot. dec. 192. in ant.

Ad hocque g. huius periculo * amissionis probationis pro-
pter futuram diuturnam absentiam testrum, solet Pala-
tium accedere, vt eadem ratione permittat etiam iudi-
cem, a quo appellatum fuisset a grauamine, tametsi nihil
debeat appellatione pendente attemptare seu innovare,
cap. non solum, de appell. in 6. similes testes validē pos-
se recipere, prout attestatur Felin. in dict. cap. quoniam
frequenter, colum. secunda, vers. & vt intelligas, vt lite
non contest. allegat decisi. Rotæ 1. de testibus, in antiqu.
nec censeretur propterea is qui testes induceret appella-
tioni renunciare, Rota decisio. 385. in antiqu. nota vtrum,
de appellat. Amplius permittit etiam, vt similes testes per
iudicem, ad quem appellatum esset a grauamine, valide
recipi possent etiam non cognito de grauamine, ne interim
probatio pereat, Rota decisio. 59. in antiqu. Nota, quod vbi
est appellatum, de testib. assuturis, & non solum per iudi-
cem ad quem, sed etiam per ordinarium in partibus, lite
pendente in curia valide recipi poterunt, Rota decisione
109. in antiquis. Nota, quod causa pendente, de testibus
assuturis prout reciperentur, quoque circa petitorium,
vbi etiam ab altera parte suspensum fuisset, & de posses-
sorio tantum discuteretur, argumento Rotæ decisione
344. in nota. Si suspensio petitorio, de causa possession.
& proprietaria. Et pleraque etiam alia in testibus assuturi-
s adversus iuris regulas constituta & servata sunt, quæ
legere poteris apud Doctores in d. c. quoniam frequenter.
vt lite non contest. & apud Collectores decisionum sacri
palatii in pluribus aliis locis, & inter alia solet Palatium
vbi similes testes inducantur, dilationes solitas, vt pote,
ad dandum interrogatoria, (quæ de stylo solet semper

esse alterius diei post diem termini seruati, ad videndum iurare testes) breuiores concedere, & loco diei certas dumtaxat horas dare, plures vel pauciores, quantum articulationi materię, quantitas & qualitas postulare sibi videtur, quam tamen dilationem solent practici ex aduerso, post exceptiones in genere, vel in specie datas verbo in scriptis tam contra materias articulas, quam contra personas testium; certis protestationibus longiorem facere in fine dilationis sibi datę, de re aliqua protestantes, utpote testes non recipi, nisi specificatis ex aduerso materiis medio iuramento: Item nisi intimari sibi hora, qua aduersarius intendit testes examinare, quia vult ipsos videre in facie & cognoscere. Item nisi concordato de interprete, & etiam complures alias sibi cogitant protestationes, & plerumque ad effectum differendi tantum, quas semper agrę tuli, nisi quantum urgente necessitate fiant, augent enim actorum congeriem & clientis tui impensam, proximum offendunt, & causę tuę parum, vel potius nihil prosunt.

Quas ut euitemus protestationes, solet is *qui articulos exhibet, & testes inducit, aduersarium suum hac citationis formula, quę longo Ro. Cur. vsu comperta est, citare, videlicet: Citetur N. ad dicendum contra articulos facto datos, videndum illos admitti & iurare testes tam super articulis, quam tota causā, & si assuturi sint, addi solet, etiā super eorum assuturione, & committi notario receptionem iuramentorum egregiarum & impeditarum personarum ad primam diem, & postquam commissum fuerit, ad videndum illos iurare in eorum vel notarii domibus, & ad dandum interrogatoria, si quę dare vult & intendit per totam illam & sequentem dies, & nihilominus intimeretur eidem qualiter materię sunt specificatę medio iuramento & testes postmodum examinabuntur singulis diebus & horis, instante, &c. Dicimus autem, AD DICENDVM CONTRA ARTICVLOS FACTO DATOS, ET VIDENDVM ILLOS ADMITTI, rationibus de quibus supra titulo de articulorum admissione loquenti fuimus. Tantum abest scias, quod ideo semper præcedenti citatione partis, adiecta est dilatio ad primam, quia vulgatum est pragmaticorum axioma, quod omnis terminus potest eadem

dem die seruari, præterquam terminus ad dicendum, contra, qui semper seruatur ad primam ea, (vt opinor) ratione, quod is, qui citatur ad dicendum contra, indigeat copia productæ scripturæ, antequam excipiat, quam vna atque eadem die habere, legere & pensitare verisimiliter non potest, præsertim, quia ferè omnes pragmatici Roman. Cur. causas cum consilio alicuius famigerati procuratoris agunt, vel defendunt, & nisi nos dilationem interponeret, non possent nos super ex aduerso productis consulere.

- h Item & dicimus* ET AD VIDENDVM IVRARE TESTES, quoniam testes sine iuramento non probant. text. in l. iurifurandi, C. de testibus, & in ea. de testibus, extra eod. Bald. in l. militis, C. de militari test. Felin. in c. tuis questionibus, in principio, primo notab. etiam de testi. Estque hoc in tantum verum, vt procedat etiam in causa, quantumvis summaria, Imo. in clem. scriptæ, col. 36. de verb. signif. vtque testium numerus non suppleret hunc defectum, Dominicus in ea. multis. 44. distinctio. Minusq. eorum qualitas quantumcunque gravis, et etiam si Cardinalatus honore præfulgerent, gl. in cap. cum olim. verbo, quorundam, & Abb. ibidem, de priuileg. in quibus * Cardinalib. episcopis & aliis personis in sacris constitutis, hoc tantum comperio, exemptionem scilicet non a munere iurandi, sed ab eius modo, * vt non alias teneatur iurare tactis sacrosanctis scripturis, sed illis propositis, text. in aucthe. sed iudex. C. de episc. & cleri. & in ea. fin. extra de iura. calum. & vtrobiq. notatur, à quibus consuetudo etiam expostulat, veluti ab aliis manum super sacrosanctis scripturas ab ipsis super pectus emissâ desideramus. sola enim manus emissio ipsius iurandi signum est, prout etiam hodie seruamus, vbi quid volumus in fide nostra, quæ in Iesu Christo est, promittere, quæ cautionis formula, manu, vt premittitur, emissâ, videtur etiam apud antiquiores in vñ fuisse, quia de ea meminit Modestinus in l. quidam, ff. de prob. Admoneo tamen perpetuum non esse, vt testis sine iuramento non probet. Fingr. quòd statutum testes a iuramento dispensaret dictans testem non iuratum probare, seruandum esset. Rom. cons. 90. Viso puncto, Fel. in cap.

tuis de testib. col. 2. n. 2. vers. ex eodem habes vñum casum

- 1 / Rursus finge,* quod litigatores fortè de testis integritate
 2 te confisi ei iururandum remitterent, staretur enim eius depositioni, ramentis absque iuramento facta, quod ipsorum litigatorum favore tantum lex desiderat, gloss. in d. l. ius iurandi, C. de testibus, in l. 2. §. sed quia veremur, C. de iuracalium & in l. 1. ff. de feriis, Felin. in d. cap. tuis, colum. 2. num. 1. vers. ex eodem tex. habes, quod iuramentum testis, extra de testi. & cum iuramentum favorem vtriusque partis respiciat, prædicta intelligas nõ de alterius, sed vtriusque partis remissione, Ioan. And. Card. Abb. & Felin. ibi, colum. 2. vers. in text. ibi remittatur. Amplius quoque de remissione expressa, satis enim non esset tacita, utpote partibus non opponentibus Hostiensis & communiter alii in c. nuper, extra de testibus, Felin. in d. c. tuis, col. 3. nu. 2. vers. sic. sed ultra Doctores, imò etiam expressa non sufficeret, nisi in causis, quæ à mera partium voluntate pendent. Sæpius in aliis, utpote, vbi de validitate matrimonii, de benefici ecclesiastico aliave re spiritali ageretur, Car. & Abb. in d. c. tuis, sequitur Felin. ibid. col. 3. nu. 3. vers. in eadem glo. ibi, ne colluderent.

- 9 Dicimus* quoque TAM SUPER ARTICVLIS. QUAM TOTA CAVSSA, non quia aliqua necessitas ad hoc impellat, utpote, quod iudex non teneretur aliis testes recipere, nisi etiam super tota causa iurarent, prout videtur voluisse Innoc. in cap. per tuas, de testibus, quia verior est contraria sententia Bald. in d. ca. per tuas, quam etiam sequitur Felin. ibidem, colum. 3. nu. 4. vers. item in quantum dicit. Innoc. Quorum sententia fuit hoc non esse necessarium, sed totum pendere à producentis voluntate, cui posset quandoque hoc utile esse, utpote, si testis aliquid sciret extra articulos, quo casu, si super articulis tantum iurasset, non posset extra illos interrogari, & si interrogaretur, non probaret eius depositio, quasi facta in hoc sine iuramento, gloss. in l. si quis, §. si. in verbo, admittatur, ff. de petitio. heredita. in l. si legatum, in ultim. colum. ff. de falsis. & in l. prima. §. diuus, l. ultim. ff. de questio. & in l. si duo, §. idem Iulianus, ad finem, vbi etiam Alexand. columna secunda, vers. pro cuius

ius

ius declaratione, Felin. in cap. de testibus, colum. prima, num. 2. vers. gl. 1. ibi, non iurauerunt super hoc, extra de
 10 testibus. In qua specie illud dicimus esse extra articulos, quod non pertinet ad illos, vel saltem non tendit ad declarationem facti in eis articulati, Bar. & Alexand. ibidem, colum. 3. in fine vbi etiam Iason. Admoneo tamen, quod nisi producat testes expresse inducat illos super articulis, testis simpliciter inductus & iurans, etiamsi tunc darentur aliqui articuli, censetur iurasse super tota causa, quod vbi testis aliquid extra articulos dixisset, utilitatem & honorem tibi afferret, Imola, & Abb. in d. c. de testibus, vbi etiam Fel. qui hoc dictum commendat col. pen. nu. 13. vers. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. extra de testibus.

- o Insuper dicimus etiam AD VIDENDVM COMMITTI RECEPTIONEM IURAMENTORVM EGREGIARVM ET IMPEDITARVM PERSONARVM, alia
 11 ratione, quia * notarius non potest iuramentum testi deferre sine iudice, vel eius mandato, Bart. in l. videamus, §. differre, ff. de in litem iurando, Butr. & Abb. in dict. cap. tuis, vbi etiam Felin. colum. fin. num. 8. vers. Item, in quantum predicti dicunt, quod notarius sine iudice, estque hoc in tantum verum, ut sola Iudicis presentia, & patientia non sufficeret, prout aduersus Butri sententiam in d. cap. tuis, firmat Bart. in dict. l. videamus, §. differre, & ratio videtur esse in promptu, quia in deferendo testi iuramentum iudicis auctoritas desideratur per supradicta & qui habet auctorizare, satis alias non facit, si sit presentis & taceat, l. 4. & ibi Barto. ff. de auct. tuto. per quem text. infert generaliter. Bart. in l. quæ dotis, in ult. col. ff. solut. matr. quod scientia & patientia illius, ad quem actus cura, & sollicitudine tantum, per iudicium vero ad alium spectat, non inducit consensum, sequitur Felin. in d. ca. tuis, col. fin. nu. 8. vsque ad finem. Quamobrem licet alias Bal. in l. qui testium, extra de testibus, tradit pro regula, quod etiam in causa civilis testes recipi debeant per iudicem, & non per alium, & dicit de hoc esse duas gloss. in vna in l. hac consultissima §. fin. verbo depositiones, C. qui test. facere poss. Alteram in l. iubemus, l. prima, C. de lib. cau. & ad huc ad hoc tex. secundum vnum intellectum gloss. ibi

in l. solam. C. de testib. nihilominus quicquid ius commu-
 p ne in hoc distet p hodie * propter multipliciter nego-
 12 tiorum consuetudo admittit, ut index possit testium iurame-
 tum ac examen notario causae actuario committere, pro-
 ut attestatur Bal. in d. l. hae consultissima. §. si. C. qui test.
 fac. pol. & Sal. in auth. apud eloquentissimum C. de fid. in-
 stru. & hoc ubi iusta subest causa faciendi similem commis-
 sionem notario. l. mol. in l. si quis ex signatoribus. ff. quem-
 admodum testa. ape. Bal. & Ang. in l. iudices. C. de fide in-
 stru. Felin. in c. cum causam, extra de testibus. Quae consue-
 tudo, (ut ego opinor) a iuris dispositione non abhorret,
 ut ubi iusta causa subest, index mandet per notarium suum
 recipi a teste iuramentum & examen, & videtur esse casus
 in clementi. r. de offic. deleg. secundum Ang. in l. iudices,
 C. de fide instr. & in c. 1. de iudi. in 6. secundum Felin. in
 9 d. c. cum causam, col. pen. nu. 30. vers. Nihilominus q. ista
 fallentia, quia in Rom. Cu. causa multipliciter negotio-
 rum plurimum viget, solent iudices passim notariis rece-
 ptionem cum iuramenti, quam examinis testium commit-
 tere, parte tamen, quoad commissionem examinis non
 13 alias citata, & hoc quia * examinatio testis est, quid facti
 quod potest committi. & fieri extra iudicium, Rota decil.
 588. in antiqu. Nota, si in remissione, de probatio. & pro
 causa solemus abiq. aliqua eius verificatione exprimere
 personas inducendas esse egregias, vel impeditas, & alias,
 quae ad iudicis praesentiam commodè adduci non possunt,
 ut praescripta citationis pars ostendit, & melius videbis,
 si solitam huius actus extensionem notariorum, vel in ali-
 quo registro, vel in ipsorum notariorum, seu terminorum
 Rot. formulario videbis, quae est sub rubrica de receptio-
 ne iuramentorum char. 73. ex qua etiam extensione illud
 intelliges, quod & si citatio sit ad videndum committi no-
 tario receptionem iuramentorum tantum, nihilominus
 sub ista citatione sacrum Palatium non solum committit
 notario receptionem iuramenti, sed etiam examen ipsius
 testis, & commissio haec fieri solet notario, ut nudo mini-
 14 stro, ita quod * ipse non habet discentere, an articuli, vel
 testes sine admittendi, necne, sed hac discussione a iudice
 facta, notarius veluti nudus minister iuramentum deferret
 testi.

testi, ac eius depositionē recipit. Abb. in c. quoniam contra, col. 18. sequitur Fel. in d. c. cum causam, col. pen. nu. 30. verſ. Nihilominus iſta fallentia, ibi. & vnū circa hoc dixit dominus Abb. de teſtib. & in c. cauſam, col. 1. nu. 1. ver. in tex. ibi nuncio, de teſtib. cogen.

Amplius dicimus & poſtquam commiſſa fuerit, AD VIDENTVM ILLOS IVRARE IN EORVM VEL NOTARIJ DOMIBVS, PRO TALI DIE, quoniam teſtes
 15 * debent iurare parte præſente, Ioan. Andr. in additio ad ſpec. in ſum. de teſte. §. ſequitur, verſi. & nota. vbi requirit præſentiam iudicis notarij, & partis, ſequuntur Bott. & Abb. in ca. fraternitatis, ad fin. de teſtib. vel citata pro certis die & loco. Salicet. in l. generaliter. §. iiſdem. C. f. de rebus creditis f. & * ſi teſtis extra diem & locum, ad
 16 quos diuerſa pars citata fuit, iuraret, non valeret eorum receptio, Felinus in c. in nomine, columna final. num. 37. verſi. vltimo ſcias extra de teſt. Rota dec. 167. in vltimis item Rota dec. 172. in not. ſi teſtes citati, de dilatione & de feriis Docet tamen collector cautelam, vt is, qui teſtes inducere intendit, ſi adueniente hora citationis deprehendat aduerſarium coram Iudice, nec alias habeat teſtes ad manus, & alios tunc producere non valeat, petat a Iudice parte præſente citationem transferri ad diem ſequentem, & ſic ſequenti etiam die poterunt teſtes iurare, ad nota. per omnes in c. conſuevit, de offic. deleg.

c. Addimus quoque 1. ET AD DANDVM INTERROGATORIA PER TOTIAM ILLAM ET SEQUENTEM DIES. Nam * quicquid ius in hoc diſcet, generalis inoleuit conſuetudo, quæ etiam in Roma. Cur. vñ recepta eſt, vt ei, contra quem articuli dantur & teſtes inducuntur, dilatio detur ad dandum interrogatoria, quam
 17 TEM DIES. generalem conſuetudinem atteſtatur gloſſ. in cap. 1. verbo, interrogatoria, de teſti. in 6. & vbi dentur a diuerſa parte interrogandi ſunt ſecundum ea, tex. in ca. 1. §. teſtes etiam de teſtibus, in vi. & qualiter hæc interrogatoria
 18 ſiant, ſupra ſuo loco docuimus. imo * non ſolum ad hoc dari ſolet dilatio parti, ſed etiam edenda ſunt ſibi teſtium nomina. Bal. in c. per tuas, extra de teſtib. allegat. gloſſ. in l. prima. §. editiones, ff. de edendo, ſequitur Felin. in diſt.